

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

COĞRAFYA ANABİLİM DALI

KÜLTÜR COĞRAFYASI AÇISINDAN TOKAT-ERBAA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Murat TEZ

TOKAT 2023

T.C.

TOKAT GAZİOSMANPAŞA ÜNİVERSİTESİ

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

COĞRAFYA ANABİLİM DALI

KÜLTÜR COĞRAFYASI AÇISINDAN TOKAT-ERBAA ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Murat TEZ

Danışman: Doç. Dr. Hüseyin MERTOL

İkinci Danışman: Doç. Dr. Cemile Bahtiyar KARADENİZ

TOKAT-2023

ETİK SÖZLEŞME

Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü tez yazım kılavuzuna göre, Doç. Dr. Hüseyin MERTOL’a danışmanlığında hazırlamış olduğum “Kültür Coğrafyası Açısından Tokat-Erbaa Örneği” adlı Yüksek Lisans tezinin bilimsel etik değerlere ve kurallara uygun, özgün bir çalışma olduğunu, aksinin tespit edilmesi halinde her türlü yasal yaptırımını kabul edeceğimi beyan ederim.

29/07/2023

Murat TEZ

JÜRİ KABUL VE ONAY

Murat TEZ tarafından hazırlanan “Kültür Coğrafyası Açısından Tokat-Erbaa Örneği” adlı tez çalışmasının savunma sınavı 29/07/2023 tarihinde yapılmış olup aşağıda verilen Jüri tarafından Oy Birliği / Oy Çokluğu (**Hangisi İse Seçerek Birini Yazınız**) ile Tokat Gaziosmanpaşa Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı’nda Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri (Unvanı, Adı Soyadı)**İmzası**

Üye (Başkan) :.....

.....

Üye :.....

.....

Üye :.....

.....

ONAY

...../...../.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

İTHAF

Bu tezi kısa bir süre sonra doğacak kızım Defne'ye ithaf ediyorum.

TEŞEKKÜR

Lisansüstü eğitimim boyunca yardımlarını ve desteğini bir an olsun esirgemeyen saygıdeğer tez danışmanım Doç. Dr. Hüseyin Mertol'a sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum. Kıymetli görüş ve önerileriyle tezime son şeklinin verilmesine yaptıkları katkılardan dolayı sayın hocalarım Ömer Faruk Sönmez ve Kuttusi Zorlu'ya teşekkür ederim.

Hayatım boyunca bana hep inanan ve güvenen, her zaman yanımda olan canım aileme, yüksek lisans eğitimim süresince yardımlarını hiç esirgemeyen, beni her zaman yüreklendiren hayat arkadaşım Kübra Duran Tez'e şükranlarımı ve sevgilerimi sunarım.

ÖZET

KÜLTÜR COĞRAFYASI AÇISINDAN TOKAT-ERBAA ÖRNEĞİ

Tez, Murat

Yüksek Lisans, Coğrafya Bilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Hüseyin MERTOL

İkinci Danışman : Doç. Dr. Cemile Bahtiyar KARADENİZ

Temmuz 2023, xvi + 124 sayfa

Erbaa ve çevre köylerinde küreselleşen dünyaya göre hala özgünlüğünü koruyan kültürel akımlar bulunmaktadır. Bu tez çalışmasında Erbaa şehir merkezi ve yakın köylerinden olan Kale, Üzümlü, Tanoba, Akça, Gökal, Osmanköy, Keçeci köylerinde incelemeler yapılmıştır. Çalışmanın birinci bölümünde Erbaa yöresine ait fiziki coğrafya unsurları ele alınmıştır. İkinci bölümde yöreye ait beşerî ve sosyal coğrafya unsurları incelenmiştir. Üçüncü bölümde Erbaa ve köylerine yönelik maddi kültür unsurları (coğrafi görünüm, giyim kuşam alışkanlıkları, yeme içme kültürü) incelenmiştir. Dördüncü bölümde yöreye ait manevi kültürel unsurlara (doğum, düğün, ölüm gibi) yer verilmiştir. Maddi kültür öğeleri üzerine literatür taraması yapılmış olup gezi gözlem yöntemi ile bölgenin fotoğrafları çekilmiştir. Manevi kültürel öğeleri üzerine ise literatür taraması, gezi gözlem ve görüşme formları vasıtasıyla unsurlar incelenmiştir. Bu çalışma, Erbaa şehir merkezi ve çevresindeki köylerin maddi ve manevi kültürel unsurlarını coğrafi bakış açısıyla ele alan ilk tez olması sebebi ile literatüre katkı sağlaması açısından önemli yer tutmaktadır. İnsan ve mekan olgusu kültürel mirasın ortaya çıkmasında en önemli etmendir. Çalışma sahasındaki farklı kültürel unsurların ele alınması bu açıdan önemlidir. İki yıl gibi zamanın ürünü olan bu eser Erbaa ve çevresindeki köylerin kültürel unsurlarını araştırmak isteyen bireyler için önemli bir kaynaktır.

Anahtar Kelimeler: Erbaa, Kültür, Maddi Kültür, Manevi Kültür

ABSTRACT

TOKAT-ERBAA EXAMPLE IN TERMS OF CULTURAL GEOGRAPHY

Tez, Murat

Master's Thesis, Geography Scientific

Advisor: Assoc. Prof. Dr. Hüseyin MERTOL

Second Advisor : Assoc. Prof. Dr. Cemile Bahtiyar KARADENİZ

July 2023, xvi + 124 pages

There are cultural movements in Erbaa and its surrounding villages that still maintain their originality according to the globalizing world. In this thesis study, investigations were carried out in the city center of Erbaa and the nearby villages of Kale, Üzümlü, Tanoba, Akça, Gökal, Osmanköy, Keçeci villages. In the first part of the study, the physical geography elements of the Erbaa region were discussed. In the second part, the elements of human and social geography belonging to the region were examined. In the third part, the material culture elements (geographical appearance, clothing habits, eating and drinking culture) for the military men and their villages were examined. In the fourth part, the spiritual cultural elements of the region (such as birth, wedding, death) are included. A literature survey was conducted on material cultural items and photographs were taken using the gezi observation method. On the other hand, the elements were examined on their spiritual cultural elements through the literature survey, sightseeing observation and interview forms. Since this study is the first thesis that deals with the material and spiritual cultural elements of the Erbaa city center and the surrounding villages from a geographical point of view, it holds an important place in terms of contributing to the literature. The phenomenon of people and space is the most important factor in the emergence of cultural heritage. It is important to address the different cultural elements in the field of study in this respect. This work, which is the product of two years of time, is an important resource for individuals who want to research the cultural elements of Erbaa and the surrounding villages.

Key words: Erbaa, Culture, Material Culture, Spiritual Culture

İÇİNDEKİLER

Etik Sözleşme.....	ii
Jüri Kabul ve Onay.....	iii
İthaf.....	iv
Teşekkür	v
Özet	vi
Abstract.....	vii
İçindekiler.....	viii
Tablolar Listesi	xi
Şekiller Listesi	xii
Fotoğraflar Listesi.....	xiii
BÖLÜM 1	1
GİRİŞ	1
ARAŞTIRMANIN KONUSU	2
ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ VE ÖNEMİ	2
ARAŞTIRMA KONUSU İLE ALAKALI ULUSAL ÇALIŞMALAR	3
ARAŞTIRMA KONUSU İLE ALAKALI ULUSLARARASI ÇALIŞMALAR.....	5
BÖLÜM 2	7
KAVRAMSAL ÇERÇEVE.....	7
2.1.KÜLTÜR.....	7
2.2. KÜLTÜREL COĞRAFYA	8
2.3.MADDİ KÜLTÜR UNSURLARI.....	10
2.4.MANEVİ KÜLTÜR UNSURLARI	11
2.5.KÜLTÜR TURİZMİ	11
BÖLÜM 3	13
ARAŞTIRMA SAHA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER.....	13
3.1. ERBAA’NIN JEOLojİK VE JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLERİ	14
3.2. İKLİM ÖZELLİKLERİ VE BİTKİ ÖRTÜSÜ	15
3.3. HİDROGRAFYA ÖZELLİKLERİ	18

3.4. TOPRAK ÖZELLİKLERİ	19
3.5. ERBAA ŞEHRİNİN TARİHÇESİ	20
3.6. ERBAA ŞEHRİNİN NÜFUSU	22
3.7. ERBAA ŞEHRİNİN YERLEŞİM ÖZELLİKLERİ	24
3.8. ERBAA ŞEHRİNİN EKONOMİ COĞRAFYASI.....	26
3.9. ERBAA'DA ULAŞIM FAALİYETLERİ.....	32
BÖLÜM 4	34
YÖNTEM	34
4.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ	34
4.2. ARAŞTIRMANIN AMACI	35
4.3. ÖRNEKLEM.....	35
4.4. VERİ TOPLAMA VE VERİLERİN ANALİZİ	36
BÖLÜM 5	38
BULGULAR.....	38
5. MADDİ KÜLTÜR ÖĞELERİ	38
5.1.KÜLTÜREL COĞRAFI GÖRÜNÜM.....	38
5.1.1.Horoztepe Tümülüsü.....	38
5.1.2. Silahtar Ömer Paşa Cami	40
5.1.3. Boğazkesen Kalesi	43
5.1.4. Boğazkesen Köprüsü	44
5.1.5. Emeri Kalesi ve Emeri Kaya Mezarı	45
5.1.6. Simeri Kalesi	48
5.1.7. Kevgir Kalesi.....	48
5.1.8. Yer Köprü	50
5.1.9. Kilise Suyu	50
5.1.10. Ereğ Hamamı.....	51
5.1.11. Keçeci Baba Türbesi.....	53
5.2.ERBAA'DA GİYİM-KUŞAM KÜLTÜRÜ.....	55
5.2.1 Kadın Elbiseleri Üzerine Giyim- Kuşam Kültürü	56
5.2.2 Erkek Elbiseleri Üzerine Giyim- Kuşam Kültürü	63
5.3. ERBAA'DA YEME-İÇME KÜLTÜRÜ	69
5.3.1. Çorbalar	70
5.3.2. Sebzeli ve Etli Yemekler.....	72
5.4. MANEVİ KÜLTÜR ÖĞELERİ.....	77
5.4.1. DOĞUM İLE ALAKALI KÜLTÜREL ÖGELER	77
5.4.1.1 Hamilelik ve Aşırme	77
5.4.1.2. Cinsiyet Tayini.....	78
5.4.1.3. Göbek Bağı Kesme	79

5.4.1.4 Yıkamak ve Kundaklama	80
5.4.1.5. Müjde Vermek.....	80
5.4.1.6. İsim Vermek	81
5.4.1.7 İlk Saç ve Tırnak Kesimi.....	83
5.4.2. DÜĞÜN İLE ALAKALI KÜLTÜREL ÖGELER.....	84
5.4.2.1 Gelin/ Güvey Seçimi ve Kız Görme	85
5.4.2.2 Kız İsteme/ Düniir Gitme	87
5.4.2.3 Söz Kesme/ Yüzük Töreni.....	89
5.4.2.4 Nişan Töreni	91
5.4.2.5 Nikah Merasimi	92
5.4.2.6 Düğün Etkinlikleri	94
5.4.2.7 Kına Gecesi	99
5.4.2.8 Kız Çeyizi.....	100
5.4.2.9 Kız Evine Seysana (Aş-Boğaz) Götürme	101
5.4.2.10 Düğün Son Günü/ Gelin Alma	102
5.4.2.11 Gerdek	104
5.4.2.12 İlk Ziyaret	105
5.5. ÖLÜM İLE ALAKALI İNANIŞ VE UYGULAMALAR.....	105
5.5.1. Ölümün Habercisi Olan Belirtiler.....	105
5.5.2. Ölüm Anı ve Ölüm Olayının Duyurulması	106
5.5.3. Cenaze Namazı ve Defin İşlemleri	108
5.5.4. Cenaze Evine Taziye Ziyareti	110
5.5.5. Yas Tutma	111
5.5.6. Ölü için Okutulan Mevlitler.....	112
BÖLÜM 6	113
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	113
KAYNAKÇA.....	117
EKLER	122
EK 1: ANKET SORULARI	122
ÖZGEÇMİŞ	125

TABLOLAR LİSTESİ

Tablo 1: Görüşmecilerin Demografik Bilgileri.....	4
Tablo 2: Erbaa ilçesinin Ortalama Sıcaklık, Maksimum ve Minimum Sıcaklık Ortalaması Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı.....	16
Tablo 3: Erbaa'nın Yıllık Ortalama Sıcaklıklarının Aylık Seyri.....	16
Tablo 4: Erbaa İlçesinin Aylara Göre Yağış Dağılımı	16
Tablo 5: 1904 Yılında Erbaa Kazası'ndaki Kadın-Erkek Nüfusunun Etnik ve Dinsel Dağılımı	23
Tablo 6: Günümüz Erbaa Toplam Nüfus Sayısı	24
Tablo 7: Erbaa İlçesinin (2016-2020) Yılları Arası Tütün Ekim Alanı ve Tütün Fiyatı.....	27
Tablo 8: Erbaa ilçesinin (2016-2020) Yılları Arası Bağ Alanı, Yaprak, Üzüm Verimi ve Fiyatları.	28
Tablo 9: Erbaa İlçesinin (2016-2020) Yılları Arası Sera Alanı.	29

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Erbaa İlçesi Lokasyon Haritası.....	14
Şekil 2: Erbaa ve Çevresinin Toprak Haritası	20
Şekil 3: Erbaa Şehrinin Güncel Yerleşim Yeri İmar Planı	22
Şekil 4: Araştırma Sahasının Yerleşim Yeri Dağılışı Haritası.....	26
Şekil 5: Erbaa’da Çalışan Bireylerin 1991-2021 Yılları Arasındaki Sektörel Dağılım Oranları	32

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1: Erbaa Ovasının Kuzeyinde Yer Alan Canik Dağları'ndan Görünüm.....	15
Fotoğraf 2: Erbaa'nın Çatalan Kesiminde Bulunan Sedir Ağaçları.	17
Fotoğraf 3: Erbaa Kuzey Yamaçlarında Yer Alan Bitki Örtüsü.....	18
Fotoğraf 4: Kelkit Çayı Ve Yeşilirmak, Kale Köyünde Birleşir.	19
Fotoğraf 5: Çocuğunu Emziren Kadın Heykeli	21
Fotoğraf 6: İki Katlı Ahşap Erbaa Evlerinden Bir Görünüm.....	22
Fotoğraf 7: Erbaa Şehrinin Kuş Uçumu Bakışı	25
Fotoğraf 8: Şehrin Kuzeyinde Yer Alan Dağ Köyü	25
Fotoğraf 9: Şehrin Kuzeyinde Yer Alan Ova Köyü	26
Fotoğraf 10: Eski Erbaa'da Balya Haline Gelmiş Tütün	27
Fotoğraf 11: Günümüzde Tütün Tarlasında Çalışan Köylüler	28
Fotoğraf 12: Erbaa'nın Kuzeyinde Yer Alan Bağlardan Bir Görünüm	29
Fotoğraf 13: Erbaa'da Yapılan Çiçek Üretim Sera Sahası	30
Fotoğraf 14: Erbaa OSB'nin Kuş Uçumu Şekli.....	30
Fotoğraf 15: Erbaa Tuğla Fabrikaları	31
Fotoğraf 16: Erbaa'nın Kuzeyinden Geçen D-100 Karayolu	32
Fotoğraf 17: Yük Ve Yolcularıyla Çarşamba Köprüsünde İskeleye Yanaşmak Üzere Olan Kayık.....	33
Fotoğraf 18: Ankara Etnoğrafya Müzesi'nde Sergilenen Çocuğunu Emziren Tanrıça Fotoğrafı.....	39
Fotoğraf 19: Ankara Etnoğrafya Müzesi'nde Sergilenen Geyik Heykelciliği Fotoğrafı	39
Fotoğraf 20: Silahtar Ömer Paşa Camii'nin Dıştan Görünümü.....	41
Fotoğraf 21: Silahtar Ömer Paşa Camii'nin İç Mekan Görünümü	41
Fotoğraf 22: Silahtar Ömer Paşa Camii'nin Tavan Süslemelerinin Yer Aldığı Fotoğraf	42
Fotoğraf 23: Silahtar Ömer Paşa Camii'de Çivi Yerine Kullanılan Ahşap Parçası	42
Fotoğraf 24: Boğazkesen Kalesi'nin Surlarını Gösteren Fotoğraf	43
Fotoğraf 25: Tarihi Boğazkesen Köprüsüne Ait Eski Bir Fotoğraf.....	44
Fotoğraf 26: Tarihi Boğazkesen Köprüsünün Şimdiki Hali	45
Fotoğraf 27: Emeri Kalesinin Giriş Kapısı	46
Fotoğraf 28: Pontus Kralı Pharnakas'ın Kral Kaya Mezarı.....	47
Fotoğraf 29: Emeri Kalesi Yakınlarındaki Bir Kitabe.....	47
Fotoğraf 30: Simeri Kalesinin Genel Görüntüsü	48
Fotoğraf 31: Canik Dağlarının Zirvesine Yakın Yerde Kurulmuş Kevgir Kalesi.....	49
Fotoğraf 32: Kevgir Kalesindeki Tüneller Açılan Doğu Kapısı.....	49
Fotoğraf 33: Yer Köprü'nün Üzerinde Yer Alan "Haç" İşareti	50
Fotoğraf 34: Yer Köprü'nün Üzerinde Yer Alan "Haç" İşareti	51
Fotoğraf 35: Eski Erbaa Yerleşim Alanında Yer Alan Erek Hamamı'nın Görüntüsü ...	52
Fotoğraf 36: Erek Hamamı'nın İç Mekân Görüntüsüne Gösteren Fotoğraf.....	52

Fotoğraf 37: Keçeci Baba Türbesinin Dış Mekân Görüntüsü	54
Fotoğraf 38: Keçeci Baba Türbesinin İç Mekân Görüntüsü.....	54
Fotoğraf 39: Keçeci Baba Kültür Festivali'nde Semah Çeken İnsanlar	55
Fotoğraf 40: Terek Alı Fes	56
Fotoğraf 41: Elma Yazma	57
Fotoğraf 42: Bedene Giyiline Kadın Elbiseleri	57
Fotoğraf 43: Ak Saya İsmi Verilen Kadın Giysileri	58
Fotoğraf 44: Oymalı Saya Elbisesi	58
Fotoğraf 45: Döslük	59
Fotoğraf 46: Cepken	59
Fotoğraf 47: Şalvar	60
Fotoğraf 48: Önlük.....	60
Fotoğraf 49: Saçak	61
Fotoğraf 50: Alaca Çorap	62
Fotoğraf 51: Aynalı Çarık.....	62
Fotoğraf 52: Fes	63
Fotoğraf 53: Poşu.....	64
Fotoğraf 54: Göynek.....	64
Fotoğraf 55: Yelek.....	65
Fotoğraf 56: Zıvga	66
Fotoğraf 57: Zıvga Bağı.....	66
Fotoğraf 58: Kuşak	67
Fotoğraf 59: Çobanların Giydiği Aba Elbisesi	67
Fotoğraf 60: Alaca Çorap	68
Fotoğraf 61: İpli Çarık	68
Fotoğraf 62: Yemeni Ayakkabası	69
Fotoğraf 63: Sonbahar Mevsiminde Yapılan Tarhana.....	71
Fotoğraf 64: Etli Dolma Yemeği	73
Fotoğraf 65: Bat Yemeği	74
Fotoğraf 66: Tokat Kebabı.....	75
Fotoğraf 67: Ferfene Yemeği Dağıtılırken	76
Fotoğraf 68: Ferfene Yemeğinin Pişme Anı.....	76
Fotoğraf 69: Yeni Doğan Bebeğin Göbek Bağının Kesilmesi	79
Fotoğraf 70: Eski Zamanlarda Kullanılan Ve Şimdiki Zamanlarda Kullanılan Beşik ...	80
Fotoğraf 71: Kulağına Ezan Okuma Merasimi.....	83
Fotoğraf 72: Saç Ve Tırnak Kesimi	84
Fotoğraf 73: Kız Evinden Temizlik Aşaması	86
Fotoğraf 74: Erkek Evladın Evlenme Talebini Gösteren Ritüel.....	86
Fotoğraf 75: Kız İsteme Merasiminden Sonra Gelin-Damat.....	88
Fotoğraf 76: Kız İsteme Merasimi	89
Fotoğraf 77: Takı Merasimi.....	90
Fotoğraf 78: Çiftlerin Pasta Kesme Anı	90

Fotoğraf 79: Eski Ve Yeni Düğün Davetiyeleri	92
Fotoğraf 80: Damat Ve Gelinin Resmi Nikah Kıyması.....	93
Fotoğraf 81: Dış Çekim Fotoğrafı	93
Fotoğraf 82: Geleneksel Mahalle Düğünü.....	94
Fotoğraf 83: Modern Düğün Salonlarında Yapılan Merasim	95
Fotoğraf 84: Güncel Düğün Davetiyesi	96
Fotoğraf 85: Düğünde Misafirleri Karşılaman Yöneticiler	98
Fotoğraf 86: Mahalle Düğünü Orkestrası	99
Fotoğraf 87: Salon Düğünü Orkestrası	99
Fotoğraf 88: Kına Merasimi	100
Fotoğraf 89: Geçmiş Yıllarda Kız Evi Odası.....	101
Fotoğraf 90: Damat- Gelin Konvoyu.....	103
Fotoğraf 91: Gelin Alma Merasimi	104
Fotoğraf 92: Cenaze Namazı	109
Fotoğraf 93: Defin Merasimi	110
Fotoğraf 94: Yas Evi Ziyareti	111

BÖLÜM 1

GİRİŞ

Küreselleşmeyle birlikte dünyanın dört bir yanında, kültürel farklılıkların ortadan kalktığı bir homojenleşme süreci yaşanmaktadır. Bu süreç, yerel kültürlerin önemini ve özgünlüğünü yitirmesine neden olabilmektedir. Ancak bazı bölgeler, kültürel kimliklerini ve zenginliklerini sürdürebilmekte, yerel yaşantıyı ve geleneği modern dünyada yaşatabilmektedir. Bu çalışma, Tokat'ın Erbaa ilçesi ve çevresindeki köylerde bu tür bir özgünlüğün nasıl korunduğunu inceliyor.

Erbaa şehir merkezi ve yakın köylerden olan Kale, Üzümlü, Tanoba, Akça, Gökal, Osmanköy, Keçeci gibi bölgeler, küreselleşen dünyaya rağmen, hâlâ kendine özgü kültürel akımları korumaktadır. Bu tez çalışması, bu bölgelerin maddi ve manevi kültürel özelliklerini ayrıntılı bir şekilde incelemeyi amaçlamaktadır.

Bu çalışma, Erbaa ve çevresindeki kültürel mirasın, coğrafyanın ve sosyal yapının bir bütün olarak ele alındığı ilk tez olması sebebiyle önem arz etmektedir. Bu, bölgenin hem maddi hem de manevi kültürel unsurlarını coğrafi bakış açısıyla irdelemek, yeni nesillere aktarmak ve geleceğe taşımak adına önemli bir adımdır.

İki yıl süren bu titiz çalışma, kültürel mirasın anlaşılmasında insan ve mekân olgusunun ne denli önemli olduğunu vurgulamaktadır. Erbaa ve çevresindeki köylerin kültürel özelliklerini araştırmak ve anlamak isteyen bireyler için de değerli bir kaynak olma özelliği taşımaktadır.

Bu tez, dört bölümden oluşmaktadır: Erbaa yöresinin fiziki coğrafya unsurları, Beşerî ve sosyal coğrafya unsurları, Maddî kültür unsurları (coğrafi görünüm, giyim kuşam alışkanlıkları, yeme içme kültürü), Manevi kültürel unsurlar (doğum, düğün, ölüm gibi).

Her bir bölüm, Erbaa'nın coğrafi ve kültürel zenginliklerini, belirli yöntemler ve araştırmalar kullanarak detaylı bir şekilde ele almaktadır. Aşağıdaki bölümlerde bu unsurlar ayrıntılı olarak incelenecek, ve bu zengin kültürel mirasın gelecek nesillere nasıl aktarılabileceği üzerine öneriler sunulacaktır.

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu çalışmanın konusunu Erbaa şehir merkezindeki ve köylerindeki kültürel coğrafya ve kültürün alt kuşaklara aktardığı kültür mirası oluşturmaktadır. Yöre, kültürel miras unsurları bakımından önem arz eden bir konuma sahiptir. Çalışma sahasında yaşayan insanların geçmişten günümüze mekan üzerindeki etkisi ve mekanın yöre halkı üzerindeki etkisi kültürel coğrafya açısından örneklem yoluyla anlatılmak istenmiştir.

Tokat ilinin eski yerleşim mekanlarından biri olan Erbaa ilçesi geçmişten bugüne kadar tarihi unsurlarını coğrafi şartların da elverdiği şekilde muhafaza etmeye çalışmıştır.

Bu araştırmayla doğal unsurların ve beşeri faaliyetlerin insanın oluşturduğu kültürel miras varlığı üzerindeki tesiri Erbaa ve çevresindeki köyler olan Kale, Üzümlü, Tanoba, Akça, Gökal, Osmanköy, Keçeci köylerinde incelenmiş ve elde edilen bulgular yorumlanmaya çalışılmıştır.

ARAŞTIRMANIN GEREKÇESİ VE ÖNEMİ

Erbaa ilçesi, Tokat'ın kültürel zenginliklerini yansıtan, bölgede geleneksel kültürün köylerde büyük bir kısmıyla devam ettiği ve kültürel öğelerin çoğunlukla korunduğu benzersiz bir sahadır (Smith & Johnson, 2018). Bu bölge, coğrafi konumu, iklimi, yerel yemekleri, giyim kuşamı gibi maddi kültürel öğeleri ile birlikte, düğün, doğum, ölüm gibi manevi kültürel öğeleri de bünyesinde barındırmaktadır (Yılmaz, 2015). Ancak literatür taraması yapıldığında, Erbaa ve çevresindeki köylerin coğrafi bakış açısıyla incelenen kültürel unsurlara dair detaylı bir çalışma yapılmadığı fark edilmiştir (Kara & Öztürk, 2017). Bu, bölgedeki kültürel zenginliklerin, coğrafi faktörlerle birlikte ele alınarak değerlendirilmesi ve anlaşılması gerektiğini ortaya koymaktadır (Turan, 2016).

Bu tez konusu, bu eksikliği gidermeyi amaçlamaktadır. Çalışma sahası ile alakalı kültürel öğelerin maddi ve manevi unsurlarının yanı sıra, coğrafi bakış açısıyla ele alınması, Erbaa ilçesinin sosyal yapısını, ekonomisini ve geleceğini şekillendiren dinamiklerin daha iyi anlaşılmasını sağlayacaktır (Ahmed & Davis, 2020). Ayrıca, Erbaa ilçesine dair maddi ve manevi kültürel öğelerin incelenmesi, bölgedeki topluluklar, politikacılar, eğitimciler ve diğer ilgili taraflar için önemli farkındalıklar

oluşturacaktır (Lee & Kim, 2019). Bu, geleneksel kültürel mirası koruma, yeni nesillere aktarma ve yerel turizmi geliştirme gibi uygulamalı yönlerde de değerli olacaktır (Özdemir & İlhan, 2018). Sonuç olarak, Erbaa ve çevresindeki köylerde coğrafi bakış açısıyla maddi ve manevi kültürel öğelerin incelenmesi, bölge için hem akademik literatüre önemli bir katkı sağlamakta, hem de kültürel mirasın sürdürülebilirliği ve gelişimi için kritik bir öneme sahip olmaktadır (Taylor & Lewis, 2021). Bu çalışma, hem yerel topluluklar için, hem de genel kültür coğrafyası alanında ilerlemeler sağlamak amacıyla tasarlanmıştır.

ARAŞTIRMA KONUSU İLE ALAKALI ULUSAL ÇALIŞMALAR

Şahin (2007): Araştırmasında; Ulukışla ilçesinin doğal güzellikleri ve tarihi ile alakalı çalışmalar yaparak ilçenin ekoturizm potansiyelini incelemiştir. Bu bağlamda ilçenin fiziki coğrafya şartlarının birçok alt başlığını ele almıştır. Bunun yanı sıra ilçenin beşeri coğrafya özelliklerinden de bahsetmiştir. İlçe merkezinde yer alan Göçmen ve Kazak kültürleri ele alınmış, iki kültür arasındaki nüanslar sunulmuştur. Köy yerleşme tipleri en ince ayrıntısına kadar incelenmiştir. Ayrıca ilçe merkezindeki ve köylerdeki mesken tipleri de ele alınmıştır. İlçenin ekoturizm potansiyeli üzerinde durmuş ve ekoturizmin canlanması için hangi çalışmaları yapılması gerektiğini anlatmıştır.

Kayserili (2010): Araştırmasında; Amerika kültür coğrafyasının kurucusu ve fikir babası Carl Ortwin Sauer'in coğrafya disiplinine bakış açısı, kültürel coğrafyanın ortaya çıkmasında etkili olan faktörler ve Amerika coğrafyasında oluşturduğu değişimler anlatılmıştır.

Kayserili (2011): Araştırmasında; Erzurum ilinin maddi kültürel unsurlarından bahsetmiştir. Bunun yanı sıra maddi kültürel öğelerin gelişme süreçlerinin sebep sonuç minvalinde ele almıştır. Çalışması dört bölümden oluşmaktadır. Kültür ve kültürel coğrafya konuları ele alınmıştır. Geleneksel Erzurum mesken tipleri, yöreye ait geleneksel giyim kuşak kültürünü ve yemek kültürünün araştırıldığı bu çalışma ayrıca unutulmaya yüz tutmuş kültürel unsurların korunması gerektiğini savunmuştur.

Torun (2014): Araştırmasında; Mezopotamya uygarlığı için önemli bir konuma sahip, geçmişten günümüze birçok medeniyete ve kültürel akıma öncülük etmiş Tarsus şehrini ele almıştır. Şehrin turizm potansiyeline değinen araştırmasında ilçenin tarihi

hakkında bilgi vermektedir. Şehrin Akdeniz'e kıyısının bulunması ve çevresinin Toros Dağları ile çevrili olması şehri fiziki coğrafya bakımından önemli bir hale getirmesinden bahsetmiştir. Turizm potansiyeli bakımından oldukça iyi bir konuma sahip olan şehrin beşerî ve ekonomik özellikleri de araştırılmıştır.

Çavuşoğlu (2015): Araştırmasında; Çanakkale ilinin yerel etkinliklerini araştırmıştır. Bu araştırmasında örneklem sahasını genişletmek için kırsal yerleşimlere ait etkinliklere de yer vermiştir. Köy yerleşim sahalarının kültürel, sosyal ve ekonomik durumlarını anlatan çalışma konusudur.

Şen (2017): Hatay şehrinde sıklıkla kullanılan, hemen hemen her evin bahçesinde bulunan tandır fırının yapılış sürecini ve bu konu ile ilgili yöreye ait mutfak kültürünü ele alan bir çalışma konusudur. Tandır ekmek fırını Hatay'ın Samandağ, Kumlu ve Defne ilçelerinin kırsal kesimde yoğun olarak kullanıldığı araştırmacı tarafından aktarılmıştır. Hatay'ın bulunduğu konum ve tandır fırını bu şehri mutfak kültüründe önemli bir avantaj sağlamıştır.

Dikme (2019): Elâzığ ilinin maddi kültür unsurları üzerine bir çalışma konusudur. Araştırmasında ilin maddi kültür öğelerine ait kaleler, dini mimariler, hamamlar, köprüler, müze ve mesken tipleri kültürünü açıklamaya çalışmıştır. Bu konuların yanı sıra Elâzığ ilinin yeme ve içme kültürü, giyim ve kuşak kültürü ile el sanatları üzerinde durulmuştur.

Kılınç (2020): Malatya ilinin Yeşilyurt ilçesinin maddi kültürel unsurları üzerine yazılan tez konusudur. Bu bağlamda şehirde yaşayan yöre halkının yeme-içme kültürü, mesken tipleri ve giyim-kuşam gibi maddi kültür unsurları üzerinde durmuştur. Bunun yanı sıra maddi kültürel unsurları doğal ortam ile ilişkisini açıklamıştır.

Yel (2020): Giresun ilinin Eynesil ilçesinin maddi maddi kültürel unsurları üzerine yazılan tez konusudur. Bu bağlamda şehirde yaşayan yöre halkının yeme-içme kültürü, mesken tipleri ve giyim-kuşam gibi maddi kültür unsurları üzerinde durmuştur. Bununla birlikte maddi kültürel unsurları doğal ortam ile ilişkisini açıklamış ve şehrin turizm potansiyelini ön plana çıkartmak istemiştir.

Minaz (2021): Zile şehir merkezi ve yakın çevresin bulunan bazı köylerin somut ve somut olmayan kültürel miras unsurlarının kültürel coğrafya ile olan ilişkisi üzerine çalışma konusudur. Zile ve çevresindeki köylerde kültürel miras öğelerinin doğal ve beşerî ortamla ilişkileri tespit edilmiştir. Yeme- içme alışkanlıkları, giyim-kuşam kültürü, atasözleri gibi somut olmayan kültürel unsurların yanı sıra mesken tipleri, su yolları, çeşmeler ve ziyaret yerleri gibi maddi kültür unsurların anlatıldığı bir tez konusudur.

Dinçer (2022): Sivas şehrinin doğal çevre şartlarının kültür üzerinde etkili olan başlıkları sebep- sonuç ilişkisi yöntemi ile açıklamaya çalışan araştırma konusudur. Sivas şehrinde yaşayan kişilerin geçmişten günümüze kadar getirdiği maddi kültürel öğelerini coğrafya bakış açısıyla anlatmaya çalışmıştır.

Ergin (2022): Mezopotamya kültüründe önemli bir başlığa sahip olan Diyarbakır şehrinin maddi kültürel unsurları üzerine çalışma yapılan tez konusudur. Diyarbakır Şehri'nin, geleneksel evleri Türk evi ve Mezopotamya kültürünün harmanlanması ile oluşturulduğu ve kendi içerisinde özgün bir değere sahip olduğu ortaya çıktığını belirtmiştir. Giyim kuşam kültürü ve Gastronomi Kültürü de doğa şartlarının etkisi ve insanların kültür birikiminin etkisi altında kalmıştır.

ARAŞTIRMA KONUSU İLE ALAKALI ULUSLARARASI ÇALIŞMALAR

Kroeber ve Kluckhohn (1952): Araştırmada; kültür kavramı ile alakalı yapılan betimleme ve tanımlamaları tarihsel süreç içerisinde ele almışlardır. Kültür kavramı ile alakalı tanımları betimsel, tarihi, normatif, yapısal, genetik ve psikolojik olarak tasnif etmişlerdir. Kültürün diğer disiplinler ile ilişkisini ortaya koymaya çalışmıştır. Çalışma konusunda kültür kavramına yönelik 164 tane farklı tanım yapmışlardır.

Smith (2022): Araştırmasında; kültürel coğrafyanın zaman içerisindeki süreçlerini incelemiştir. Çalışması üç ayrı bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın birinci kısmında hümanist ve davranışsal coğrafya, feminist kültürel coğrafya ve postmodern kültürel coğrafya konuları ele almış ve yorumlamıştır. İkinci bölümde ise kültürel coğrafya alanında çalışacak bireylerin nasıl çalışması gerektiğini anlatan, yol gösterici

bir anlatım yapmıştır. Üçüncü bölümde ise kültürel coğrafya bölümünde çalışmanın amacı, yöntemi ve materyali hakkında bilgi vermiştir.

Graham (2003): Araştırmasında; İrlanda ülkesinin kültür coğrafyasını, kültür ve kimlik kapsamında değerlendirmiştir. Ülkenin siyasi sorunlarına ve iç çatışmalarına da değinilmiştir. İrlandalı kimliğinin ön plana çıkması gerektiğini savunmuştur.

Duncan, Johnson ve Schein (2004): Araştırmada; geleneksel coğrafya kavramının ortaya çıkışından ve gelişim süreçlerinden bahsetmişlerdir. Coğrafya disiplinin de yaşanan değişim süreçleri ve ortaya yeni çıkan kültürel coğrafyanın süreçlerine değinmişlerdir. Kültür kavramına ait teorik yaklaşımlar geliştirmiştir. Kültürel coğrafyanın alt başlığı olan kültürel manzaralar incelenmiştir.

Atkinson, Jackson, Sibley ve Washbourne (2005): Araştırmada; kültürel coğrafya kavramlarını üç başlık altında ele almış ve incelenmişlerdir. Araştırmanın birinci bölümünde turizm, mekân, harita, kültürel ve jeopolitik görünüm gibi konu başlıkları ele alınmıştır. Araştırmanın ikinci bölümünde ırk, kimlik, cinsiyet ve ahlak coğrafya konuları incelenmişlerdir. Üçüncü bölümde diaspora, melezlik ve sömürgecilik başlıklarını incelenmiştir.

Oakes ve Price (2008): Araştırma, kültürel coğrafyanın tarihsel süreçte gelişim aşamalarını ve ilgilendiği konuları ele alan araştırmadır. Sekiz ayrı bölüm olmak üzere ele alınan çalışmada her bölümün başında kültürel coğrafyanın diğer disiplin bilim dallarıyla ilişkisi ele alınmıştır. Araştırmada kültür, toplum, kimlik ve mekan gibi kültürel coğrafyanın yapı taşları temel kapsamda ele alınmış ve aktarılmıştır.

BÖLÜM 2

KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Bu bölümde araştırılan konunun daha anlaşılır olması için ‘‘Kültürel Coğrafya Bakımından Tokat-Erbaa’nın İncelenmesi’’ isimli tez çalışmasındaki bazı kavramlar açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1.KÜLTÜR

Birçok dilbilimci kültür kelimesini etimolojik olarak ele aldıklarında Latince toprak kültürü (agri culture) anlamına gelen ‘‘edere cultura’’ kelimesinden geldiğini öne sürmüşlerdir (Majuyev. 1998). Cultura kelimesi ise yetiştirmek, ekip biçmek, işlemek vb. anlamlarına gelen latince kökenli ‘‘colere’’ kelimesinden türetilmiştir (Williams, 1985). Kültür kavramına ait çok sayıda tanımla karşılaşmak mümkündür.

Kültür kavramıyla ilgili tanım çokluğu, birçok bakış açısı varlığıyla alakalıdır. Psikoloji, sosyoloji, coğrafya, antropoloji, dilbilim ve tarih gibi disiplinler kültür kavramını ele alıp anlamlandırmaya çalışmıştır.

Antropoloji ve sosyoloji bilimi kültürü ‘‘halkın bütün bir yaşam biçimi’’ olarak tanımlamaktadır (Williams, 1985). Psikoloji alanında yapılan çalışmalara bakıldığında ise kültürün insan benliği üzerindeki etkisinin izah edilmeye çalışıldığı görülmektedir (Kağıtçıbaşı, 2010). Bireylerin fiziksel özellikleri kalıtım ile şekillenirken kişilik özellikleri de büyük oranda kültürün etkisi ile gelişmektedir. Kişiliği var eden algı, alışkanlık, düşünce ve davranış kalıpları gibi unsurları birey üyesi bulunduğu toplumdan edinmektedir (İlbars, 2018).

Türk Dil Kurumu Sözlüğü incelendiğinde kültürün birden fazla tanımı olduğu görülmüş çalışmamızla ilgili şu tanımlarla karşılaşılmıştır: 1.Tarihsel, toplumsal gelişme süreci içinde yaratılan bütün maddi ve manevi değerler ile bunları yaratmada, sonraki nesillere iletmekte kullanılan, insanın doğal ve toplumsal çevresine egemenliğini gösteren araçların bütünü hars, ekin. 2. Bir topluma veya halk topluluğuna özgü düşünce ve sanat eserlerinin bütünü. Gökalp (1975:37) de kültüre ‘‘hars’’ demiş ve kültürü her medeniyetin her millette aldığı özel şekiller olarak vasıflandırmıştır. En kapsamlı tanım olarak bakıldığında kültür, insanın ortaya koyduğu her şeydir (Kongar, 1999).

Kültür konusu farklı görüşlerin ileri sürüldüğü ve tartışmalı bir kavramdır. Bununla birlikte hemen herkes kültürün ne demek olduğu hususunda bir düşünceye sahiptir. Onun bir “farklılık işareti” olduğunun da bilincindedir (Yılman: 1995:23).

Kültürü, insanın doğuştan getirmediği ama doğaya kattığı her çeşit ürün olarak tanımlamak mümkündür (Alpar, 2013). Güvenç’e göre kültür toplumu oluşturan kişileri, onları bir arada tutan dil ve haberleşme süreçlerini, sanatlarını, törelerini, üretim ve tüketim sistemlerini içinde barındırır (Akt. Okur ve Keskin, 2013:1621).

İnsanları diğer canlılardan ayıran en önemli özelliklerinden biri de kültürdür. Kültür, bireylerin var olma ve kişilik gelişiminde büyük rol oynar (Çeçen, 1996). Kültür, ortaya çıktığı milletin malıdır (Topçu, 1998). Bu noktada milli kültür kavramından bahsedilebilir. Milli kültür, bir milletin dünyaya bakış açısı, inançları ve bu inançlara uygun yaşama şekli, eşya ve olaylara somut biçimde yansıma durumudur. Bir başka ifadeyle doğa ve millet arasındaki sürekli dengedir (Bolay, 2002). En basit tanımıyla kültür, bir toplumu diğer toplumlardan ayıran niteliklerin bütünüdür (Melanlıoğlu, 2008:65)

Bir toplumun yaşantısını en doğru biçimde yansıtan kültürdür. Bu sebeple bir toplumu tanımak, anlamak için ilk önce o toplumun kültürü tanınmalıdır.

2.2. KÜLTÜREL COĞRAFYA

Kültürel coğrafya, bireylerin içerisinde bulunduğu fiziksel çevreden daha çok toplumların geçmişten günümüze aktardığı gelenek, görenek, örf ve adetleri coğrafi bakış açısıyla inceleyen coğrafyanın alt disiplini (Kayserili, 2011). Aslında kültürel coğrafyanın tanımını yapmak oldukça zordur. Çünkü kültürel coğrafya sadece bir alanla ilgilenmeyip coğrafyanın pek çok alanını göz önünde bulundurup değerlendirme yapmaktadır.

Kültürel coğrafya kavramı 1920’li yıllarda Berkeley okulunun yapmış olduğu çalışmalar sonucunda ortaya çıkmıştır. 1930’lu yıllarda Amerikan beşerî coğrafya sisteminin içerisinde alt disiplin olarak görülmeye başlanmıştır. Kültürel coğrafyanın beşerî coğrafyanın alt disiplin dalı olmasındaki ilk çalışmalar Kaliforniya Üniversitesi’nin Berkeley Kampüsü’nde coğrafyacı Carl O. Sauer tarafından başlatılmıştır. 1920 ve 1930’lu yıllar kültürel coğrafyanın ilk ilgilendiği konuların

başında tarım kültürünün ortaya çıkış aşamaları ve süreçlerini gelmektedir. 1960'lı yıllara kadar maddi kültürel coğrafyanın sınıflandırma süreci A.B.D.'de kültürel coğrafyacılar için ayrı bir çalışma konusu olmuştur. Coğrafyacıların kültürün maddi unsurları ile bu unsurların peyzajda temsiline önem vermesi, kültürel coğrafyanın gelişme sürecinde önemli bir geçiş aşaması olmuştur (Arı,2005).

Amerika kıtasında 20.yy başlarında çevreci determinist fikrini benimseyen coğrafyacıların sayısı fazlaydı. Kültürel coğrafya bu akıma karşı olarak ortaya çıkmıştır. Carl Ortwin Sauer ve onun öğrencilerinin geliştirdikleri kültürel coğrafya kavramı coğrafya disiplinin yeni bir boyut kazanmasında en önemli etken olmuştur. Coğrafya bilimi, disiplinler arası köprü görevi görmektedir. Bu köprü görevini yerine getirirken tarih, felsefe, antropoloji ve bitki ekolojisi gibi bilimlerden faydalanmaktadır. Kültürel coğrafya, coğrafi olayların meydana geliş süreçlerini sadece bir sebebe bağlamaz. İnsan olmadan coğrafya biliminin olmayacağını ve insanın kültürel tarzlarının yeryüzü coğrafyası üzerinde çeşitli değişiklikler meydana getirdiğini savunmaktadır. Coğrafya bilim adamlarının da meydana gelen bu değişiklikleri fiziki coğrafya koşulları ile birlikte ele alarak, olaylara ve olgulara akılcı ve sistematik bakış açısıyla yaklaşmasını tavsiye etmektedir (Göresi,2021).

Kültürel coğrafyanın daha iyi anlaşılabilmesi için ilgilenilmesi gereken beş alan vardır. Bu alanlar kültür bölgesi, kültürel yayılma, kültür ekolojisi, kültürel etkileşim ve kültürel peyzajdır (Özgüç ve Tümertekin, 2011).

Kültür Bölgesi: Kültür coğrafya çalışmaları için en önemli ögedir. Ele alınacak sahanın tespit edilmesini ve sınırlarının çizilmesini gerektiren aşamadır. Aynı zamanda kültür bölgesinin sınırları belirlenirken, bölgenin ne için tespit edildiği gibi araştırmacıya temel sorular sordurur. Kültürün fiziki çevre ile özdeşleşmesi sonucu ortaya kültürel coğrafya kavramı ortaya çıkmaktadır (Kayserili,2011).

Kültürel Yayılma: Düşüncülerin, akımların ve davranışların bireyler arasındaki kontak ve iletişim sonucunda mekânsal olarak büyümesi şeklinde ifade edilmektedir. Buna bağlı olarak coğrafya bilimiyle uğraşan bilim adamlarının kültürel yayılmanın araştırmasında, kültürün mekânsal kalıpların algıları üzerinde gelişme izlediği sonucuna varılmaktadır (Ergin,2022).

Kültürel Ekoloji: Herhangi bir kültür bölgesi ile onun doğal çevresi arasındaki çok yönlü etkileşim ve ilişki olarak ifade edilmektedir. Bu yaklaşım 20. Yüzyılın başlarında itibaren coğrafya biliminde kullanılmaya başlanmıştır. İnsanın meydana getirdiği kültür bölgesi ve doğal ortam kültürel ekolojinin temel inceleme konusu olmuştur (Dikme,2019).

Kültürel Etkileşim: Kültüre ait öğelerin mekânsal bakımdan yer değiştirerek bir toplumdan başka bir topluma ifade eden kültürel yayılmanın sonucu olarak bilinmektedir. Bütün toplumlar arasında kültürel etkileşim ve alışveriş bulunmaktadır. Kültürel etkileşim ve yayılmaya bağlı olarak toplumlar birbirini etkilemektedir (Tavkul,2007).

2.3.MADDİ KÜLTÜR UNSURLARI

Bireylerin emeğinin toplumun gelişim sürecinde ortak yarattığı araç ve gereçlerin tümüne maddi kültür unsurları ismi verilmektedir. 1993 yılında Kolombiya’da düzenlenen On yedinci Oturum Dünya Mirası Sonuç Bildirgesine göre maddi kültürel unsurlar şu şekilde sıralanmıştır:

Alanlar: Bireylerin ortak amaç doğrultusunda meydana getirdiği veya birey ve tabiatın ortak ürünü olan mekânlar, evrensel konuma sahip olan, tarihsel açıdan önemli yer tutan; arkeolojik, antropolojik ve etnolojik sahalar içeren alanlar

Anıtlar: Sanatsal çalışmaları bünyesinde barındıran, heykel ve resimler, mimari yapılar, arkeolojik yapı özelliği taşıyan öğeler, yazı biçimleri, mağara konutları ve bilim açısından önemli konuma sahip önemli kombinasyonlar

Yapı Grupları: Bilim ve sanatsal aktivite açısından dünyevi bir konuma sahip, kendi bünyeleri arasında özgün bir görünümü olan, olağanüstü manzarası olan, birbiri ile alakalı yapı grupları (UNESCO,1993).

Anadolu coğrafyasının etrafının üç deniz ile çevrili olması, uygun iklim koşullarını içinde barındırması, toprak verimliliğin fazla olması ve yeraltı ile yerüstü suları bakımından zengin olması bu coğrafyayı çok değerli kılmış ve bu sebeplere bağlı olarak birçok medeniyete eve sahipliği yapmıştır. Anadolu coğrafyasının birçok milleti içinde barındırması farklı kültürlerin ortaya çıkmasında ve kültür çeşitliğinin fazla olmasındaki ana etkindir.

Bir toplum başka bir toplum ile etkileşim alanına girerek sentez kültürel öğeler meydana getirebilir. Ayrıca bir toplum kendi bünyesinde yer alan birçok kültürel unsurların çatısını oluşturabilir. Toplulukların oluşturduğu bu çatının bünyesinde farklı kültürler meydana gelmektedir. Örneğin her ne kadar Osmanlı ile Anadolu Selçuklu Devleti Türk-İslam kültürüne ait kültürel öğeler oluştursa dahi farklılıklar bulunmaktadır.

Bu araştırma, Erbaa ve çevresindeki köylerde maddi kültürel unsurlardan mesken tipleri, camiler, kale, hamam, yeme- içme alışkanlıkları ve giyim ve moda kültürünü barındırmaktadır.

2.4.MANEVİ KÜLTÜR UNSURLARI

Kültür, anıt ve nesnelerden ibaret değildir. Kültür, aynı zamanda atalarımızdan bize miras kalan bizim de torunlarımıza aktardığımız sözlü gelenek ve görenekleri, toplum tarafından kabul görmüş uygulamaları, şölenler ve doğa ile ilgili inanışları da kapsamaktadır. Bunlar her ne kadar somut kültür öğeleri olmasa da kültürümüzün çok önemli bir unsurunu oluşturmaktadır.

Manevi kültürel unsurları; dini bayramlar, gelenek ve görenekler, örf ve adetler, müzik, şölenler gibi kültürün maddi olmayan kısımlarıdır (Bauchenaiki,2003). Manevi kültür unsurları her toplumun içinde yer alan çoğunlukla sözlü şekilde kuşaktan kuşağa aktarılan değerler bütünüdür.

Bireylerin günlük yaşamında toplumların değer yargılarının etkisi apaçık bir şekilde görülmektedir (Deniz, 2017). İnsanların hayatı boyunca manevi kültürün etkisi maddi kültürün etkisine göre oldukça yoğundur. Bireylerin yaşamı boyunca fizyolojik ihtiyaçlarından olan tabiatı anlama çabası, yemek yeme gibi alışkanlıklarda manevi kültür öğelerin etkisi oldukça fazladır.

2.5.KÜLTÜR TURİZMİ

Sosyo-kültürel değerlerin ve doğal çevresel özelliklerin korunması ve sürdürülebilirliğinin sağlanmasında en etken araç turizmdir. Kültür, doğal tarihi ve kültürel varlıklar, sanat eserleri, sosyo- ekonomik olgular turistik bir ürün biçiminde gezginlerin hizmetine sunulan bir turizm anlayışıdır (Uygur, 2007).

Turizmin başlangıcını sadece tatil amaçlı yapılan gezi değildir (Genim 2002). İlk gezilerin bilinmeyi bilme, görülmeyi görme ve öğrenme içgüdüleriyle yapılan kültürel geziler olduğunu belirtmiştir. Kültür turizmi, “bir bölgede yaşayan bir insan grubuna özgü somut ve soyut özelliklerinin, ziyaretçinin ilgi ve amacına göre gerçek ortamında deneyimlenmesi için yapılan seyahat” olarak tanımlamak mümkündür (Bahçe, 2009). Kültürel amaçlı seyahat eden insanlar, eski medeniyetlerin ya da kültürlerin izlerini görme isteğinin yanı sıra kendi kültürleri dışındaki kültürlerle de ilgi duymaktadırlar (Arınç,2022). Kültür turizmini bir toplumun, bölgenin, grubun veya kurumun tarihine, sanatına, bilimine, yaşam tarzına/mirasına tamamen veya kısmen motive olmuş ev sahibi topluluk dışındaki insanların ziyaretleriyle ilişkilendirmiştir (Silbelberg, 1993). Kültür turizmini, yerel kültür ve değerlere saygılı; entelektüel ve nitelikli bir etkinlik biçimi olarak ele almaktadır (Ryan 2002).

Kültür turizmi, yerel halkın nasıl yaşadığını, göreneklerini turiste en iyi şekilde aktaran turizm ürünü çeşididir ve uygulandığı yere birçok fayda sağlamaktadır (Saarinen vd., 2014). Kültür turizmin; bireylerde tarih ve kültürel miras bilincini artıran bir hatırlatıcı unsurdur (Cave,2001). Kültür turizmi, yerel halkın yaşam kalitesini yükseltmeyi ve geleneksel yaşam tarzlarını korumayı amaçlayan turizm biçimidir. Kültür turizmi çeşitlerinin destinasyona sağladığı faydası kültür, toplumda kaynaşma oluşturarak sosyal gelişmeye katkı sağlamaktadır. Benzer şekilde, turistik destinasyonun sahip olduğu kültürel mirasın doğru kullanımıyla turizme kazandırılması yöre, bölge ve ülke ekonomisine ciddi katkılar sağlayabilmektedir. Aynı zamanda, turistlerin farklı kültürleri tanımak için yapmış oldukları seyahat ve konaklamalar, gitmiş oldukları yörelere ekonomik katkı sağladığından dolayı kültür turizmi giderek artan bir öneme sahip olmaktadır. Kültür turizmi, kültürel değerlerin korunmasını sağladığı gibi önemli gelir sağlayıcı etkiye sahiptir. Kültür turizmi, müzelerde, sanat galerilerinde, tarihsel alanlarda ve konaklama işletmelerinde istihdam olanağının doğmasına ve ekonomik canlılığın artmasına sebep olmaktadır ve birçok sektörü etkileyerek turizm hareketlerinin tüm yıla yayılmasını da sağlamaktadır. (Öztürk & Yazıcıoğlu, 2002)

BÖLÜM 3

ARAŞTIRMA SAHA İLE İLGİLİ GENEL BİLGİLER

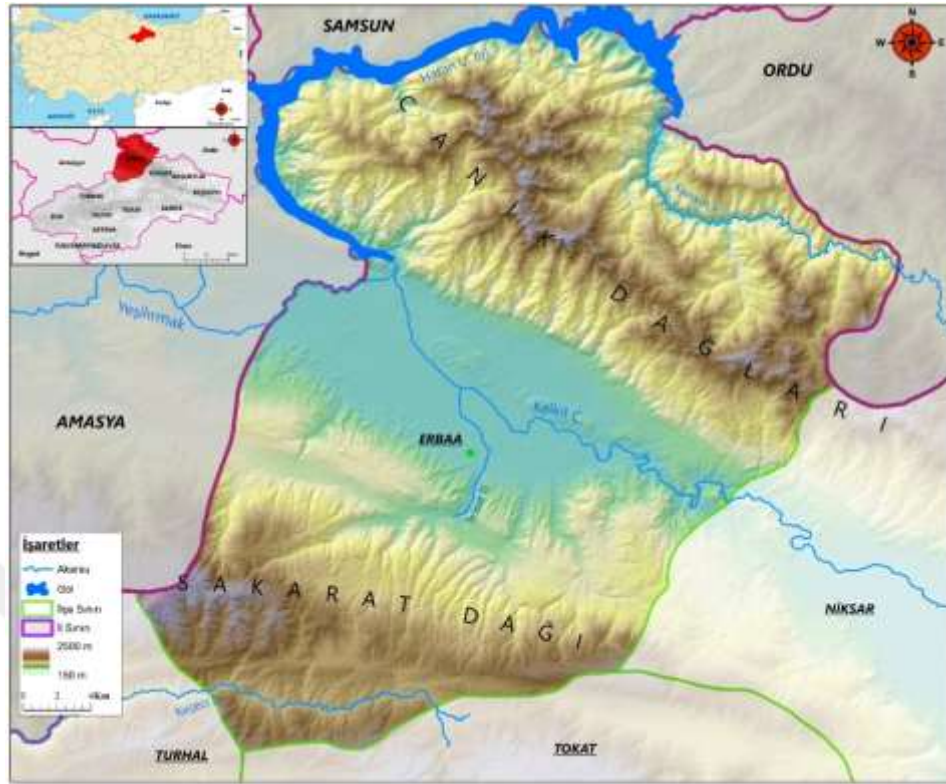
Araştırma sahası olarak Karadeniz Bölgesinin Orta Karadeniz Bölümünde yer alan Tokat ilinin Erbaa ilçe merkezi ve köyleri seçilmiştir.

Araştırma sahası olarak Erbaa ilçesinin belirlenmesinde etkili olan unsurlar şu şekilde sınıflandırabiliriz ;

- Erbaa ilçesi topoğrafya açısından orta yükseklikte bir konuma sahiptir. İlçe ve köyleri farklı yükseltilere sahip dağlık alanlar ve ovalık düz bir araziden oluşmaktadır. Bu özellikleri bakımından Erbaanın şehir merkezinde sosyal ve ekonomik geçişkenliklerden fazla etkilenirken, çevresindeki yüksek rakımlı köyler ise daha az etkilenmiştir. Köylerde yaşayan yerel halkın geleneksel hayat tarzını devam ettirmesine neden olmuştur. Erbaanın köylerinde sosyal yaşamın yok denecek kadar az olması, kültürel değişimlerin daha az etkilenmesi ve korunmasını sağlamıştır.
- Erbaa ve yöresindeki köyler, çeşitli doğal güzelliklere ve zengin bir fauna ve flora sahiptir. Doğal güzellikler içerisinde yer alan köylerde manevi ve maddi kültürel öğelerin anlatılması ve yöre halkının geçmişten günümüze getirdiği ritüellerin anlatılmasını ön plandan tutan bu çalışma, kültürel değerlerin korunmasına da katkı sağlamıştır.

Erbaa ilçesinin güneyinde Tokat merkez ilçe, güneybatısında Turhal (Tokat), batısında Taşova (Amasya), kuzeyinde Ayvacık (Samsun), kuzeydoğusunda Turhal (Tokat) yer almaktadır. Erbaa ilçe merkezinin il merkezine uzaklığı 85 km'dir. İlçenin yüz ölçümü 1111 km²'dir (Şekil 1,2).

İlçenin kuzeyinden Canik Dağları ve aynı dağ silsilesine bağlı olan Karınca Dağları (2150 m.) geçmektedir. Güney tarafında ise Sakarat (1956 m.) ve Boğalı Dağları (1850 m.) yer almaktadır. Şehir merkezinin rakımı oldukça düşüktür (Şekil 3).

Şekil 1: Erbaa İlçesi Lokasyon Haritası

3.1. ERBAA'NIN JEOLJİK VE JEOMORFOLOJİK ÖZELLİKLERİ

Şehrin doğu kanadından akan Kelkit Irmağı'nın getirdiği alüvyon malzemelerinin oluşturduğu ova temelde Permiyem ve Senozoyik yaşlı kütleler üzerinde yer almaktadır. Sahanın temelini Permo- Triyas yaşlı Turhal grubu metofiritleri oluşturmaktadır (Aktimur vd., 1992: 25). Sahanın üzerine biçimsiz olarak, çoğunlukla türbiditik fliş karakterli ve Üst Kretase yaşlı Yumaklı formasyonu çökelerek birikmiştir. Bu formasyonun yaşı Geç Kretase 'dir. Bu birim, iki farklı Tersiyer birimi (Akveren ve Kusuri birimleri) tarafından üzerlenir. Bu birimler de karasal ortamda oluşmuş Çerkeş formasyonu tarafından uyumsuzluk ile örtülür (Aktimur vd., 1992:26).

Erbaa ovasının temelinde yer alan Palezoik döneminde ait yaşlı formasyonlar Hersinyen orojenezine maruz kalmıştır. Bu yapı üzerindeki Jura, Kretase ve Paleosen gibi yaşlı kayaç grupları ise Alp orojenik oluşumu sebebiyle kırıklı ya da kıvrımlı hal almıştır. Pliyosen döneminde kapalı havza özelliği olan havza pleistosen'de dış drenaja açılarak bugünkü konumunu almıştır (Bulut, 1992:8).

Erbaa Ovası yüksek dağlık alanlarla ve bu dağların devamı olan platolarla çevrilidir. Erbaa Ovasının kuzeyinden Canik Dağları ile güneyinden Sakarat Dağları geçmektedir.

Erbaa Ovası, bölgedeki çöküntü-dolgu ovalarının en tipik örnekleri arasında yer alır. Erbaa-Niksar Havzası, önce pre-Neojen yaşlı bir tektonizmaya uğramıştır. Batı kuzeybatı- doğu güneydoğu yönünde çökmeler meydana gelmiş, çökmeye uğrayan yerlerde karasal Neojen depoları dolmuş daha sonra da hareketler devam ettikçe, merkezi kısımlarda çökmeler artmış, çevrede ise hissedilir derecede yükselmeler olmuştur. En sonunda, eski Neojen sedirnentlerinin bir kısmı, yeni beliren kaide seviyesine göre aşınıp, götürülmüş ve bu kısımlara alüvyonların dolması ile ova bugünkü durumunu almıştır (Ardos,1985: 119).

Erbaa Ovası'nın kuzeyinde yer alan Canik Dağları şehre bakan yamaçları fay hatlarıyla kaplıdır. Buna bağlı olarak ovadan Canik Dağları'na geçiş oldukça engebeli ve zordur.

Fotoğraf 1. Erbaa Ovasının Kuzeyinde Yer Alan Canik Dağları'ndan Görünüm (Erbaa Belediyesi.gov.tr)

3.2. İKLİM ÖZELLİKLERİ VE BİTKİ ÖRTÜSÜ

Orta Karadeniz bölgesinde yer alan Erbaa Ovası için tipik Karadeniz ikliminin görülüşü tam olarak söylenemez. Erbaa Ovası ile Karadeniz arasında Canik Dağlarının bulunmasından ötürü nemli hava Canik Dağları'nın kuzeyine yağış bırakır ve güney

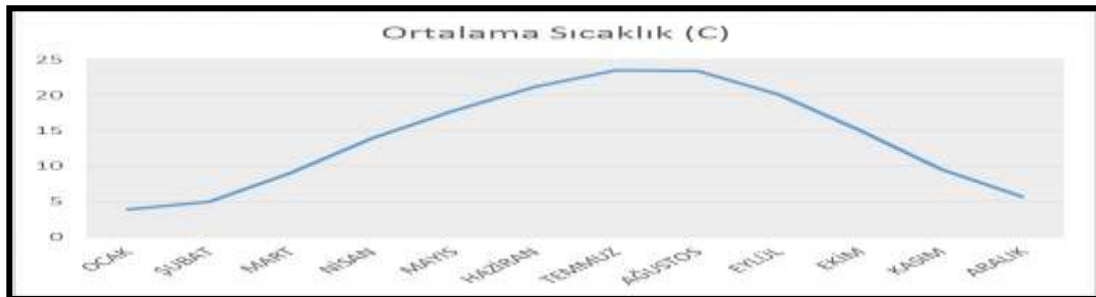
yamaçları kuru havanın gelmesinden ötürü daha kuraktır. Etrafının yüksek dağlarla çevrili olmasından ötürü Karadeniz ikliminin bu yörede değişikliğe uğraması ve güneye gidildikçe iç bölge iklimlerinin tesiri söz konusudur (Gürsoy, 1950: 128) (Tablo 2,3).

Kıyından iç kesimlere doğru gidildikçe yıllık yağış miktarı düşmektedir. Örneğin Samsun'da yıllık yağış miktarı 709 mm iken Erbaa'da ise 440 mm'dir (Yılmaz, 2019: 35). Erbaa ovasında sıcaklık değerlerine bakıldığında yıl içinde ani iniş ve çıkışlar görülmez. Mart ayı itibari ile yükselmeye başlayan sıcaklık Temmuz ve ağustos aylarında en yüksek noktaya çıkar (Şahin, 1998; 13) (Tablo 4).

Tablo 2. Erbaa ilçesinin Ortalama Sıcaklık Değerlerinin Aylara Göre Dağılımı °C (Tokat Meteoroloji Genel M.)

	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Ort.Sıcaklık
Ortalama Sıcaklık °C	3,7	5	9,1	14,1	17,7	21,2	23,5	23,3	20,1	15,1	9,2	5,1	13,9
Max. Sıcaklık Ort.	8	10	15,4	21,1	24,8	28,5	30,6	30,7	28,1	21,8	14,3	9	20,2
Mn.Sıcaklık Ort	0,2	1,1	4,1	8,2	11,6	14,8	17,3	17,2	13,9	9,9	5,2	1,8	8,8

Tablo 3. Erbaa'nın yıllık ortalama sıcaklıklarının aylık seyri (°C) (Tokat Meteoroloji Müdürlüğü).

Tablo 4. Erbaa ilçesinin Aylara Göre Yağış Dağılımı (Tokat Devlet Meteoroloji Müdürlüğü)

	O	Ş	M	N	M	H	T	A	E	E	K	A	Or t.
Ort. Yağışın Aylara Göre Dağılımı. (mm)	39,3	35,6	36,2	53,1	54,2	47,1	17,5	8,6	14,2	38,9	51,2	50,2	38,9

Erbaa Ovası'nın kuzey taraflarında Karadeniz iklimi güney kesiminde karasal iklim bulunan geçiş alanında yer almaktadır. Bu çeşitli iklim ve saha koşulları birçok bitki yetişmesine olanak tanımıştır.

Araştırma bölgesinde hâkim olarak orman formasyonu görülmektedir. Bu orman formasyonunda karaçam, kızılçam, meşe, kayın gibi türler yer almaktadır. Karınca Dağı eteğinde bulunan Çatalan kesimindeki yamaçlarda, Akdeniz iklimi etkisinde yetişen 'Lübnan Sediri' ağacına rastlanmaktadır (Temiz ve Peynirci, 1996: 97). Lübnan Sedirinin yetişmesinden dolayı Kelkit vadisinde Akdeniz iklimine benzer iklim görüldüğü söylenebilir (Fotoğraf 2,3).

Fotoğraf 2: Erbaa'nın Çatalan Kesiminde Bulunan Sedir Ağaçları.

Fotoğraf 3: Erbaa Kuzey Yamaçlarında Yer Alan Bitki Örtüsü

3.3. HİDROGRAFYA ÖZELLİKLERİ

Erbaa Ovası'nın Kale Köyü civarlarından ülkemizin iki önemli akarsu havzası birleşmektedir. Ülkemizin en önemli akarsularından olan Yeşilırmak ve onun kollarından biri olan Kelkit Çayı, Erbaa Ovası'nın batısında birleşerek, Yeşilırmak yarma boğazı vasıtasıyla Canik Dağları'nı aşıp Karadeniz'e dökülür (Fotoğraf 4). Yeşilırmak, Kale Köyünden itibaren Hasan Uğurlu Barajı'na dahil olur. Sulama amaçlı kullanılan akarsuyun rejimi pek düzenli değildir.

Erbaa yöresi tarımda sulama yapmak için yer altı suyundan önemli şekilde faydalanmaktadır. Yer altı su seviyesi ovanın batısında daha düşükte yer almaktadır. Bu sebeple doğuya doğru gidildikçe derinlik artar (Şahin, 1998: 122).

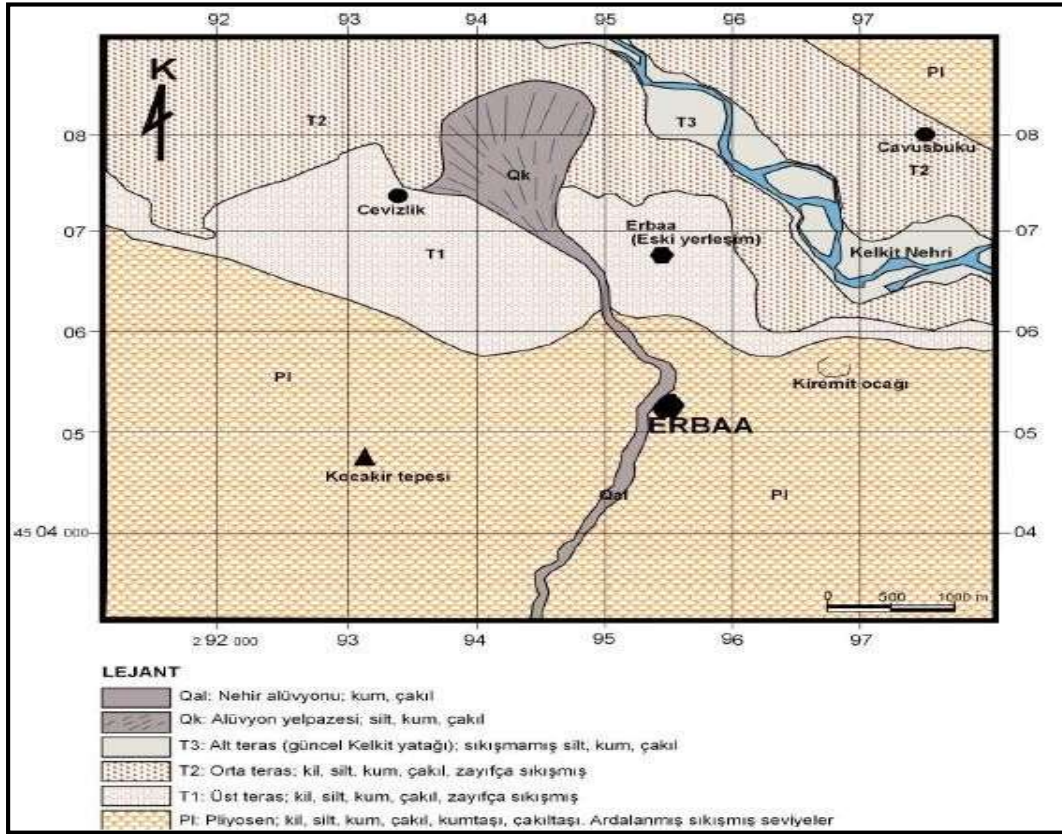
Fotoğraf 4: Kelkit Çayı ve Yeşilırmak, Kale köyünde birleşir.

3.4. TOPRAK ÖZELLİKLERİ

Araştırma bölgesinde en geniş yayılışa sahip kahverengi orman toprakları Canik ve Sakarat dağları üzerinde yaygındır (Şahin,1998: 23). Yükseltinin fazla olduğu dağlık bölgelerde gri-kahverengi podzolik topraklar yayılış göstermektedir (Bulut, 1992: 30). Kahverengi orman toprakları bölgenin hem güneyinde hem de kuzeyinde geniş yayılış sahasında görülmektedir. Bu alanlar genellikle orman alanları olup tarım yönünden zayıftır.

Araştırma bölgesinin diğer önemli toprağı ise şehrin kuzeyinde bulunan Canik Dağlarının güney yamacında bulunan kestane rengi topraklardır. Bu toprakların bünyesi çakıllı ve kumludur. Bu topraklar üzerinden daha çok tahıl tarımı ve sulu masız tütün tarımı yapılmaktadır.

Araştırma sahasında en önemli toprak olarak yer tutan alüvyal topraklar ova tabanında görülmektedir. Alüvyal toprakların içinde şehrin batı tarafında hidromorfik topraklar yer almaktadır. Kolüvyal topraklar, sahanın kuzeyindeki dağlık bölgelerde eğimin azaldığı yerde görülür. Bu topraklar genellikle alüvyal topraklarla birbirine geçmiş haldedir (Şekil 4).

Şekil 2: Erbaa ve Çevresinin Jeoloji Haritası

(Topal ve Akın, 2009).

3.5. ERBAA ŞEHRİNİN TARİHÇESİ

Erbaa'nın kurulduğu bölge arkeolojik kazılara bakıldığında M.Ö 3000 yıllara kadar uzanıldığı anlaşılmaktadır. Şehrin güneydoğusunda yer alan Horoztepe mevkindeki kazılar bu bilgiyi kanıtlar niteliktedir (Hanılçe, 2017). 1954 yılında Horoztepe'de yapılan kazılarda Eski Tunç Dönemine ait bir yerleşim yeri olduğu ortaya çıkmıştır (Fotoğraf 5).

Fotoğraf 5: Çocuğunu Emziren Kadın Heykeli (Özbeyli,2012).

Erbaa'nın 19.yy'a kadar küçük bir yerleşim birimi olduğu, Evliya Çelebi'nin bu tarihlerde yöreden geçerken eski adıyla Erek'e uğramayarak beş km uzaklıktaki şu an köy konumunda olan Eksel'e uğradığı bilinmektedir (Uyanık, 2014).

1840 yılında Osmanlı Devleti zamanında yapılan servet sayımlarında bölge, Kaza-i Erbaa olarak kayıtlara geçmiştir. Erbaa'nın kaza merkezi Erek olarak kayda geçmiştir. Erek, Taşabad, Sonisa ve Karayaka kazaları 1848 yılında birleştirilmiş genel adı Erbaa olan ya da Nevah-i Erbaa (dört nahiye) olarak ismi kalmıştır. 1892 yılında Erbaa Amasya sancağından alınarak Tokat sancağına bağlanmıştır ve günümüze kadar devam etmektedir (Uyanık, 2014).

Erbaa (Erek) doğal konumun verdiği avantajla birlikte 1900lü yılların başında nüfusunu 6 bin rakamlarına çıkartmıştır.1940 yılında art arda gelen depremlere bağlı olarak şehir büyük ölçüde yıkılmıştır. Yaşanılan depremden sonra yetkililer tarafından şehir 1944 yılında güney kesme, Ardıçlık mevkisine, taşınmıştır (Fotoğraf 6). 1944-1960 yılları arasında yatay anlamda fazla büyümeyen şehir göç vermiştir. 1960-1980 yılları arasında nüfusun artmasıyla beraber şehir güneye ve batıya doğru büyümüştür. 1990'lı yıllarda şehrin

kuzeyine Organize Sanayi bölgesi inşa edilmiş buna bağlı olarak 2000’li yılların başında şehir kuzeye doğrudan büyümüştür (Yılmaz,2019) (Şekil 5).

Fotoğraf 6: İki Katlı Ahşap Erbaa Evlerinden Bir Görünüm (Özbeyli, 2012)

Şekil 3: Erbaa Şehrinin Güncel Yerleşim Yeri İmar Planı

(Erbaa Belediyesi,2005)

3.6. ERBAA ŞEHRİNİN NÜFUSU

Erbaa şehrinin ilk nüfus sayımı Osmanlı Devleti zamanında 2.Mahmut döneminde yapılmıştır. Nüfus sayımında sadece erkekler sayıldığı için sayım sağlıklı sonuçlar içermemektedir. Ereğli Kaza merkezinin bu dönemde hane sayısı 505 iken, Ereğli Kazasına bağlı köy hane sayısının ise 340 olarak tahrir defterlerine aktarılmıştır (Kafalı,2019).

Erek (Erbaa) 1872 yılında ilçe özelliği kazanmıştır. 1893 yılında yapılan nüfus sayımında Erbaa kazasının toplam nüfusu 41.125'dir. 1904 yılında yapılan sayımlarda Erbaa kazasının toplam nüfus 60.061 kişidir (Kaya,2013) (Tablo 5).

Tablo 5: 1904 Yılında Erbaa Kazası'ndaki Kadın-Erkek Nüfusunun Etnik ve Dinsel Dağılımı

Topluluk Adı	Kadın	Erkek	Toplam	Yüzde
Müslüman	23.922	25.321	49.243	81,99
Rum Ortodoks	3.327	3.392	7.319	12,19
Ermeni	1.322	1.645	2.967	4,94
Protestan	178	189	367	0,61
Kipti	78	87	165	0,27
Toplam	28.827	31.234	60.061	100

1927 yılından itibaren nüfus sayımları cumhuriyetin ilanı ile birlikte periyodik zamanlarda yapılmaya başlanmıştır. 1927 yılında Erbaa şehrinin merkez nüfusu 5625'tir. 1935 yılında nüfus 6951 sayısına yükselmiştir. 1940-1945 yılları arasında iki tane büyük deprem gören Erbaa'nın nüfusu bu dönemde azalmıştır. 1945 yılında nüfus 6185 kişiye düşmüştür. 1950 yılın başında nüfus 7034 sayısına yükselerek artmaya başlamış ve bu dönemde sonra sürekli şekilde nüfus her dönem yükselmiştir. 31 Aralık 2021 yılı itibari ile Erbaa genel nüfus toplamı 99.185 olmuştur. İlçe merkezinin nüfusu 73.354 iken belde ve köylerin toplamı ise 26.461 olmuştur (Tablo 6).

Tablo 6. Günümüz Erbaa Toplam Nüfus Sayısı (Türk.gov.tr)

Yıl	Toplam	Şehir	Kır
1940	72.059	6.637	65.422
1945	39.187	6.185	33.002
1950	45.670	7034	38636
1955	53.294	8654	44730
1960	59889	10738	49151
1965	68169	13168	55648
1970	74692	15606	59086
1980	91263	25243	66020
1985	96253	28840	67143
1990	99596	33554	66042
2000	100586	45595	54991
2007	95655	56810	38848
2008	95059	57210	38849
2009	97561	56810	38848
2010	95815	59901	35914
2011	97365	60546	36819
2012	95582	60211	35381
2013	93864	60475	33095
2014	91873	61584	30060
2015	92654	65027	27681
2016	92906	64896	27896
2017	93555	65990	27965
2018	95361	65111	30250
2019	95611	65974	29717
2020	98321	70030	28312
2021	99815	75356	24005
2022	100382	77352	23106

3.7.ERBAA ŞEHRİNİN YERLEŞİM ÖZELLİKLERİ

Yerleşim yerleri ayrıntılı bir şekilde ele alındığında coğrafi yapılar oldukça önem teşkil etmektedir. Araştırma sahasına bakıldığında ilk kuruluş yeri ile şimdiki yer arasında farklılıklar mevcuttur. Eski Erbaa (Aşağı Şehir) olarak adlandırılan bölge D-100 karayolunun kuzeyinde yer almaktadır. Bu bölgede 1940-1942 yılları arasında deprem gelmesi sebebiyle şehir önemli ölçüde yok olmuştur. Depremden sonra şehir D-100 karayolunun güneyine zemin olarak daha

sağlam bölgeye planlanmıştır. Organize sanayinin şehrin kuzeyinde yer alması zemin olarak sağlam olmayan bölge tekrardan nüfusunu artmıştır (Fotoğraf 6).

Fotoğraf 7: Erbaa Şehrinin Kuş Uçumu Bakışı (kelkitgaztesi.com)

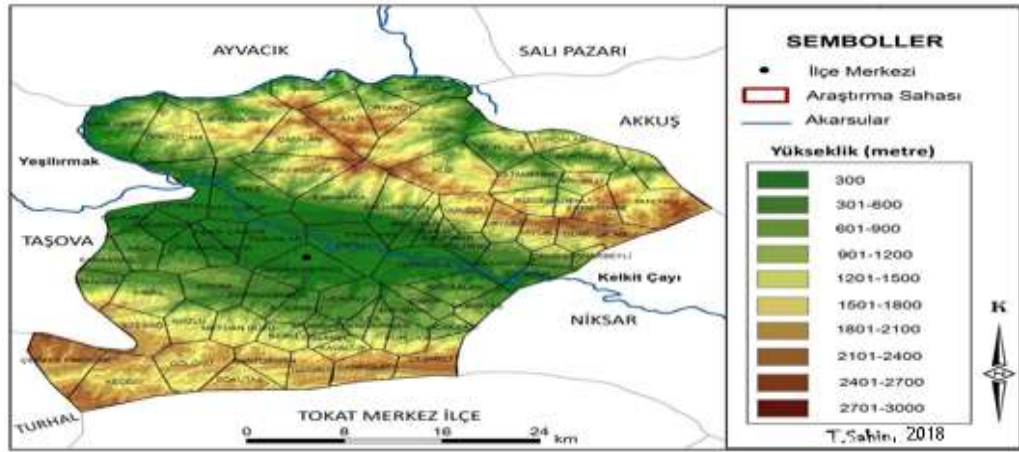
Erbaa, şehir merkezi dışında 73 köy ve 4 kasabadan oluşmaktadır. Araştırma sahasında yer alan ova köyleri ile dağ köyleri arasında farklılıklar mevcuttur. Şehrin kuzeyinde yer alan dağ köylerine bakıldığında yapı malzemesi olarak ahşap kullanılırken nüfusun yerleşim dağınık şekilde olmuştur (Fotoğraf 8). Şehrin güney yamaçlarında yer alan dağ köyleri ise nispeten kuzeydeki dağ köylerine göre toplu yerleşme biçimi mevcuttur. Ova köylerine bakıldığında ise su kaynaklarının kısıtlı olması, yeryüzü şekillerinin sade olmasına bağlı olarak yerleşim biçimi daha düzenli ve toplu şekildedir (Fotoğraf 9).

Fotoğraf 8: Şehrin Kuzeyinde Yer Alan Dağ Köyü (Sütlüce)

Fotoğraf 9: Şehrin Kuzeyinde Yer Alan Ova Köyü (Üzümlü)

Şekil 4: Araştırma Sahasının Yerleşim Yeri Dağılışı Haritası

3.8. ERBAA ŞEHRİNİN EKONOMİK COĞRAFYASI

Ekonomik coğrafya, insanların yaşamlarını devam ettirmek için çaba gösterdiği üretim, tüketim, mübadele ve hizmet sektöründeki faaliyetler açısından fonksiyonel ilişkilerle alanlar arasındaki farklılık ve benzerlikleri araştırır (Tümertekin, Özgüç, 2015).

Erbaa şehrinin uygun iklim şartları, verimli alüvyal topraklara sahip olması, akarsu ağı zenginliğine bağlı olarak tarımsal faaliyetler geçmişten beri önemli noktada yer almaktadır. İlçede; buğday, arpa, çavdar, yulaf, mısır, tütün, mercimek, nohut, bağcılık, sebze, meyve tarımı yapılmaktadır (Saatçiğil, 1946-1947).

Tütün ilçenin en önemli tarımsal faaliyetlerinden biridir. Şehrin güney ve

kuzey yamaçları üzerine kurulmuş kolüvyal toprakların bulunduğu köylerde sıklıkla tütün tarımı yapılmaktadır. 1920'li yılların başında mübadele göçü ile gelen muhacirler Erbaa'da tütün tarımı yapan ve yaygınlaştıran topluluk haline gelmiştir. 1930'lu yıllarda tütün için yörede "sarı elmas" denmektedir (Kaya,2013). Günümüzde ise tütün ekimi gitgide azalmakla beraber hala önemi korumakta ve ilçe için önemli ekonomik faaliyetler arasında yer almaktadır (Tablo 5) (Fotoğraf 10,11).

Tablo 7. Erbaa İlçesinin Tütün Ekim Alanı ve Tütün Fiyatı (Erbaa İlçe Tarım Müdürlüğü).

Yıllar	2016	2017	2018	2019	2020
Tütün Ekim Alanı (Dekar)	26.000	25.500	20.500	15.500	16.500
Tütün Fiyatı (kg)	15 tl	16 tl	19 tl	24 tl	24,5 tl

1930 ERBAA Tekel Tütün Alım Yeri

Fotoğraf 10. Eski Erbaa'da Balya Haline Gelmiş Tütün (Özbeyli,2012)

Fotoğraf 11. Günümüzde Tütün Tarlasında Çalışan Köylüler

Erbaa’da bir başka önemli tarım kolu ise bağcılık faaliyetleridir. Yaklaşık 21 bin dekar arazi üzerinde bağcılık tarımı yapılmaktadır. Toprağın killi ve kolüvyal yapıda olması yaprağın sarı renge bürünmesini sağlamaktadır. Yaprığın sarı renkli olması ve sadece bu yörede yetiştirilmesinden ötürü Erbaa Narinceye Yaprığı 2017 yılında coğrafi ürün işareti olarak daha ünlenmesini sağlamıştır. 2000 yılların başına kadar yer bağı kullanan Erbaa 2005’li yıllardan sonra asma bağ sistemine geçmiştir.

Erbaa’da yaprak üretimine bağlı olarak sanayi tesislerinin gelişmesine de vesile olmuştur. İlçede yaprak işleriyle üretim yapan, paketleyen beş adet atölye tipi sanayi vardır. Yapraklar genellikle sarma ile alakalı işlemlerde kullanılırken, üzüm ise daha çok pekmez ve şarap üretiminde kullanılmaktadır (Tablo 6)

Tablo 8. Erbaa İlçesinin Bağ Alanı, Yaprak, Üzüm Verimi ve Fiyatları (Erbaa İlçe Tarım Müdürlüğü).

Yıllar	2016	2017	2018	2019	2020
Bağ Alan (Dekar)	16.880	17.59	18.190	18.840	19.520
Yaprak Verimi (Dekar)	400	400	350	400	400
Yaprak Fiyatı (tl)	5	5,5	6	7,5	8,5
Üzüm Verimi (Dekar)	600	700	750	900	700
Üzüm Fiyatı (tl)	1,25	1,5	1,25	2	2,2

Fotoğraf 12: Erbaa'nın Kuzeyinde Yer Alan Bağlardan Bir Görünüme

Erbaa şehri ve çevresinde seracılık tarımı artarak devam etmektedir. Eski Erbaa olarak bilinen ve Erbaa ovasındaki köylerde seracılık yapılmaktadır. Şehrin sebze ihtiyacının çoğunluğu bu bölgelerden karşılanmaktadır (Tablo 7).

Tablo 9. Erbaa İlçesinin Sera Alanı (Erbaa İlçe Tarım Müdürlüğü).

Yıllar	2016	2017	2018	2019	2020
Sera Alanı (Dekar)	285	310	330	340	350

Erbaa seralarında son yıllarda özellikle süs bitkileri tarımı yapılmaktadır. Şehrin doğusunda yer alan Aladun köyünde insanların çoğu geçimini bu tarım faaliyetinden sağlamaktadır. Burada üretilen süs bitkileri özellikle Antalya ve çevresindeki şehirlere gönderilmektedir (Fotoğraf 12).

Fotoğraf 13: Erbaa’da Yapılan Çiçek Üretim Sera Sahası

Erbaa’da sanayi bölgesi iki kısma ayrılır. Erbaa oto sanayi olarak adlandırılan birinci sanayi bölgesi şehrin batısında yer almaktadır. Şehrin sanayi anlamında asıl yükünü çeken tekstil fabrikaları şehrin kuzeyinde yer alan Erbaa organize sanayi bölgesinde yer almaktadır. Erbaa organize sanayi bölgesinde 24 tane fabrika yer almaktadır. Erbaa organize sanayi bölgesinde 6121 kişi istihdam edilmektedir (Fotoğraf 14).

Fotoğraf 14: Erbaa OSB’nin Kuş Uçuşu Şekli (erbaabelediyesi.com.tr)

Erbaa’da taş ve toprağa dayalı sanayi geçmiş yıllardaki gibi önemli yer tutmasa da hala önemini korumaktadır. Bu sektöre dayalı fabrikalar D-100 karayolu çevresinde faaliyet göstermektedir. Bu sektörde 12 tane fabrika aktif olarak çalışmaktadır. Bu

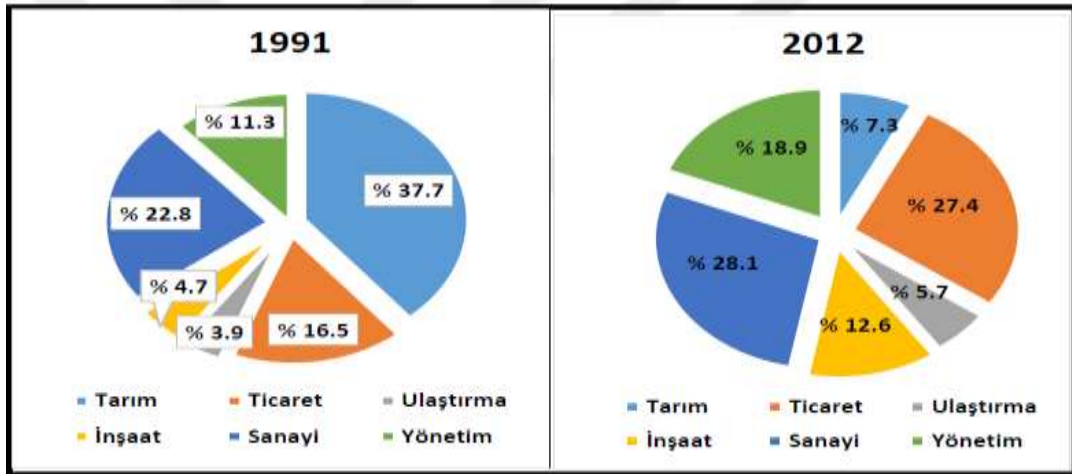
sektörde 1156 kişi istihdam edilmektedir (Fotoğraf 15).

Fotoğraf 15: Erbaa Tuğla Fabrikaları

1991 yılında Erbaa ilçesinde sanayi sektöründe çalışan nüfus oranı %22,8 hizmet sektöründe çalışanlar oranı %39,5 tarım sektöründe çalışan nüfus oranı ise %37,7 oranına karşılık gelmektedir.

2012 yılında ise Erbaa ilçesinde tarımda çalışan nüfus oranı %7,3 düşerken, sanayi sektöründe çalışan nüfus oranı %28,1'e hizmet sektöründe çalışan nüfus oranı ise %74,6 ya yükselmiştir. 2012 verilerine göre tarımda makine kullanımının artmış, sanayi ve hizmet sektöründe çalışanların oranının yükseldiği görülmektedir (Şekil 7).

Şekil 5: Erbaa'da Çalışan Bireylerin 1991-2021 Yılları Arasındaki Sektörel Dağılım Oranları (Yılmaz, 2019).

3.9.ERBAA'DA ULAŞIM FAALİYETLERİ

Araştırma sahasında, ulaşım faaliyetlerini morfolojik öğeler önemli ölçüde etkilemiştir (Bulut,1992). Güney tarafı Sakarat Dağları kuzey tarafı ise Canik Dağları ile çevrilmiş olan ilçenin içinden doğu-batı yönlü akan Kelkit Çayı geçmektedir. Kelkit Çayının oluşturduğu bu güzergâh iç kesimleri Samsun Limanı'na bağlamaktadır. Ayrıca bu güzergâh doğu-batı yönlü uzanan D-100 karayolunun yapılmasında temel etkindir. D-100 karayolu Van'dan başlayarak İstanbul'a kadar uzanan yolların bütünüdür (Fotoğraf 16).

Fotoğraf 16: Erbaa'nın Kuzeyinden Geçen D-100 Karayolu (Yılmaz,2019).

Geçmiş yıllarda kullanılan bir diğer yol ise Yeşilırmak'ın oluşturduğu Erbaa'nın kuzeyindeki dağ köyleri ile Samsun'un Ayvacık ilçesinde arasında kullanılan yoldur. Hasan Uğurlu ve Suat Uğurlu barajlarının bu bölgeye yapılmasıyla beraber yolun önemi gitgide kaybolmuştur (Fotoğraf 17).

Fotoğraf 17. Yük ve Yolcularıyla Çarşamba Köprüsünde İskeleye Yanaşmak Üzere Olan Kayık (Yılmaz, 2016).

BÖLÜM 4

YÖNTEM

4.1. ARAŞTIRMANIN MODELİ

Bu araştırma, Tokat-Erbaa bölgesinin kültür coğrafyasını doküman analizi ve yarı yapılandırılmış görüşme tekniklerini kullanarak incelemektedir. Araştırma modelimiz, nitel bir yaklaşımın benimsendiği ve betimsel içerik analizinin tercih edildiği karma bir metodoloji üzerine kurulmuştur. Doküman analizi yöntemi, Tokat-Erbaa bölgesinin kültürel ve coğrafi özelliklerini belirlemek amacıyla kullanılmıştır. Bu yöntem kapsamında, bölgeye dair tarihi belgeler, coğrafi analizler, demografik veriler, ve daha önce yapılmış olan akademik çalışmalar detaylı bir şekilde incelenmiştir. Bu dokümanlar, araştırmanın amacına uygun veri toplamak ve bölgeler arası karşılaştırmalar yapabilmek adına birincil ve ikincil kaynaklar olarak kullanılmıştır. Bu çalışmada, bölgenin kültür coğrafyasını daha iyi anlamak ve derinlemesine bilgi elde etmek adına yarı yapılandırılmış görüşmeler kullanılmıştır. Bu görüşmeler, bölgedeki yerel halk, yerel yönetim temsilcileri ve kültürel kuruluşlarla gerçekleştirilmiştir. Görüşme sürecinde, katılımcılara bölgenin tarihi, coğrafi, sosyal ve ekonomik yönlerini ele alacak sorular yöneltilmiştir. Elde edilen yanıtlar, verilerin kalitatif analizi için bir temel oluşturmuştur.

Elde edilen veriler, betimsel içerik analizi yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Bu analiz, belgelerin ve görüşmelerin detaylı bir şekilde incelenmesini ve belirli temalar veya kategorilerin belirlenmesini içermektedir. Betimsel içerik analizi, Tokat-Erbaa'nın kültür coğrafyasını belirgin kılmak ve detaylı bir anlayış geliştirmek adına kullanılmıştır. Bu yöntem, hem belgelerden hem de yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen verilerin analizi ve sentezi için etkili bir araç sağlamıştır (Aydın, 2018).

Bu araştırma modeli, nitel ve nicel verilerin etkili bir biçimde entegrasyonunu sağlamak amacıyla doküman analizi, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve betimsel içerik analizi gibi farklı veri toplama ve analiz tekniklerini bir araya getirir. Bu yaklaşım, Tokat-Erbaa'nın kültür coğrafyasına geniş bir perspektiften bakılmasını sağlar ve böylece araştırma sorularının kapsamlı bir şekilde ele alınmasına olanak tanır.

4.2. ARAŞTIRMANIN AMACI

Yapılan çalışma konusunda Erbaa şehir merkezi ve çevresindeki köy yerleşim alanlarında kültürel mirasın kültür coğrafyası açısından önemi vurgulanmış ve ortaya çıkan bulguların anlatılması amaçlanmıştır. Araştırmanın bir başka amacı ise Erbaa yöresinde yaşayan insanların geçmişten günümüze kadar oluşturduğu kültürel birikimleri maddi ve manevi unsurların başlığı altında ifade edilmesi amaçlanmıştır. Bu araştırma amacı doğrultusunda yörede yaşayan insanlara şu sorular sorulmuş ve cevaplar aranmıştır;

- Araştırması yapılan sahanın, mekân ve insana dayalı etkileşimine bağlı olarak ortaya çıkan kültürel unsurlar nelerdir?
- Araştırma yapılan bölgenin geçmişten günümüze mesken tipleri, giyim ve kuşam kültürü, yeme içme alışkanlıkları ile bunların üzerinde hangi unsurların etkili olduğu faktörler nelerdir?
- Araştırma yapılan bölgedeki insanların hayat biçimini, geçmiş yaşam tarzlarını ve inanış biçimlerini gün yüzüne çıkartan manevi kültürel öğeler ve bu öğelerin şekillenmesinde hangi unsunlar etkilidir?
- Araştırma bölgesinin geçmiş yaşamlarından günümüz koşullarına kadar hayatta kalan kültürel unsurlarda meydana gelen değişimler nelerdir?
- Araştırma bölgesindeki kültürel değerlerin korunması için ne gibi çalışmalar yapılmalıdır ?

4.3. ÖRNEKLEM

Bu araştırmada manevi kültür öğelerini tespit etmek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşme formu uygulanmıştır. Görüşme formları 40 sorudan oluşmaktadır. İlgili konu ile alakalı literatür taraması yapılarak örnek bir mülakat formu oluşturulmuş alanında uzman öğretim üyeleri ile görüşülüp son haline karar verilmiştir. Mülakat formunda bulunan sorular geleneksel hayat tarzına sahip insanların tören ve kutlamalar, maddi kültür öğelerinden olan meskenlerin yapımı ve tasarımında etkili olan

faktörler, geleneksel erkek- kadın elbiselerinin özellikleri ile geleneksel yemek kültürünün biçimlenmesinde etkili olan unsurları ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Görüşmeler 8 Mart 2023, 15 Mart 2023, 4 Nisan 2023 ve 18 Nisan 2023 tarihlerinde yukarıda belirtilen köylerde ve şehir merkezinde 9 kadın ve 8 erkek ile toplamda 17 bireyin gönüllük esasına göre soruların birbir sorular sorulmuş bilgi ve görüşler alınmıştır. Görüşmeye katılan görüşmecilerin demografik bilgileri ise şu şekildedir;

Tablo 1. Görüşmecilerin Demografik Bilgileri

Görüşmeci	Yaş	Cinsiyet	Eğitim Durumu	Meslek
1	61	Erkek	Lise	Tekel İşçisi
2	45	Erkek	Lisans	Öğretmen
3	39	Erkek	Lisans	Öğretmen
4	75	Kadın	Okur-Yazar Değil	Ev Hanımı
5	55	Kadın	Ortaokul	Ev Hanımı
6	56	Erkek	Lisans	Öğretmen
7	51	Erkek	Lise	Çiftçi
8	60	Erkek	Ortaokul	Çiftçi
9	51	Erkek	Lise	Hizmetli
10	43	Erkek	Lise	Şoför
11	65	Kadın	İlkokul	Ev Hanımı
12	32	Erkek	Lisans	Öğretmen
13	56	Erkek	Ortaokul	Çiftçi
14	58	Erkek	Lise	Hizmetli
15	51	Erkek	İlkokul	Çiftçi

4.4. VERİ TOPLAMA VE VERİLERİN ANALİZİ

Bu tez çalışması için veri toplama süreci, doküman analizi ve yarı yapılandırılmış görüşmeler olmak üzere iki aşamada gerçekleştirilmiştir. Ayrıca, bu iki yöntemle elde edilen veriler, betimsel içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir.

Veri toplama sürecinde ilk olarak doküman analiz yöntemi kullanılmıştır. Doküman analizi süreci, belirli bir zaman diliminde gerçekleştirilmiştir. Bu süre zarfında, bölgeye dair tarihi belgeler, coğrafi analizler, demografik veriler, ve daha önce yapılmış olan akademik çalışmalar titizlikle incelenmiştir. Bu kaynakların bir araya getirilmesi ve analizi sürecinde bölgenin tarihi, coğrafi, sosyal ve ekonomik özelliklerine dair detaylı bir portre çizilmiştir.

Akabinde yarı yapılandırılmış görüşme tekniği kullanılmıştır. Yarı yapılandırılmış görüşmelerin gerçekleştirilmesi süreci, belirlenen katılımcıların uygun olduğu zamanlarda düzenlenmiştir. Görüşmeler, katılımcıların bireysel zaman planlamalarına ve konfor seviyelerine saygı gösterilerek ayarlanmıştır.

Toplanan veriler, betimsel içerik analizi kullanılarak analiz edilmiştir. Her iki veri seti, hem dokümanlardan toplanan veriler hem de yarı yapılandırılmış görüşmelerden elde edilen veriler, öncelikle ayrı ayrı incelenmiştir. Ardından, bu iki veri setinin ortak temalar ve bulgular açısından nasıl birleştirilebileceği değerlendirilmiştir.

Betimsel içerik analizi, verilerin kodlanması, kategorize edilmesi ve temaların tanımlanması aşamalarını içermektedir. İlk olarak, tüm veriler titizlikle incelenmiş ve potansiyel kodlar belirlenmiştir. Daha sonra, bu kodlar belirli kategorilere yerleştirilmiş ve öne çıkan temalar tanımlanmıştır. Bu temalar, Tokat-Erbaa'nın kültür coğrafyası hakkında daha derinlemesine bir anlayış sağlamıştır. Bu analiz süreci, belirli bir zaman diliminde gerçekleştirilmiş ve süreç boyunca, analizlerin doğruluğunu ve tutarlılığını sağlamak için veriler düzenli olarak gözden geçirilmiştir.

BÖLÜM 5

BULGULAR

5. MADDİ KÜLTÜR ÖĞELERİ

Maddi kültüre ait konu başlıkların somut kültür unsurları değişim hızı maddi olmayan kültür unsurlarına göre daha hızlı biçimde değişmektedir. Somut başlığa ait olan kültür unsurları kaybolmamaktadır. Somut kültür unsurları için sit alanları oluşturulmakta ve yasalarla korunmaktadır. Teknolojik gelişmelere bağlı olarak kültür unsurları değişmekte daha çok kaybolmaktadır.

Günlük yaşamda kullandığımız cümleler, sorular, konuşmalar bize bir yörenin kültürü hakkında bilgi vermektedir. Bu akşam ne yiyeceğiz? Ne tür giysi giyebilirim? Festivalde bu yıl ne gibi etkinlikler olacak? Bunun birkaç soru ve cevaplar bize o yörenin kültürü hakkında bilgi vermektedir.

5.1.KÜLTÜREL COĞRAFI GÖRÜNÜM

Kültürel coğrafi görünüm, kültür gruplarının yeryüzüne yerleşirken yarattıkları yapay görünümdür. Kültürler kendi coğrafi görünümlerini dünyanın kendilerine sağladıkları hammaddelele şekillendirirler. Yerleşilen her alanın bir kültürel görünümü vardır ve bunlar kendilerini yaratan kültürü yansıtır (Tümerekin ve Özgüç,2011). Örneğin; ahiret inancı, düğün ritüelleri, yeme-içme alışkanlıkları vs.

5.1.1.Horoztepe Tümülsü

Horoztepe antik ören yeri modern Erbaa şehrinin doğusunda yer alır. Batıda İmbat Çayı ve diğer kalan sınırları yerleşim unsurları ile çevrelenmiştir. Horoztepe'nin geçmişi M.Ö 3000 yıllarına kadar dayanmaktadır.

Bölgenin antik değeri ilk defa 1944 yılında Prof. Kılıç Ökten tarafından tespit edilmiştir. Horoztepe'deki höyüklerde Bakır Çağı, Hitit ve Frig dönemine ait birçok eşyalar bulunmuştur. 1956 yılında Prof. Tahsin Özgüç ve Mahmut Akok bu yörede sistematik çalışma başlatmış olup Alacahöyük ile buradan çıkan tarihi eserlerin birbirlerine benzer olduğunu söylemişlerdir.

Çocuğunu Emziren Ana Tanrıça heykelciliği o devir için ilginç özellikler taşımaktadır. Bu heykel Anadolu'nun en eski heykellerinden biridir. Bu eserden başka

mezar eşyaları, harp aletleri, pişmiş toprak kalıpları gibi vb. birçok tarihi eser Horoztepe mevkinden çıkarılmıştır. Alanın genelinde yapılan araştırmalar Hitit dönemine ve sonraki dönemlere ait yaşam alanlarının ortaya çıkması beklentilerini güçlendirir niteliktedir (Fotoğraf 18,19).

Fotoğraf 18: Ankara Etnoğrafya Müzesi'nde sergilenen Çocuğunu Emziren Tanrıça Fotoğrafı (erbaabelediyesi.com.tr)

Fotoğraf 19: Ankara Etnoğrafya Müzesi'nde Sergilenen Geyik Heykelciliği Fotoğrafı (erbaabelediyesi.com.tr)

5.1.2. Silahtar Ömer Paşa Cami

Şehir merkezinin batısında Akça Köyü sınırları içerisinde yer alır. Silahtar Ömer Paşa Cami bu yörenin değil Anadolu'daki ahşap camilerin sağlam kalabilmiş en güzel ve zengin örnekleri arasında yer alır. Dıştan sade görünüme sahip olan caminin üç etrafı birden revak sırasıyla kuşatılmıştır. Avluya kuzey batıdaki birer kapı ile geçilir (Fotoğraf 20,21).

Bakır şamdanlarındaki süslemelere bakıldığında 1868 yılında o dönemde Ömer Paşa isminde bir kişi tarafından tamirat yapıldığı anlaşılmaktadır. Caminin duvarları bir sıra kesme taş ile kaplıdır. Kapı kanatları çatma tekniği ile yapılmıştır. Caminin iç mimari yapısı içinde Osmanlı kitabeleri yer almaktadır. Caminin iç yüzeylerinde burmalar, çıtalar bulunan dört ahşap destek ve bunların arasına atılan hatıllara taşıtılan tavan çiçek bahçesini anımsatacak şekilde renklendirilmiştir. Mimari özelliklerine bakıldığında;

- Selçuklu taş ve çini süslemesi
- Ahşap ve boya süslemesi
- Kremit çatılı kesme taş ve tuğladan yapılmış olması
- Ahşap tavan, 4 adet ahşap destek kolonlu
- Mimber ve mihrap Selçuklu desene ve şekilleriyle
- 11.yy. Türk sanatının bir sentezi çıtaları ve boya süsle tavanda altıgenleri, göbekte kesişen şekiller ve sarkık rölifler görülmektedir.

Silahtar Ömer Paşa Camisinin en büyük özelliği ise cami inşaatı esnasında çivi kullanılmamış olmasıdır. Camiye bu sebepten ötürü “çivisiz camii” olarak da adlandırılmaktadır. Anadolu'da özgün yapısını koruyabilmiş ahşap yoğunluklu bir cami olarak değer taşır (Fotoğraf 22,23).

Fotoğraf 20: Silahtar Ömer Paşa Camii'nin Dıştan Görünümü

Fotoğraf 21: Silahtar Ömer Paşa Camii'nin İç Mekan Görünümü

Fotoğraf 22: Silahtar Ömer Paşa Camii'nin Tavan Süslemelerinin Yer Aldığı Fotoğraf

Fotoğraf 23: Silahtar Ömer Paşa Camii'de Çivi Yerine Kullanılan Ahşap Parçası

5.1.3. Boğazkesen Kalesi

Erbaa kuzeyindeki Canık Dağı eteğinde, kanyonun ovasına bakan yüzeyinde, Kelkit ile Tozanlı çaylarının birleştiği dar geçitte inşa edilmiştir. Halk tarafından ‘‘Karalar Kalesi’’ diye olarak da bilinir. Bölgeyi ele geçiren Pont Kralı 6. Mitrador Oparotor tarafından kendi adıyla bir kale ve şehir kurmuştur. Fakat bugün Opatorya şehrinden hiçbir kalıntı kalmamıştır. Söz konusu kale duvarlarının da birkaçı günümüze kadar ulaşmıştır. Bizans dönemine ait olan bu kale 6. Mithradat tarafından tekrar yapılmıştır. Kale taş duvarlar ile sağlam temeller üzerine oturtulmuştur. İçerisinde gözetleme kuleleri, dış ortam ile irtibatı kesilmiş gizli sığınıklar ve mazgal delikleri bulunmaktadır.

Kale, tamamı kagir yapı olup dış alandan bir, iç alandan ise altı girişlidir. İç kapıların en büyüğü batı tarafında yer almaktadır. Yaklaşın on metre boyunda ki kapının üzeri tamamen kral resimleri, değişik figürler ve kabartma şekilleri ile işlenmiştir. Bahsi geçen kapının doksan yıl öncesine kadar varlığını koruduğu daha sonra ise mandalarla başka yere götürüldüğü yaşlılar tarafından ifade edilmektedir. Şu an kalenin kemerleri, duvarları, çevre ve iç alanı tamamen tahrip edilmiş, izleri kaybolmak üzeredir. Boğazkesen Kalesi, Selçuklular ve Osmanlılar dönemlerinde değişik amaçlı olarak kullanılmıştır (Fotoğraf 24).

Fotoğraf 24: Boğazkesen Kalesi'nin Surlarını Gösteren Fotoğraf (erbaa.bel.gov.tr)

5.1.4. Boğazkesen Köprüsü

Kelkit ve Tozanlı'nın kucaklaştığı Boğazkesen üzerinden kurulmuş insanlık köprüsüdür. Tarihte Amasya- Niksar bağlantısını sağlayarak görev yapmıştır.

Sağlam ve düzgün kesilmiş dikdörtgen şeklindeki taşlarla zemine oturtulmuş su içerisinde dört ayağı bulunmaktadır. Ayakların yarıya kadar olan kısmı ve yarıdan sonra mimari olarak değişmektedir. Köprü'nün ikinci ayağının suya yakın kısmında iki adet "Haç" işareti bulunmaktadır. Buna göre köprü'nün temelden yarıya kadar Bizans dönemi yarıdan sonrası ise Selçuklu ve Osmanlı dönemine ait olduğu anlaşılmaktadır. Önceden köprü'nün ayağında Selçuklu dönemine ait "Kartal" figürü varken parça suya düşerek kaybolmuştur.

Mevcut ayakların biraz aşağısında başka bir köprüye ait izler bulunmaktadır. Bu kalıntıların Pontus Kralı Mithiradat'ın yaptığı ilk köprüye ait olduğu sanılmaktadır. Ayrıca köprü Yavuz Sultan Selim Çaldıran Seferine giderken ordusu ile birlikte bu köprüden geçmesi bakımından da önemlidir (Fotoğraf 25,26).

Fotoğraf 25: Tarihi Boğazkesen Köprüsüne Ait Eski Bir fotoğraf (erbaa.bel.gov.tr)

Fotoğraf 26: Tarihi Boğazkesen Köprüsünün Şimdiki Hali (erbaa.bel.gov.tr)

5.1.5. Emeri Kalesi ve Emeri Kaya Mezarı

Emeria bölgesi Erbaa'da Karınca Dağları eteklerindeki en önemli yerleşim alanlarından biridir. Bağpınar köyünün kuzeydoğusunda bulunan Emeri Kalesi doğal bir kaya silsilesi halindedir. Burada bulunan Emeri Kaya Mezarı, Amasya'da bulunan kral kaya mezarlarına benzer bir mezardır.

Emeri'nin Helenistik çağda tarihi bir yerleşim birimi olduğu bilinmektedir. Tarihi kaynaklarda Niksar yakınlarında Ameria denilen yerde Pontus kralı Pharnkes'in "Men- Ay Tapınağı" bulunur. Bu yerde birçok tapınak hizmetkarı ve geliri daima baş rahip tarafından toplanan kutsal arazi vardır. Krallar buradaki toprağa o kadar saygı duymuşlar ki krallık yemni bile "Kralın kaderi ve Fernandes Men" şeklinde değiştirmişlerdir. Burası aynı zamanda Ay tanrıçası olarak adlandırılmaktadır. (Strabon, Coğrafya s:42)

Kaledeki mezar ve Teknetaş'taki mezarların Men tapınaklarının ruhani liderine ait olduğu sanılmaktadır. Çünkü Teknetaş yakınlarında bulunarak Geyne köyüne götürülen bir mezar taşında Büyük Tanrıçanın Rahibi sözleri yer almaktadır. Nitekim Texier, Amasya'daki Kral Mezarları olarak bilinen mezarlar için de aynı kanaati

taşımakta, eserinde bu mezarlar için ‘‘hükümdarların bile üstünde itibar gören ruhani bir lidere ait olması kabildir’’ denmektedir (Texier Charles, Küçük Asya s:133) (Fotoğraf 27,28).

Köyde halihazırda sözü edilen tapınaklara ait bir yapı olmamakla beraber, köylünün kilise dediği yerde ve Sokudubi denilen köy merkezinde hala kargir yapı temellerin kalıntıları ile bir de kitabe bulunmaktadır. Bu kitabede’’ Pharnakas’ın oğlu Nikolas şahsi bütçesinden burayı yaptırdı’’ denilmektedir.

Fotoğraf 27: Emeri Kalesinin Giriş Kapısı (erbaa.bel.gov.tr)

Fotoğraf 28: Pontus Kralı Pharnekas'ın Kral Kaya Mezarı

Fotoğraf 29: Emeri Kalesi yakınlarındaki bir kitabe

5.1.6. Simeri Kalesi

Simeri Kalesi, Güveçli Köyünün üst kısmında, Erbaa ovasına hâkim bir konumda bulunmaktadır. Bulunduğu yer tamamen doğal kayalık olup çok sarp ve yalçındır (Fotoğraf 30). Kalenin doğu tarafında aşağıya basamaklarla inilen uzunca bir mağara vardır. Mağaranın girişinde sağ tarafa basamaklı bir iniş daha olup, doğal kayanın tam tepesinde geniş ve büyükçe iki adet delin bulunmaktadır. Bunların su sarnıcı olduğu sanılmaktadır

Fotoğraf 30: Simeri Kalesinin Genel Görüntüsü

5.1.7. Kevgir Kalesi

Ahret Dağ köyünün Dibek mezrasında, Karakuş Çayı'nın dik yamaçlarında yapılmıştır. Kale mağaralarının çıkış yerlerinde bir oda büyüklüğünde kuruluğu bulunmaktadır. Kuruluk altından mağaraya geçilmekte buradan seksen metre sonra mağara içine inilmektedir.

Kale üzerindeki mağaralar beş metre yüksekliğinde on beş metre uzunluğunda iki bölüm halindedir. Bölümler arası yapılar basamaklı ve taştan direklerle bağlanmış kare şeklindedir. Pontus kralı altıncı Mithridat'ın Canik Dağlarında hazineleri sakladığı kalelerden biridir. Kalenin tek şansızlığı ulaşım yönünden Erbaa'nın en uzak ve ücra bir köşesinde yer almaktadır (Fotoğraf 31,32).

Fotoğraf 31: Canik Dağlarının zirvesine yakın yerde kurulmuş Kevgir Kalesi
(erbaa.bel.gov.tr)

Fotoğraf 32: Kevgir Kalesindeki tüneller açılan doğu kapısı

5.1.8. Yer Köprü

Manasköy köyünün Alan mezarında, Ulu Yol üzerinde bulunmaktadır. Çeşitli zamanlarda tamirat gören köprünün Bizanslılar zamanında yapıldığı sanılmaktadır. Dar bir geçitte, geçitin iki tarafıyla da aynı seviyede olduğundan “Yer Köprü” olarak anılmaktadır. Kuzeye bakan tarafında, kemerin en üst taşında bir “haç” işareti bulunmaktadır. Defineciler zamanla köprüye zarar vermiş ama köylüler tarafından onarılmıştır (Fotoğraf 33).

Yer köprünün üst tarafında Bizans dönemine ait iki mezarın içinde mücevherler bulunmuş, bu mücevherler Tokat Müzesi’ne kaldırılmıştır.

Fotoğraf 33: Yer Köprünün üzerinde yer alan “Haç” işareti

5.1.9. Kilise Suyu

Erbaa’ya bağlı Çamdibi Köyüne bir kilometre mesafede bulunan kaynak suyudur. Eskiden önünde demir kapısı olduğu söylenen suyun Roma Dönemi kaynak tapınaklarından olduğu öne sürülmektedir. Roma dönemi ilgili eserlerde Roma İmparatorluğu tapınaklarının bazılarının doğrudan doğruya kaynak tapınakları olduğu belirtilmektedir (Fotoğraf34).

Fotoğraf 34: Yer Köprü'nün üzerinde yer alan "Haç" işareti

5.1.10. Erek Hamamı

Etrafında farklı uygarlıklardan kalan kültürel mirasa ev sahipliği yapan Erbaa'nın ilçe oluşundan 143 yıl önce yapılmıştır. Kelkit Nehri kenarında kurulan Erbaa 1939,1942 ve 1943 yıllarında yaşanan ağır depremler sonucu ayakta kalan birkaç yapı haricinde tamamen yerle bir olmuştur.

Şehir 1946 yılında yeni hükümet binasının yapılması ile eski yerleşim yerinin güneyine taşınmaya başlamıştır. Bugün Erek Hamamı adı ile anılan hamam, eski Erbaa'dan geride kalan birkaç yapıdan biridir. Zamanın mimari yapısına göre muntazam şekilde inşa edilmiş hamam, Durmuş zade Hüseyin Efendi ile Hacı zade Ahmet Efendi tarafından yaptırılmıştır (Fotoğraf 35,36).

Eski Erbaa'dan ayakta kalan bu yapının kültürel miras olarak yaşatılması için Erbaa Belediyesi hamamın ve çevresinin korunması için gerekli önlemleri almak suretiyle çalışmalara başlamıştır.

Fotoğraf 35: Eski Erbaa yerleşim alanında yer alan Erek Hamamı'nın Görüntüsü

Fotoğraf 36: Erek Hamamı'nın iç mekân görüntüsüne gösteren fotoğraf

5.1.11. Keçeci Baba Türbesi

Keçeci Baba Türbesi Erbaa'ya 27 km. uzaklıkta bulunan Keçeci Köyü'nde yer almaktadır. Köy adını bu zattan almıştır. Köyün en bariz özelliği evlerin tek katlı olmasıdır. Halkın Keçeci Baba'ya hürmeti o kadar fazladır ki, evlerini bile türbeden yüksek olmasın diye tek katlı yapmışlardır.

Keçeci Baba'nın asıl adı Mahmut'tur. Ününü duyan devrin sultanı kendisini saraya davet ederek bir keramet göstermesini ister. O da cebinden keçe çıkarmaya başlar. O kadar olur ki bir oda dolusu keçe çıkarır. Bu olay üzerine kendisine "Keçeci" lakabı verilir. Keçeci babanın 13.yy'da yaşadığı, Hacı Bektaş Veli'nin amcası olduğu rivayet edilmektedir.

Keçeci Baba, Alevi-Bektaşî kültürünün önemli karakterleri arasında yer almaktadır. Keçeci Baba bir derviş olmasının yanı sıra bir ahi şeyhidir. Ahi teşkilatları toplum hayatında kurucu ve devlet destekleyici unsurları ile Anadolu Selçuklu ve Osmanlı Devleti'nin asli unsurları olmuştur.

Keçeci Ahi Baba'ya yurdun dört tarafından her gün onlarca kişi, yaz kış demeden akın edip gelirler. Önünde kurbanlar kesilir, kazanlar kurulur. Sayısız ziyaretçilere ikram edilir. Tıpkı yüzyıllar öncesinde zaviyesinde müstefid olan devrişanlar gibi sanki değişik inançtan, değişik dünya görüşüne sahip olan insanlar Keçeci Baba'nın ruhanîyetinden pay almaya koşmuştur. Burada kimi Kur'an okur, kimi namaz kılar, kimi eşiği öper, kimileri de gözyaşı döker. Yörenin kültürel izlerine rastlanır. (Temiz,1994)

Keçeci Baba Türbesini, her yıl farklı etnik yapıdan, inançtan birçok insan ziyaret eder. Türbenin ziyaret amaçları arasında ruh sağlığı bozulmuş bireyler, felçli kişiler ve çeşitli dilek dileyenler gelir. Her yıl ağustos ayının son pazar günü Keçeci Köyünde "Keçeci Baba Kültür Festivali" düzenlenmektedir. Bu festival Alevi/ Bektaşî kültüründe çok önemli bir konuma sahiptir (Fotoğraf 37,38,39).

Fotoğraf 37: Keçeci Baba Türbesinin dış mekân görüntüsü

Fotoğraf 38: Keçeci Baba Türbesinin iç mekân görüntüsü

Fotoğraf 39: Keçeci Baba Kültür Festivali'nde Semah  eken İnsanlar (erbaa.bel.gov.tr)

5.2.ERBAA'DA G Y M-KUŞAM KÜLTÜRÜ

İnsanın en önemli ihtiyaçlarından birisi olan giyinme, geçmişten günümüze kadar önemini korumuştur. Giyim ve kuşam her çağın ekonomik, sosyal ve siyasi faktörlerine göre biçim almıştır. Bireyler bu etkenlere bağlı olarak kendi kültürlerini ifade eden giysiler üretmiŐlerdir. Bu giysiler zaman içinde folklorik değer oluşturmuştur ve halk elbiseleri olarak anılmaya başlamıştır.

Türk giyim kuŐamının, toplumun uzun tarihi geliŐimini, yayıldığı geniş coğrafi alanı, etkileşim halinde olduğu kültürleri ve deėiŐtirdiėi inanç sistemlerini göz önünde tutarak değerlendirilmesi gerekir. Çünkü milli giyim kuşam milli kimliğin bir parçasıdır (Bakır,1999).

Y reden giyilen elbise Türk kültür hayat biçiminin en önemli unsurlarından biridir. Ülkemizde yöresel kültürlerin zenginliğini halk oyunları kıyafetlerinde rahat bir Şekilde görürüz. Erbaa'da özellikle kadın kıyafetleri yapımında çok çeşitli süslemeler ve değişik renkte kumaşlar kullanılmaktadır. Bazı kıyafetler son derece süslü iken bazı kıyafetler sade bir Şekilde dizayn edilmiştir.

5.2.1 Kadın Elbiseleri Üzerine Giyim- Kuşam Kültürü

Kadın elbiselerinin bu kısımda üç başlık adı altında ele alınacaktır. Sırası ile başa giyilen elbiseler, bedene giyilen elbiseler ve ayağa giyilen elbiseler olmak üzere incelenmiştir. Yöreye ait kıyafetlere baktığımızda birçok kıyafetin günlük hayatta aktif olarak kullanılmadığı gözlenmektedir. Genellikle yöresel kıyafetler düğün, tören ve gösteri gibi özel günlerde kullanılmaktadır.

5.2.1.1 Başa Giyilen Kadın Kıyafetleri

Baş a giyilen kadın elbiselerini incelediğimizde karşımıza iki tane aksesuar çıkmaktadır. Bunlardan bir tanesi fes bir tanesi de yazmadır. Erbaa şehrinin merkezinde ve birçok köyünde festen ziyade yazma kullanılmaktadır. Bektaşî kültürünün hâkim olduğu köylerde fes kullanımı biraz daha yaygındır.

Erbaa Yöresinde kadınlar semerli fes ve ‘‘terek alı’’ fes olmak üzere iki farklı fes kullanmaktadır. ‘‘Terek Alı fesler’’ kırmızı kadifeden yapılmış tahta çemberli festir. Fesin alın kısmına karşılık gelen basma kumaştan yapılmaktadır. Bu kısımdaki kumaşlar renkli ve çiçek desenlidir. Fesin ön kısmına takılan altın veya gümüş para fesi takacak kişinin zenginlik düzeyini gösterir (Adıgüzel,2005). Erbaa’da en yaygın kullanılan fes ‘‘semerli fes’’ adını verdiğimiz başlıktır. Fesin tepe kısmı yün ve pamuk ile doldurulur. Doldurulan kısım semer halini alacak şekilde biçimlendirilir (Bakır,1999). Bu kısım semer görüntüsüne benzediği için semerli fes ismi verilmiştir (Fotoğraf 40,41).

Fotoğraf 40: Terek Alı Fes

Fotoğraf 41: Semerli Fes

Erbaa şehrinde ve köylerinde baş a giyilen elbiseler çoğunlukla ‘‘yazma’’ olarak bilinen başörtüsüdür. Yörede yazmanın kullanım amacı ve kumaşına bağlı olarak

‘‘elmalı yazma’’ ve ‘‘içi dolu yazma’’ olarak iki tür yazma kullanılmaktadır. Elmalı yazma, baskı yöntemi ile yapılmış başrtsdr. Koyu zemin üzerine elma desenleri koyularak yapılan başrtsdr. Yazmanın kenarları atal oya tekniği ve pul ile işlenerek süslenmektedir. Elmalı yazma üçgen geometrik biçimde katlanır ve bu şekilde bağlanır (Türker,1996). İçi dolu yazma, koyu zemin üzerine iek desenleri ile yapılır. Yazmanın içi iek desenleri ile doludur. Kenarları atal oya süsleme tekniği ile yapılır (Kılıç ,1998) (Fotoğraf 42,43).

Fotoğraf 42: Elma Yazma

Fotoğraf 43: İçi Dolu Yazma

5.2.1.2 Bedene Giyilen Kadın Elbiseleri

Erbaa yöresinde bedene giyilen elbiseleri saya, şalvar, önlük, arkalık, bel bağı ve tuzluk olmak üzere sınıflandırmak mümkündür.

Bedene giyilen elbiselerden olan saya elbisesinin birden fazla çeşidi bulunmaktadır. İ saya; beyaz etamin ve jarse kumaşlarından dikilen, günümüzde etek altlarına giyilen, jpon görevi gören i etek olarak adlandırılır (Bakır,1999). İ saya dış sayanın altına da giyilebilir (Alkaya,1999). Son zamanlarda i sayanı st tarafı katlanarak etek haline getirilmiştir. Bunun için ‘‘i etek’’ de denmektedir (Altuntaş, 2000). (Fotoğraf 45).

Fotoğraf 45: Bedene Giyiline Kadın Elbiseleri

Saya elbisenin bir başka bir türü ise ‘‘ak saya’’ adı verilen elbise türüdür. Kadınların entari şeklinde giydikleri elbisedir. Elbise de beyaz renkler hâkim olduğu için elbiseye ‘‘ak saya’’ adı verilmektedir (Hacıbekiroğlu,2007). Beden ve etek kısmı tek parça olan elbisenin boyu, dizlerin altına kadar inmektedir. Bel seviyesinden aşağıda olan kısmı üç parça halindedir. Buna bağlı olarak elbiseye üç etek ya da üç peş adı da verilmektedir (Altuntaş,2000). Günümüzde özellikle alevi kadınlar bu elbiseleri giymektedir. Aynı zamanda köyde de günlük hayatta aktif olarak kullanılmaktadır (Fotoğraf 46).

Fotoğraf 46: Ak Saya İsmi Verilen Kadın Giysileri

Saya elbisenin bir başka türü de oymalı sayadır. Üçgen olmasından dolayı bu ismi almıştır. Daha çok günlük yaşamda iş yapılırken giyen oymalı saya, kesim ve dikiş açısından ak saya ile benzer olmasına rağmen kumaş türü ve süsleme özellikleri bakımından ak sayadan farklı bir elbise türüdür (Eryılmaz,2007) (Fotoğraf 47).

Fotoğraf 47: Oymalı Saya Elbisesi

Döslük adını verdiğimiz kadın beden elbisesi ise mendil ölçüsünde pamuklu bezden yapılmış elbisedir. Yörede “yağlık” ismi olarak adlandırılmaktadır. Erbaa civarında kullanılan yağlıklar genellikle açık renkli olup kenarları süslüdür, dış sayanın önüne boyun ve göğüs arasındaki açıklığı kapatacak şekilde yerleştirilir. Boyundan bağlanır. (Fotoğraf 48).

Fotoğraf 48: Döslük

Cepken olarak bilinen beden elbisesi dış saya üstüne giyilen kısa ceketlere verilen isimdir. Yörede elbiseye çuha ya da salta ismi verilmektedir. Kadife ve alpaka kumaşlar üzerinde yapılmaktadır (Fotoğraf 49).

Fotoğraf 49: Cepken

Anadolulun bir çok yöresinde olduğu gibi Erbaa civarında da “şalvar” elbisesi yoğun bir şekilde giyilmektedir. Büyük ağızlı ve ağzı yukardan olan şalvarın üst kısmı yukarıdan görünmez, alt kısmı ise topuklara kadar uzanmaktadır. Bol kesimli, bel ve paçaları uçkurla büzgülüdür (Yener, 2000). Şalvarların iç kısmı genellikle astarsızdır. Astar olmayan şalvarlar; yörenin iklim uygun şartlarının görüldüğü ova kesimlerindeki köylerde giyilirken, astarlı şalvarlar ise iklim şartlarının daha soğuk olduğu dağ köylerinde giyilmektedir (Fotoğraf 50).

Fotoğraf 50: Şalvar

Erbaa yöresinde kadınların iş yaparken elbiselerinin temiz kalması için üst bedene giydikleri elbiseye şal önlük adı verilmektedir. Ayrıca köy yaşamında ocakta pişen yemeği tutmak için, tarlada tohum serimi yapılırken çanta işlevi de görmektedir. Kadınların günlük işlerinde kullandığı araç halini almıştır (Uysal,2008). Önlük elbisesi Türk Halk Oyunlarının en önemli elbiselerden biri olarak görevini üstlenmiştir.

El dokumalarında yün iplik görevi üstlenerek dikdörtgen bir şekilde dokunur. Dokumanın üzeri geometrik desenlerle süslenir. Önlüğün kenar kesimleri iplerin rengine göre süslenir. Bel kısmına yünden kuşak veya kolon geçirilir (Bakır, 1999). Boyu diz altında dış sayanın boyundan kısa olacak şekilde yapılır. Bu türde yapılan önlüklere ise ‘‘Dokuma önlük’’ ismi verilmektedir. Yörede önlük üzerindeki işlemler kadınların yeteneklerini göstermeleri bakımından önemlidir. Yörede kullanılan bir başka önlük türü ise kadife önlük olarak bilinmektedir.

Dokuma önlükten farkı kullanılan malzemenin kadifeden yapılmasıdır. Önlüğün bel kısmı bir ip ile bağlanmıştır. Önlüğün arka tarafında astar kullanılmaktadır (Eryılmaz,2007) (Fotoğraf 51).

Fotoğraf 51: Önlük

Erbaa Yöresinde birtakım elbiseler genellikle beyaz renkte kumaşlardan yapılmaktadır. Buna bağlı olarak kıyafetler arka tarafı hemen kirlenebilir. Bu duruma engellemek isteyen yöre kadını kıyafetin arka tarafına arkalık ismi verilen bir kumaş bağlamıştır. Zaman içerisinde bu kumaş parçası kıyafetin bir parçası haline gelmiştir (Adıgüzel, 2004). Arkalık ayrı renkteki yün ipliklerden üç parça halinde dokunur. Sonra birbirine dikilerek birleştirme yöntemi kullanılır. Uçları püsküllüdür ve püsküller uzun bırakılmıştır. Bu püsküller örülerek çeşitli boncuklarla süslenir. Yörede “göbek bağı”, “saçak” gibi isimlerle de adlandırılır (Fotoğraf 52).

Fotoğraf 52: Saçak

Hayvancılık ekonomik faaliyeti ile uğraşan kadınlar besledikleri koyunların etlerinin daha lezzetli olması için tuz verir. “Tuzluk” yöre kadınların tuzu taşıması için kullandıkları küçük el çantasıdır. Anadolu kadını her eşyasında olduğu gibi tuzluk eşyasını da estetik olarak değerler katmıştır. Yörede farklı desenlerde tuzluklar vardır. Tuzluk önlüğün üzerine vücudun sağ veya sol yan tarafına gelecek şekilde bel hizasında bağlanır (Kılıç,1996).

5.2.1.3 Ayağa Giyilen Kadın Elbiseleri

Yörede kadınların ayaklarına giydikleri elbisenin başında alaca çorap ismi verdikleri kıyafet gelmektedir. Kök boyalardan şiş tekniği ile elde örülen çorap değişik renklerde ve desenlerde yapılmaktadır. Çorabın içinde kırmızı rengin fazla yer tutmasından ötürü ‘alaca çorap’ ismi verilmiştir. Erbaa yöresinin oyun havaları kullanılan kıyafet türlerinden etkilenmiştir. Bunun en tipik örneği ‘alacada çorap giymedim’ isimli oyun havasının hemen hemen her düğünde çalınmasıdır (Fotoğraf 53).

Fotoğraf 53: Alaca Çorap

Manda derisinin tuz ile terbiye edilmesinden elde edilen deri ayakkabı türüdür. Deri ayakaltından parmakların üstlerine doğru toplanarak sıyrımlarla dikilir. Ayağın üst kısmına gelen yerlerinde deri arasına küçük bir ayna konulduğundan, bu çarıklara ‘Aynalı Çarık’ ismi verilmiştir. Çarığın uç ve yan kısımlarına süslü olması amacı ile amacıyla renkli ponponlar dikilmektedir (Vahitoğlu, 2006) (Fotoğraf 54).

Fotoğraf 54: Aynalı Çarık

5.2.2 Erkek Elbiseleri Üzerine Giyim- Kuşam Kültürü

Erkek elbiseleri, bu kısımda üç başlık adı altında ele alınacaktır. Sırası ile başa giyilen elbiseler, bedene giyilen elbiseler ve ayağa giyilen elbiseler olmak üzere incelenmiştir.

5.2.2.1 Başa Giyilen Erkek Kıyafetleri

Erbaa yöresinde genellikle halk oyunları gününde kullanılan erkeklerin başına taktıkları ‘fes’ kullanılır. Keçeden veya yünden yapılan fes, külah şeklinde olur. Alın bölgesine karşılık gelen kısmına poşu adını verdiğimiz bez bağlanır. Fesler çoğunlukla bordo rengine sahiptir. 1970’li yıllarda Erbaa erkek ekiplerinde sıklıkla kullanılmıştır. Günümüz erkek oyun ekiplerinde terlik kullanılmaktadır (Destebaşı,2005) (Fotoğraf

55).

Fotoğraf 55: Fes

Günümüz halk oyunlarında fesin yerini terlik ismini verdiğimiz başlık almıştır. Genç kızların nişanlılarına yaptığı erkek elbiseleri içerisinde göze en hoş gelendir. Bezden ya da pamuktan yapılan terliğin tepesi büzülerek hazır hale getirilir. Terliğin üzeri renkli iplerle zikzak çizilerek işlenmektedir. Tepesinde birkaç püskül bir arada dikilip ortasında uçları püsküllü boncuklar aşağı doğru salınmaktadır (Selahattin,2004).

Erkek elbiselerinden başa giyilen bir başka kıyafet türü ise ince dokumalı kumaştan yapılmış olan alaca poşudur. Düz çizgi şeklinde desenleri olan alaca poşunun kumaşında birden fazla renkler hakimdir. Genellikle kenarlarından kıvrılarak fesin etrafına çevrilir. Başın sağ ya da sol kısmına düğüm atılarak bağlanır (Fotoğraf 56).

Fotoğraf 56: Poşu

5.2.2.2 Bedene Giyilen Erkek Kıyafetleri

Bedene giyilin erkek kıyafetlerinin başında gömlek gelir. Halk arasında “göynek”, “içlik” olarak da bilinmektedir. Çoğunlukla beyaz pamuklu kumaştan yapılmaktadır. Gömlek, zıvga kıyafetinin üzerine yeğin ise altına giyilen bir tür kıyafettir (Aziz,1996). Gömleğin üzeri Erbaa yöresine ait has geleneksel baskı boyama yöntemi ile siyah renkte desenler basılarak süslenir (Bozdemir, 2006). Ortası düğme ile kapatılır. İlk düğmeye yakın mesafeye ince pililer yapılır ve pililerin arasına daha ince koyu renkli biyeler geçilir. Uzun kolu ve hâkim yaka olan gömleğin boyu kalça altında biter. (Fotoğraf 57).

Fotoğraf 57: Göynek

Gömleğin üstüne abanın altına giyilen elbiseye her yörede olduğu gibi bu yörede de “yelek” ismi verilmektedir. “Alpaka” ya da “hasseke” ismi verilen kumaş türlerinden yapılır. Yelek kış mevsiminde giyildiği için insan vücudunu sıcak tutması amacıyla iç tarafı astarlıdır. Yeğin yaka kısmı ise omuz hizasından göğse kadar U

şeklinde dikilmektedir. Elbisenin ön kısmı düğme ile kapatılırken sağında ve solunda iki adet cep dikilmektedir. Yeleklerin rengi genellikle koyu renklidir (Fotoğraf 58). Yelek kıyafeti üzerine Erbaa'da yöresel türkü de mevcuttur;

Mavi yeleşin oğlan da
Nedir dileğin oğlan
Ben sevdim de sen sevmedin
Yansın yüreğin oğlan
Mavilim diyemedim de
Al yeşil giyemedim
Eller almış o yâri de
Benimsin diyemedim.

Fotoğraf 58: Yelek

Erbaa yöresinde bedene giyilen bir başka elbise türü ise “Zıvga” ismini verdikleri günümüz pantolonların geçmiş zamandaki karşılığıdır. Önceleri zıvga kıl örme veya depme denilen özel kumaş türünden yapılırken şimdiki zamanlarda ise alpaka veya hasseke kumaşlarından yapılmaktadır. Zıvga kıyafetinin ağ kısmı oyuntulu şekildedir. Oyuntuya karşılık gelen kısma ek parça geçirilmektedir. Bu şekilde zıvganın ağ kısmı bel kısmına kadar genişletilmiş olur. Bel kısmında meydana gelen bolluk uçkur ile düzülür. Paça kısımları belden paçaya daralan zıvganın her iki tarafında cepler bulunmaktadır (Bakır,1999) (Fotoğraf 59).

Fotoğraf 59: Zıvga

Yere çakılan iki ağaç arasında, çarpana denilen bir sistemle dokuma yöntemi ile yapılan kıyafete ‘‘Zıvga Bağı’’ denilmektedir. Yörede bir başka ismi ise çarpana bağı olarak bilinmektedir. Dokuma esnasında çoğunlukla kırmızı ve yeşil ipler kullanılmaktadır. Zıvga bağının genişliği 3-4 cm, uzunluğu ise 2 metre boyundadır. Elbisenin her iki ucu çeşitli renklerde bulunan ponponlarla boğumlu bir şekilde süslenmektedir. Zıvganın üzerine bel kısmından dolanarak bağlanır (Fotoğraf 60).

Fotoğraf 60: Zıvga Bağı

Bele sarılan kuşak genellikle halk oyunlarında birçok yörede görülmektedir. Kırmızı, yeşil ve sarı renklerin kullanıldığı çizgi desenli ve kare şeklindedir. Antep şalı olarak bilinen özel bir kumaş türünden yapılan kuşak beli sık ve dik tutmaya yaramaktadır. Bağlama için kuşak üçgen katlanır, sonra bir karış ölçüsünde bele sarılır (Aziz,1996) (Fotoğraf 61).

Fotoğraf 61: Kuşak

Yöredeki kırsal kesimde kullanılan bir başka elbise türü ise ‘‘aba’’ ismini verdikleri şu anki kabana karşılık gelen dış elbise türüdür. Dokuma tezgahlarında yapılan 40-45 cm genişliğindeki bu elbise, yünden yapılmış olup oldukça kalındır. Omuz kısmı dikişsiz olan elbisenin ön ve arka kesimi beraber aynı anda dikilmektedir. Elbisenin boyu kalçaya kadar gelmektedir ve yanlarında yırtmaç bulunur. Abanın ön kısmında karşılık gelen yaka kısmı hafıften kruvaze kesimlidir. Brit düğme ile ön kısmı kapatılır. Yanlarında iki tane cep bulunan elbisenin kolları uzun olup bilek hizasına kadar uzanmaktadır. Oyuntusuz düz kol dikiş nakış tekniği uygulanmaktadır. Abayı genellikle yörenin kuzeyinde hayvancılık ile uğraşan yöre insanı giymektedir. Havanın şartlarının genellikle yağışa müsait olmasından ötürü sürüsünü otlatan çobanların yağmurdan korunmak için giydikleri elbise, Erbaa yöresinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Aba elbisesi ile ilgili söylenmiş atasözü de vardır. Abayı yaba zamanı, yabayı da aba zamanı alacaksın diye bilinen atasözü bu olaya örnektir (Fotoğraf 62).

Fotoğraf 62: Çobanların Giydiği Aba Elbisesi (milliyet.com.tr)

5.2.2.3 Ayağa Giyilen Erkek Kıyafetleri

Yörede erkekler ile bayanların giydiği çoraplara ‘‘alaca çorap’’ ismi verilmektedir. Çorapların özellikleri aynı olmasına rağmen erkeklerin çoraplarının boğaz kısmı daha uzundur. Bunun sebebi ise zıvganın paçaları katlanarak çorabın diz

altına kadar çekilmesidir. (Fotoğraf 63).

Fotoğraf 63. Alaca Çorap

Manda ya da öküz derisinin tuz ile terbiye edildikten sonra kurutulması yoluyla yapılan ayakkabıya ipli çarık (sırımlı çarık) ismi verilmektedir. Deri ayakaltından başlayarak parmak üslerini örtecek şekilde toplanır. Yanlarına delik açılan ayakkabının sıırım ile etrafı çevrilir (Vahitoğlu,2006) (Fotoğraf 64).

Fotoğraf 64: İpli Çarık

Erbaa yöresinde şehir hayatında kullanılan bir başka ayakkabı ise ‘‘yemeni’’ adını verdikleri aksesuar türüdür. Kısa kenarlı kaba görüntüye sahip olan pabuçtur. Kösele üzerine işlenmiş koyun derisinden yapılmaktadır. İşlenmiş deriden yapılması, bakımının kolay olması gibi faktörler etkili olduğundan muhafaza açısından kolaylık sağlamaktadır (Fotoğraf 65).

Fotoğraf 65: Yemeni Ayakkabası

Tablo 8: Kadın ve Erkek Giysisileri

Giyiniş Sırası	Bayan Giysileri	Erkek Giysileri
1	Çorap	Gömlek
2	Şalvar	Yelek
3	İç Saya	Şalvar
4	Dış Saya	Zıvga Bağ
5	Önlük	Çorap
6	Arkalık	Yemeni
7	Boncuklu Bel Bağ	Kuşak
8	Tuzlu	Fes veya Terlik
9	Fes	
10	Yazma	
11	Çarık	

5.3. ERBAA'DA YEME-İÇME KÜLTÜRÜ

Doğadaki tüm canlıların yaşamını sürdürebilmesi için en önemli faaliyet beslenmedir. İnsanların hayatını devam ettirilmesi ve sağlıklı yaşaması için vücudu mineral ve vitaminlere ihtiyaç duymaktadır. Ancak yeme içme olayı sadece beslenmeden ibaret değildir. Yemeklerin yapımında kullanılan gıdalar iklim bölgesi ve kültüre göre değişkenlik göstermektedir. Bunu yanı sıra yemeklerin yapım şekilleri, kullanılan araç ve gereçler de toplumdan topluma değişkenlik göstermektedir. Bu farklılıkların ise çoğunlukla doğal çevre şartları, ekonomik faaliyetler, kültür, inanç ve sosyal yapı ile alakalıdır. İlk çağlardan beri bu faktörlere bağlı kalarak toplumlar kendilerine has yeme içme kültürleri geliştirmiştir.

Türk kültür mutfağının gelişim sürecine baktığımızda Orta Asya'dan günümüze kadar yaşamış olduğu coğrafyanın katkıları oldukça önemlidir. Selçuklu ve Osmanlı Devleti dönemlerinde eklenen yeni tatlar ve Mezopotamya kökeninin etkisi altında kalması bir mozaik ortaya çıkartmıştır (Güler,2010).

Erbaa yöresi, içinde birçok yemeği barındıran bir kültüre sahiptir. Yörenin birçok yemek kültürü barındırmasında geçmişten günümüze medeniyetlerin yaşaması ve verimli ova topraklarına sahip olması en önemli etkindir (Sağır,2012). Bu unsurların yanı sıra ekolojik faktörler, yaşayış tarzları, kültürel birikim, etnik farklılıklar ve kültürel miras damak zevklerin oluşmasında bir başka önemli faktörlerdir (Kalafat,2011).

5.3.1. Çorbalar

Çorba Türk kültüründe oldukça önemli konuma sahiptir. Batı toplumlarında çorba iştah açıcı besin olarak kullanılırken Türk kültüründe yemek olarak görülmektedir. Osmanlı döneminde çorba mutfağın baş yemekleri arasında yer alır (Gümüş,2007). Erbaa yöresinde yaşayan insanlar ise çorbayı daha çok kahvaltıda ve akşam yemeklerinde yemektedir (Tablo 9).

Tablo 9: Erbaa Yöresine Ait Çorbalar

Çorbalar	Çorbaların Açıklaması
Bacaklı Hamur Çorbası	Yeşil mercimek ve erişte adını verilen makarnadan yapılmaktadır.
Mısır Hellesi	Kırık mısır ve yoğurttan yapılır. Yörenin kuzey kesimindeki dağlık köylerde aktif olarak tüketilmektedir. Soğuk servis edilir.
Katıklı Aşlık Çorbası	Aşlık ve yoğurt kullanılarak piştikten sonra üstüne yağda kavrulan nane eklenir.
Pancar Çorbası	Pancar otu ve pastırma ile salça sosunda yapılan çorba yöreye ait has yemektir.
Çanak Tarhana Çorbası	Tarhana yöreden yöreye farklılık göstermektedir. Erbaa'da tarhana un gibi değil yoğurtlu kuru tarhana ve el büyüklüğündedir. Kış mevsimi çorbasıdır.
İri Çorbası	Nohut, buğday ve yoğurttan yapılmaktadır. Genellikle düğün çorbası olarak bilinir.
Erik Çorbası	Erik ve aşlıktan yapılır. Çoğunlukla yörenin güney kesimindeki köylerde aktif olarak tüketilir.

Tablo incelendiğinde Erbaa yöresinde genellikle buğday, mercimek ve mısır tarımı yapıldığı anlaşılmaktadır. Bu tarım ürünleri ilçenin iklimine ve toprak koşullarına uyum sağladığı görülmektedir. Doğal çevrenin yemek kültürü üzerindeki etkisi oldukça geniştir.

Erbaa’da tarhana yapımı ağustos ayı ile eylül aylarında yapılmaktadır. Güneşte kurutulan tarhanalar besin değeri fazla olduğu için mevsimlik hastalıktan korunmak için kış mevsiminden her evde aktif olarak tüketilmektedir. Yapımı zahmet gerektirdiği için kadınlar imece yolu ile tarhana yapmaktadır. Geçmişten günümüze kadar gelen bu yardımlaşma usulü Erbaa’da hala devam etmektedir. Yüzyıllardır devam eden imece yöntemi, bu birlik beraberlik, kültürel mirasın gelecek nesillere taşınmasının ne kadar gerekli olduğunu göstermektedir. Tarhana hazırlanırken aynı zamanda insanların aidiyet duygusu ve komşuluk ilişkilerini de pozitif yönde etkilemektedir (Fotoğraf 67).

Fotoğraf 66: Sonbahar Mevsiminde Yapılan Tarhana

Yörede yapılan tarhanalar il dışından gelen ziyaretçilere satılmaktadır. Salı ve cumartesi günleri kurulan pazarlarda köylüler yaptıkları tarhanayı satmaktadır. Tarhana yapımı Erbaa ve çevresinin yemek kültürü içinde yer almış bir gıdadır ve yapımı günümüzde de devam etmektedir.

5.3.2. Sebzeli ve Etli Yemekler

Erbaa Ovası'nda nohut, mercimek, buğday, pancar vb. birçok tarım ürünü yetiştirilmektedir. Bu tarım ürünlerindeki çeşitlilik yörenin yemeklerine de yansımıştır. Bağlarda yetiştirilen üzüm yaprağı; yörede bat yemeğinde, kelem içi yemeğinde ve dolmalarda kullanılmaktadır. Bunların yanı sıra Erbaa'ya bağlı Karayaka Beldesi'nde dünyaca ünlü Karayaka koyunu küçükbaş hayvancılığı yapılmaktadır. Tokat kebabı yapılırken yörede genellikle Karayaka koyununun eti kullanılır.

Yüksek rakımlı köylerde tarım alanları dar olduğu için buradaki insanlar genellikle büyükbaş hayvancılık yapmaktadır. Yaylalarda insanlar genellikle çökelek, peynir ve çeşitli sebze ve meyveler kurutarak kış hazırlıkları yapmaktadır. Yörenin güney kesimindeki çerkez ve alevi köylerinde insanlar tarımdan ziyade hayvancılık yapmaktadır. Buna bağlı olarak bu yörede et ve et ürünleriyle ilişkili yapılan yemek türü fazladır (Tablo 10).

Tablo 10: Erbaa ve Çevresinde Yapılan Yemek Türleri

Yemekler	Yemeklerin Açıklaması
Baklalı Yaprak Dolması	Yaprağın içine aşlık, bulgur vb. malzemeler konur. Tencerenin dibine etler konarak ağır ağır pişmesiyle meydana gelmiş yörede sıklıkla yenilen yemektir.
Tokat Kebabı	Karaya koyunnuun eti ve yörede çıkan pathıcan, domateslerin karışımı ile meydana gelmiş genellikle yaz mevsiminde yapılan yemek türüdür. Tokat kebabının, özel sobasında pişirilmesi lazımdır.
Keşkek	Tören yemeği olarak da bilinmektedir. Genellikle düğün zamanlarında yapılan düğünlerin vazgeçilmez lezzetidir. Şehir merkezi ve köylerinde sıklıkla tüketilmektedir.
Ferfene Yemeği	Yörenin kuzey kesimindeki ova köylerinde, kış mevsiminde akşam kıraathanelerde yenen et yemeğidir. Hayvanın sakatatları açık artırma usulü ile kıraathanelerde satılmaktadır.
Zeytinyağlı Yaprak Sarma	Ülkemizde zeytinyağlı olarak bilinen sarma yörenin yaprakları meşhur olduğu için aktif olarak tüketilmektedir.
Kelem Kavurması	Lahana olarak bilinen sebzenin küp küp kesilip içine soğan ve aşlık konularak yapılan yemek türüdür. Üstüne yoğurtla servis

	edilebilir. Genellikle kuzey kesimdeki dağ köylerinde yenmektedir.
Cevizli Bat	Yeşil mercimeğin salça sosu ile pişirilmesiyle meydana gelen yemek türüdür. Üstüne ceviz dökülen yemeğin yanında narenciye yaprağı da verilir.
Madımak Yemeği	Tokat- Sivas Yöresinin sevilen yemeklerin başında gelir. Madımak otu, soğan ve salçadan yapılan bir yemektir.
Fasulye Turşusu Kavurması	Tereyağı ve salça sosuyla turşunun birlikte kavurulması ile yapılan kış yemeğidir. Genellikle balık yenirken yanında meze olarak kullanılmaktadır.
Dolma içi Yemeği	Aşlık ya da bulgurun salça sosunda kavrulması ile ortaya çıkmış, yaprak içine konarak tüketilen yöreye ait bir yemektir.

Yörede genellikle bulgur, mercimek, et ve soğan kullanılarak yapılan yemeklerin türü fazladır. Erbaa Yöresinin en meşhur yemeği ise etli baklalı yaprak dolmasıdır (Fotoğraf 68).

Fotoğraf 67: Etlü Dolma Yemeği

Erbaa’da yapılan bir başka meşhur yemek ise ‘‘Bat Yemeği’’dir. Bu yemek türü için yazılan türkü de bulunmaktadır.

Erbaalıyız dediler

Bir kazan batı yediler

Daha da yok mu dediler

Agam gel

Bi danem gel

Gel gel güzel Erbaa’ya gel

Bat yemeğinin yöreye ait olduğu düşünülse bile Toros Dağları’nın eteklerinde yaşayan Yörük Türkleri de bat yemeği yapmaktadır (Fotoğraf 69).

Fotoğraf 68: Bat Yemeği

Yaz mevsimi geldiğinde taze sebzelerin çıkmasıyla birlikte Erbaa Yöresinde Tokat Kebabı yapılmaktadır. Tokat kebabının olmazsa olmazı Karaya koyunundan yapılmasıdır. Karaya koyunu her şeyden saf bir ırktır. Meşhur Tokat kebabı ile bu

koyunun eti ile yapılmaktadır. Yüksek rakımlarda otlanan bu koyun türü daha düşük rakımlı yerlerde kilo kaybediliyor ve hastalanabiliyor. Kendi doğal ortamında sadece bölgeye has bitkiler ve ağırlıklı kekik ile beslenen bu hayvan türünden kuyruk yağı çıkmıyor. Nedeni ise kuyruğundan diğer koyun türleri gibi yağın olmaması ve buna bağlı olarak kuyrukta birikecek yağın hayvanın tüm vücuduna eşit şekilde dağılması koyunun etini lezzetli hale getirmektedir (Fotoğraf 71).

Fotoğraf 69: Tokat Kebabı

Erbaa Yöresinde et ile yapılan bir başka yemek türü “ferfene” ismi verilen ovanın kuzey kesimlerinde kış aylarında tüketilen et yemeğidir. Erbaa yöresinde yaşayan insanların birbirleri ile kaynaşmasına vesile olan iki yüzyıllık kültürdür. Geçmişte Anadolu coğrafyasının birçok farklı yerinde çeşitli uygulamalarla anılan “ferfene” kültürü civar köylerde hala güncelliğini korumaktadır. Köylerin soğuk kış gecelerinde köylülerin bir araya gelerek köyün sorunlarını, yardıma muhtaç kişileri ve sohbet ettikleri sosyal dayanışmayı da içinde barındıran “ferfene” yemeği kendine has yemek kültürü ile de dikkat çekmektedir. Pazarlıkla alınan koyun gündüz kesilerek

akşam yemeğine hazır hale getirilir. Koyunun sakatatları açık artırma usulü ile köy kahvesinde satılmaktadır (Fotoğraf 72,73).

Fotoğraf 70: Ferfene Yemeği Dağıtılırken

Fotoğraf 71: Ferfene Yemeğinin Pişme Anı

5.4.MANEVİ KÜLTÜR ÖĞELERİ

Geleneksel kültürel coğrafya mekânın salt maddi kültür unsurlarının incelenmesi sebebi ile yeni kültürel coğrafyacıların bakış açısı tarafından olumsuz olarak eleştirilmiştir. Yeni bakış açısına sahip kültürel coğrafyacılar geleneksel bakış açısına sahip kültürel coğrafyalara göre iş bölümü, dil ve yer adları, politik süreçler, müzik ve eğlence, efsane ve düğün adetleri gibi kavramları ön plana çıkarmıştır (Arı,2005). Yeni kültürel coğrafya bakış açısına sahip bilim adamları sadece maddi kültür öğelerine bağlı kalmayı reddeder. Kültür, ekonomi, siyaset ve şehir yaşamı gibi konularına ağırlık verir. Yeni kültürel coğrafya akımı ile birlikte kültürel durum ve peyzaj anlamını inceleyen çalışmalara başlanmıştır (Tanrıkulu,2018).

Geçiş dönemleri olarak bilinen doğum, evlenme ve ölüm insan hayatı için üç önemli evredir. Türk kültüründeki geçiş dönem konularını birçok disiplin ele almıştır. Kültürel coğrafya açısından geçiş dönemleri coğrafi ilkelere bağlı kalarak yorumlanacaktır. Manevi kültür öğeleri sadece geçiş dönemi ile sınırlı kalmayıp çocuk oyunları ve önemli günler ile de geniş bir alanı kapsamaktadır. Geniş bir kültürel tarih ve zenginliğe sahip olan Erbaa ilçesinde yaşayan insanların inanç, sosyal yaşam ve kültürel yapıları ele alınmıştır.

Gelenek ve görenekler kapalı toplumlarda daha güçlüdür. Sanayi toplumlarında ise unutulmaya yüz tutmuştur (Özey,2014).

5.4.1. Doğum ile Alakalı Kültürel Öğeler

Doğum tüm kültür türlerinde mutlu edici bir olaydır. Mutluluk sadece anne ve baba ile bağlı kalmayıp akrabalar da mutlu olur. Doğumun kelime anlamı artmak ve çoğalmak manasına gelir. Çocuk sahibi olan insanlar, toplumda saygınlık kazanmaktadır (Örnek,1995).

5.4.1.1 Hamilelik ve Aşerme

Gebeliğinin ilk gününden doğum yaptığı güne kadar geçen süreye hamilelik ismi verilmektedir. Erbaa ve çevresinde ilk bebek çok önemlidir. Doğan ilk bebeğe akrabaların ve eş dostun yaklaşımı daha farklıdır. Yeni evli gelinin hamile kalması hem

aile içinden hem de akrabalar tarafından merak edilmektedir. Yeni gelinin hamile olup olmadığını akrabalar birbirlerine “bir şey var mı gelinin” diye sorarlar. Bu anlamda görüşmeci 4 “*Hamile kadının canı isterse o yapılır*” şeklinde ifade etmiştir. Birkaç yıl geçip gelinin çocuğu olmamış ise “ bir tane olsaydı” diye başlayan cümleler kurulmaktadır. Gelin hamile olunca bunu ilk eşine söyler. Hamile olduğu eş, dost ve akrabaya hemen söylemez ama tecrübeli kadınlar gelinin hamile olduğunu hemen anlarlar.

Hamileliğin önemli aşamalarından biri de “aşermek” adı verilen olaydır. Aslında aşermek kelime anlama itibari ile “yiyecek şeylerden tikslenme” anlamına gelse de zamanla bu deyimın anlamı değişmiştir. Hamile kadın bir yiyeceği aşerdiği zaman onu mutlaka yemesi gerekmektedir yiyemez ise bebeğin herhangi bir uzvunun eksik olacağına inanılmaktadır. Hamile kadının aşerdiği yiyeceklere bakarak doğacak bebeğin cinsiyetine dair tahminlerde bulunmaktadır. Tatlı, baklava, lokum vs. yiyecekler isterse erkek doğuracağına inanılmaktadır. Erik, limon, turşu gibi ekşi şeyler aşererse kız doğuracağına inanılmaktadır. Bu anlamda görüşmeci 2 “ *Kadın ekşi bir şey aşerse çocuk kız, kadın tatlı aşerse çocuk erkek olur*” şeklinde ifade etmiştir.

5.4.1.2. Cinsiyet Tayini

Türk toplum yapısında olduğu gibi Erbaa yöresinde de erkek çocuk sahibi olmak önemlidir. Özellikle kırsal kesimde kaç tane kız evladın olursa olsun erkek çocuğun yok ise o aile eksik sayılmaktadır. Geçmiş yıllarda Erbaa’nın köylük yerlerinde ilk eşinden erkek çocuğu olmadığı için ikinci evlilik yapanların sayısı azımsanmayacak kadardır. Geçmiş yıllarda yeni evli çiftlerin ilk doğan bebekleri erkek ise aile içinde büyük bir mutluluğa neden olmaktadır.

Bir kişinin hep kız çocuğu oluyorsa erkek çocuğu olması için son kız evladına Döndü, Yeter, Songül gibi isimler verilmektedir. Halk arasındaki efsanevi inanışa göre kız çocuğu yeter artık diyerek oğlan çocuğu istemek, döndü diyerek ise de dölün kızıdan erkeğe dönmesi istenmektedir. Bu anlamda görüşmecilerden bazıları şu şekilde ifade etmiştir.

G1: “*Kadının karnına bakılır. Karnı sivriyse erkek çocuk, sivri değilse kız çocuk olur.*”

G3: “*Tatlı yenirse erkek, ekşi yenirse kız olacağına inanılır.*”

G7: “Annenin karnın şekline bakılır. Bir örtü altına bıçak ve tarak konulur. Anne hangisinden tarafa oturursa ona göre yorum yapılır. Bıçak tarafına oturursa erkek, tarak tarafına oturursa kız.”

5.4.1.3. Göbek Bağı Kesme

Türk kültüründe göbek bağı ile alakalı birçok inanış mevcuttur. Bebeğin kesilen göbeği cami bahçesine gömülürse dindar bir karaktere sahip olacağı ya da okul bahçesine gömülürse ilerde bilimle uğraşacağı gibi inanışlar mevcuttur. Bebeğin bazı huylarının göbeği keseceği kadından alacağına düşünen birçok insan mevcuttur. Bazı Türk toplumlarında doğan her çocuğun göbeği evin bahçesine gömülerek kardeşler arası birliğin beraberliğin artması dilenmektedir.

Erbaa yöresinde geçmiş yıllarda bebek doğduktan sonra ebe kadın bebeğin cinsiyeti erkek ise çalışkan olması için balta sapının üzerinde, kız olması durumunda ev işlerinden becerikli olması için oklavanın üzerinden kesermiş. Geçmiş zamanlarda bebeği göbeğini kesen kişiye göbek ebesi denmekteydi. Göbek ebesinin yalan konuşmayan, iyi huylu olmasına özen gösterilirdi. Çocuk göbeği kesen kadına ebe diye hitap eder, kadına saygıda hürmette kusur etmezdi (Fotoğraf 74).

Fotoğraf 72: Yeni Doğan Bebeğin Göbek Bağının Kesilmesi (Bolat,2020)

5.4.1.4 Yıkamak ve Kundaklama

Doğumdan sonra ebe bebeği yıkamaya başlar. Bebek büyüyünce ter kokmaması için vücuduna hafifçe tuz sürülür. Daha sonra bebeğin vücudunda kıl olmaması için alnına anne sütü sürülür ve bebek kundaklanır. Bebek sarılık olmasın diye kundağın üstü sarı bir bezle örtülür. Doğumun olduğu gün göz aydınlığına gelen misafirlere gül suyundan yapılmış lokum ve gül kolonyası ikram edilir.

Geçmiş yıllarda bebekler yıkanır ve tuzlanırdı. Doğum yapan kadın ve ebe doğumdan sonra gusül abdesti alırlardı. Bebekler ahşap beşikte höllük ile büyütülürmüş. Günümüz şartlarında doğumlar hastanede yapılmaktadır. Ahşap beşiklerin yerine ise hazır beşikler yer almıştır (Fotoğraf 75).

Fotoğraf 73: Eski Zamanlarda Kullanılan ve Şimdiki Zamanlarda Kullanılan Beşik

5.4.1.5. Müjde Vermek

Erbaa civarında eski zamanlarda bebek doğduğu zaman müjde vermek sıklıkla rastlanan bir ritüeldir. Geçmiş yıllarda evli ebeveynler anne baba ile birlikte oturduğu için doğan bebeğin ilk haberi(müjdesi) dedeye daha sonra babaya verilirdi. Haberi veren kişi “müjdemi isterim” diye doğan bebeğin babasından, dedesinden, amcasından ve dayısından hediye beklemektedir. Hediye veren kişinin maddi durumuna göre hediyenin türü ve cinsi de değişmektedir. Kuzu, çeyrek altın, bir takım elbise, başörtüsü, ayakkabı

vs. gibi hediyeler müjde verirken en çok rastlanılan hediyeler arasında yer almaktadır.

Erbaa çevresi kırsal yerleşim sahalarında geçmiş zamanla birlikte erkek evlatttan olan erkek torun soyun devamı görülmekteydi. Hatta bazı aile yapılarında kız evlatttan olan torunun müjdesi dedeye dahi söylenilmemektedir. Halk arasında erkek çocuğun önemini vurgulayan “kız el aşısı, oğlan ocağın başı” atasözleri hakimdir.

Yukarıda bahsettiğimiz durumlar geçmiş zamanlarda görülmekte iken günümüz zamanında erkek kız ayrımı azalmış durumdadır. Eğitim seviyesinin artması, kadınların toplumda kendini ispat edecek mesleklerde çalışması önemli faktörler arasında yer almaktadır.

5.4.1.6. İsim Vermek

Doğada her şeyin, her olgunun ve her olayın bir adı mevcuttur. İnsanların, bitkilerin, hayvanların vs. gibi nesnelerin hep adı vardır. İnsanların göremediği ama hissettiği acı, mutluluk gibi duyguların bile adı vardır (Acıpayamlı,1992). Doğada anlamlı ya da anlamsız her şeyin bir ismi mevcuttur. İnsanoğlu doğa olaylarının, hayran duydukları tabiatüstü nesnelerin ya da güçlü hayvanların adlarını çocuklarına aktarmışlardır (Gömeç,1998).

İnsanoğlunun hangi dine inandığı, faaliyet sürdürdüğü coğrafya, içinde bulunulan kültür biçimi ve etkilendiği milletler isim koyma geleneklerini etkilemiştir. Her toplum içinde yaşayan insanlar kültürün doğası gereği çocuklarına en iyi adı vermeye çalışırlar. İsim verme kültürü toplumdan topluma farklılık göstermektedir (Düzgün,2019).

Anadolu coğrafyasının her yerinde olduğu gibi Erbaa şehir merkezi ve çevre köylerinde isim vermenin birçok şekli mevcuttur. Aile büyüklerinin ismi verildiği gibi, dedesinin asker arkadaşının ismi de çocuğa verilebilmektedir. İstenmeyen gebe kalma durumlarında verilen isimler de mevcuttur. Özel gün ve gecelerin adları da çocuğa isim olarak verilebilir.

Erbaa ve çevre köylerinde isim verme kültürü İslamiyet öncesi yaşayan Türk toplumlarından izler içermektedir. Halk arasındaki mevcut genel kaideye göre çocuğa kimin ismi verilirse çocuğun huyunun ona benzeyeceği düşüncesi hakimdir. Buna bağlı olarak toplumda itibar sahibi olan isimler genellikle çocuklara isim olarak verilmektedir. Geçmiş zamanlarda Erbaa yöresinde çocuklara isim verilirken dedesinin

ya da babaannesinin isminin önüne, arkasına başka isim konmadan verilmekteydi. Günümüzde ise çift isimler tercih edilmektedir. Dedenin ya da babaanneninin isminin yanına günümüzde tercih edilen isimlerden kullanılmaktadır.

Erbaa ve çevresinde insanlar tarafından az da uygulanan bir kültür de olsa kardeşleri arası verilen isimlerin kafiyeli olması şeklindedir. Örneğin; Nursel, Gürsel, Gülsüm gibi isimlere aile içinde görülmektedir. Erbaa ve çevresinde orta yaş ve orta yaş üstü gruplara bakıldığında Muhammed ismine pek rastlanılmamaktadır. Peygambere duyulan saygıdan ötürü Muhammed yerine Mehmet ismi tercih edilmektedir. Bu sebeplerden ötürü yörede en çok Mehmet ismi vardır.

Erbaa yöresinde bir başka isim verme geleneği ise İslam dininde kutsal sayılan gün, gece ve ayları kapsayan tarih içerisinde doğan çocuklara verilen isimlerdir. Kutsal sayılan üç aylar içerisinde Şaban ayında doğana Şaban ismi, Recep ayında doğana Recep ismi, Ramazan ayında doğana Ramazan ismi verilmektedir. Miraç gecesi dünyaya gelen bebeklere Miraç, Kadir gecesi doğan çocuklara Kadir ismi verilmektedir.

Erbaa ve çevresine isim koyma kültürü incelendiğinde geçmiş ve günümüz şartlarını karşılaştıracak olursak, geçmiş dönemlerde evli çiftler genellikle aile büyükleriyle yaşadıkları için ad koyma yetisi aile büyüklerindeydi. Günümüz şartlarına bakıldığında isim koyma yetkisi tamamen çocuğun anne ve babasına aittir. Geçmiş dönemlerde erkek çocuklarına Ahmet, Mehmet, Mustafa, Hayri, Halis, Osman gibi isimlerken verilirken günümüz şartlarında erkek isimleri genellikle Eymen, Arda, Çağatay, Burak gibi isimler verilmektedir. Geçmiş dönemlerde kız isimleri ise Neğüze, Edaviye, Sakine, Hatice gibi isimler olurken günümüz şartlarında kız isimleri Defne, Miray, Kübra, Rana gibi isimler verilmektedir (Fotoğraf 76).

Fotoğraf 74: Kulağına Ezan Okuma Merasimi

5.4.1.7 İlk Saç ve Tırnak Kesimi

Erbaa ve çevresinde doğum sonrası gelenek ve göreneklerden bir tanesi de ilk saç ve tırnak kesme olayıdır. Erbaa çevresinde köyden köye farklılıklar göstermektedir. Erbaa'nın kuzeyinde bulunan dağ köylerinde bebeğin kırkı çıktığı gün saç ve tırnak kesimi olurken, ova köylerinde ise bu süre yedi gündür. Bebeğin tırnakları makas ile kesilmez. Bebeğin tırnakları ufra adı verilen buğday ununa batırılır ve böylece tırnaklar kendiliğinden kopar.

Bebeğin ilk saç kesimi doğumundan yedi gün ya da kırk gün sonra yapılmaktadır. Bebeğin ilk saç kesimi tarak üzerinden yapılmaktadır. Bebeği olan ailenin maddi durumu iyiye saç kesiminden sonra fakir insanlara para dağıtılır. Erbaa ve çevre köylerinde erkek bebeklerin saçlarının daha sık çıkması için saçları doğduktan altı ay sonra jilet ile kazınır. Kız çocuklarında bu süre bir yaşından sonra yapılmaktadır (Fotoğraf 77).

Fotoğraf 75: Saç ve Tırnak Kesimi (Bolat,2020)

Bazı görüşmecilerin ifadeleri ise şu şekildedir,

G2: “Genelde ilk tıraşı çocuğun dayısı yaptırır. Barbere yüksek bahşiş verilir, kesilen saçın ağırlığınca çocuğa altın hediye edilir.”

G5: “İlkler saklanır. Yıllar içerisinde kaybolur.”

G7: “Tıraş ettirilip gramı ağırlığınca sadaka verilir.”

G10: “Yeni doğan çocuğun ellerine çorap takılır ki kendine ve yüzüne, suratına zarar vermesin.”

5.4.2. Düğün ile Alakalı Kültürel Ögeler

Evlenme, aile olma yolunda atılan ilk adımdır. Toplumun değer yargılarında en önemli olgularından biri olan evlenme olayı toplumda topluma değişiklik gösteren farklı ritüel, seremoniler ve uygulamalar barındırır (Bekki,2009).

Yurdumuzun her tarafında birbirinden güzel çeşitlilikte yapılan evlilik merasimleri Erbaa ve çevresinde biraz daha farklı çizgilerde yapılmaktadır. Düğün insan hayatının önemli bir noktası olan sosyal bir olaydır (Peynirci,1999). Her anne baba evlatlarını ister kız olsun ister erkek fark etmeksizin adabına uygun bir şekilde düğün töreni ile evlendirmek ister. Halkımız arasında düğünlerde duyulan mutluluk için evlenecek çiftlere “ Muratlarına erdiler, Allah başa kadar sürdürsün” temennisinde bulunmaktadır.

Ancak bazı adet ve gelenekler, bugün için sadece birer hatıradan ibaret kalmıştır. Burada yazdığımız adetlerin bir kısmı 30-40 yıl öncesinde en canlı şekilde yaşanırken, bugün pek azı halk arasında yaşatılmaktadır. Kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, nüfus hareketlerinin kırsal kesimden şehirlere doğru göç etmesi, sosyal bünyede yaşanan birtakım adetleri söküp atmış yerine alafranga tarzı ikame etmiştir (Eröz,1992).

Anadolu coğrafyasında olduğu gibi Erbaa ve çevresinde evlilik şekilleri değişik şekilde arz etmektedir. Görücü usulü evlilik, beşik kертmesi evlilik, berdel usulü evlilik, kız kaçırma yoluyla evlilik, çok azda görülse ağabeyi öldükten sonra yengesi ile evlenenler de bulunur. Eski zamanlarda askerlik yapmayan erkeklerin evlenilmesi hoş karşılanmazken zamanla bu algı yitirilmiştir (Düzgün,2019).

5.4.2.1 Gelin/ Güvey Seçimi ve Kız Görme

Erbaa ve çevre köylerinde gelin ve güvey seçimlerinde evlenecek kişilerin bireysel kararları etkili olmaktadır. Geleneksel yaşamın hüküm sürdüğü kimi köy ve mahallerde ya da aile tiplerinde görücü usulü evlilik hala hüküm sürmektedir. Bu olayda bile evlenecek çiftlerin birbirlerini tanıması için gerekli zaman ayrılmaktadır. Evlenecek çiftlerin kendi hür iradeleri etkili olsa bile aile büyüklerinin rızalarının alınması oldukça önemlidir.

Evlenmeye karar veren çiftlerin ailelerinin tanışması oldukça önemlidir. Erkek tarafının gelin olacak kızı görmesi hem de ailesiyle tanışması için yapılan ziyarete yöre dilinde ‘‘kız görme’’ adı verilmektedir. Kız görme ziyareti hediyeşiz şekilde gerçekleşir. Kız görme ziyaretinde evlilikten fazla konu açılmaz genellikle güncel konulardan sohbet edilir. Erkek tarafı ziyaret bittikten sonra evine döner ve istişarede bulunurlar. İstişare sonucu olumlu bir fikir beyan edilirse farklı bir günde kız istemeye gidilir. Bu uygulama Erbaa ve çevresinde yüzyıl öncesinde yaşatılan bir kültür olayıdır. Şu an nadiren de olsa bazı köylerde bu ritüel yapılmaktadır. Bu ritüele göre gelin adayının misafiri kapıda karşılaması ve kahve içilene kadar onlarla beklemesi gerekmektedir. Kahve içilen süre boyunca erkek tarafından gelen misafirler geline dair gözlemler yapar (Saatçigil,1947) (Fotoğraf 78).

Fotoğraf 76: Kız evinden Temizlik Aşaması (Bolat,2020)

Erbaa'nın kuzey kesimlerinde bulunan köylerde evlilik çağındaki yetişkin erkekler evlilik istediklerini babasına duyduğu saygıdan ötürü yüzlerine söyleyemezlerdi. Evlilik isteklerini farklı yollarla babalarına anlatırlardı. Örneğin; pilava kaşık dikmek ya da ayakkabıyı çivi ile kapının girişine asmak gibi. Bu bahsedilen kültür aktarımı geçmiş zamanlarda sıklıkla yaşanmıştır. Günümüz şartlarına baktığımızda nadiren de olsa böyle bir ritüel mevcuttur (Fotoğraf 79).

Fotoğraf 78: Erkek Evladın Evlenme Talebini Gösteren Ritüel(Bolat,2020)

5.4.2.2 Kız İsteme/ D n r G tme

Erbaa ve çevresinde erkek taraf  kızı ailesinden istemek için önce kızın ailesinden izin istenir. Olumlu bir cevap gelmesi halinde kız tarafının samimi olduğu biri kızın ailesini ziyaret ederken ‘‘d n rc  başı’’ olarak götürülür. Bu anlamda görüşmeci 4 ‘‘Kız istemeye damat gitmez. Erkek taraf  kız ailesinin kıramayacağı birisini gönderir. Kız istemeye erkekler giderse eli boş, kadınlar giderse yoğurt vd. yiyecekler götürür.’’ Ziyaret esnasında kız ailesinin babası erkek tarafının kapıda karşılamak yerine oturma odasında karşılar. Çünkü kapıda kar ıılsa kızını evlendirmek için d nden razı gibi bir anlam yüklenir diye tedbir almışlar. D n rc ler uzak yerden geldilerse yemek ikram edilir, yakın mesafeden gelmi lerse çay ikram edilir.

Kız isteme esnasında d n rc  başı aktif olup ortamda sohbet ortamı oluşturur. Münasip bir dil ile ‘‘Allah’ın emri peygamberin kavli’’ diye kız istenir, kızın aile büyüklerinden baba ya da amca erkek tarafına biz düşünüp size kararımızı iletiriz diye cevap verir. Bu zaman zarfında erkek taraf  kız tarafına sıklıkla ziyaret ederek hediyeler götürülmektedir. Kızın ailesi erkek tarafını araştırır, kom ularından bilgi almak için uğra ır. Kızın ailesi evliliğe onay verirse olumlu bir şekilde aracı haber gönderilir. Kızın ailesi tarafından olumsuz bir karar alındıysa kızıımızın yaşı küçük diye olumsuz cevap verilir.

Cumhuriyetin ilk yıllarında Erbaa ve çevresinde kız isteme merasimlerinde gelin aday  olan kız, erkek taraf  d n rl ğe gelince misafirlere görünmemektedir. O dönemlerde gene kız babasından değil annesinden istenmektedir. 1960’lı yıllara gelince kızın hemen verilmediği, o esnada erkek tarafının ziyaretlerini çoğalttığı kız tarafının gelen misafirlere börek ve tatlı ikram ederlerseler artık razı geldiklerini göstermiştir. Erbaa ve çevresinde  u an da kız istemeye gidilirken    ek ve çikolata götürme adeti eski dönemlerde yer almamaktadır. Bu ziyaret esnasında kız tarafına ‘‘bohça’’ adı verilen hediye götürülmektedir. Boh anın içinde oyalı t lbentler, kenarları süslü havlular, gelin olacak kızın kardeşlerine hediyeler ve babasına gömlek yer almaktadır. Günümüz kız istemeye gidilirken çikolata ve    ek götürülmektedir.

Erbaa’da eskiden kız isteme törenlerine damat adayının katılması çok yaygın değilken bugün yaygın hale gelmiştir. Kız isteme ve söz kesme uygulamalarında damat da bulunur; ancak kız isteme sözlerinin edildiği anda damat aday  farklı bir odada tutulur. Damat adayının tüm misafirlerle bir arada bulunması tuzlu kahveyi içeceği

zaman gerçekleşir. Damat adayı bu kahveyi yarıda bırakmadan sonuna kadar içmesi beklenir ve bu işlem önemli bir eğlence töreni edasıyla gerçekleştirilir. Damat adayı ortaya çıktığı zaman çevredeki insanlar damadın çakmağına bakmak isterler. Damadın çakmağının alt kısmında izler varsa bu çakmağın şişe açmada kullanıldığı, dolayısıyla da kişinin içki içtiği düşünülür. Uygun görülmez ise konuyla ilgili olarak iki aile arasında görüşülür (Fotoğraf 80,81).

Fotoğraf 79: Kız İsteme Merasiminden Sonra Gelin-Damat

Fotoğraf 80: Kız İsteme Merasimi

5.4.2.3 Söz Kesme/ Yüzük Töreni

Erbaa ve çevresinde yüzük törenleri genellikle iki aile arasında ve yakın akraba/komşu katılımı ile yapılır. Davet edilen misafir sayısı az olduğu için bu törene ‘‘küçük nişan’’ adı da verilmektedir. Yüzük ile nişan arasındaki en belirgin özellik davetli sayısıdır. Davetli sayısı az ise yüzük, davetli sayısı fazla ise nişan adı verilmiştir. Ayrıca takı takma olayı yüzük töreninde fazla rastlanılmaz. Kızın kaynanası gelinin koluna bilezik takar. İlçede yüzük töreninin masrafları kız tarafına aittir. Yüzük merasimi genellikle gelin adayının evinde ya da evinin önündeki bahçede düzenlenir. Ancak yüzüğe davet edilen misafir sayısı fazla ise daha genişçe olan bir mekân tutulur.

Yüzükleri kız tarafında ağırlığı olan akrabası takmaktadır. Yüzükleri takacak kişi bir dizi konuşma yapar evliliğin öneminden bahseder. Mutluluk temennisinde bulunup ailelere hayırlı olsun dedikten sonra yüzükler damat adayının ve gelin adayının parmaklarına geçirilir. Yüzükler erkeğe ve kadına takıldıktan sonra imam dua kısmına geçer. Daha sonra gelin ve damat, önce anne ve babalarının ellerini daha sonra ise akrabaların ellerini öperler. Kızın ablası ya da kardeşi yüzüğe gelen misafirlere tepsi içinde şerbet ikram ederler, tepsinin içine erkek tarafının babası ve akrabaları bahşiş

koyar. Böylece söz kesilip şerbet yudumlanmış olur. Eski zamanlarda yüzük merasimine “şerbet nişanı” denmesi adını buradan almaktadır (Fotoğraf 82,83).

Fotoğraf 81: Takı Merasimi

Fotoğraf 82: Çiftlerin Pasta Kesme Anı

5.4.2.4 Nişan Töreni

Yüzük takma merasiminden sonra nişan töreni gelmektedir. Nişanı, evlenecek çiftlerin ilanı gibi düşünebiliriz. Kız tarafı düğünü olarak da bilinen nişanın masrafları çoğu yerde kız tarafınca karşılanır. Nişan kimi yerlerde söz kesme ya da yüzük kesme merasimleriyle beraber yapılır. Görücü usulü evlenecek çiftlerin birbirlerini tanıması için bir aşama olarak görülen nişan merasimi aile büyüklerinin tercihlerine göre değişiklik gösterebilir (Artun,2014). Bu törende önceden hazırlanmış ikramlar yapılır, eğlenceler düzenlenir. Anadolu coğrafyasında nişanlı kalma süresine dair bir ritüel yoktur bu zamanı genellikle evlenecek çiftler belirler (Örnek,1995)

Erbaa ve çevresinde köy nişanlarına ‘‘şerbet içme’’ adı da verilmektedir. Bu tanımlama güncel tarihte Erbaa şehir merkezinde geçerliliğini yitirmiştir. Ancak bazı köylerde bu tanımlama hala devam etmektedir. Nişan törenlerine katılacak misafirler için önceden özel şerbetler hazırlanmasından ötürü bu isim verilmektedir. Şerbet hazırlanmasındaki asıl sebep nişana gelen insanların iyi sohbet etmeleri ve nişanın güzel bir şekilde sonuçlanması için insanlara şerbet ikram edilir. Nişan törenlerinde şerbetin yanında misafirlere kenarları oyalı yazma, süs ile işlenmiş havlu hediye edilir.

İlçenin nişan yapılış geçmişine bakıldığında 1940’lı yıllarda nişanlar genellikle cuma günü az da olsa pazar günü yapılmaktadır. 1960’lı yıllara gelindiğinde ise nişan törenlerini kırsal kesimde cuma günü, şehir merkezinde pazar günleri yapıldığını anlaşılmaktadır. Nişan merasimleri 1960’lı yıllarda köylerde kız evinde, şehir merkezinde ise sinema salonunda yapılmıştır. Günümüz nişan törenleri genellikle düğün salonunda yapılmaktadır nadiren de olsa kapı önlerinde yapılan nişan merasimleri mevcuttur.

Erbaa’da geçmiş zamanlarda nişan için davetiye basılmazdı. Davetiyenin yerine şehrin önde gelen insanların ‘‘okuyucu’’ adı verdikleri sosyal iletişimi kuvvetli olan bir grup insan belirlenir. Nişan için okuyucu olan bireyler insanları nişana davet ederken yanlarında şeker, yazma ve sabun gibi küçük hediyeler götürür. Nişan için okuyuculuk olayı 2000’li yılların başına kadar devam etmiş bu yıllardan sonra okuyuculuk kavramının yerini davetiye kültürüne bırakmıştır. Erbaa ilçesinde geçmiş zamanlarda insanlar nişan davetlerine havlu, gömlek ve çorap gibi günlük hayatta kullanılan maddi değeri az olan küçük hediyeler götürülürmüş. Bu hediyeler tamamına ‘‘töre’’ adı

verilmektedir. Para ve altın dışındaki hediyeler günümüz zamanına kadar devam ediyordu. Ancak son 20 yıldır nişanlara götürülen hediyelere baktığımızda küçük hediyelerden ziyade para ve altın götürüldüğünü gözlemlemekteyiz. Bu zaman zarfında davetiyelerin şekli ve biçimleri bile değişmiştir (Fotoğraf 84).

Fotoğraf 83: Eski ve Yeni Düğün Davetiyeleri

Geçmiş yıllarda Erbaa'da nişan törenlerinde getirilen hediyeler damadın ve gelinin boynuna asılırken önceden görevlendirilen bir kişi sandalye ya da masanın üstüne çıkarak misafirlerin getirdiği para ve altın sesli şekilde okurdu. Örneğin; gelinin emmisinden bir bilezik, damadın dayısından çeyrek altın gibi. Eski yıllarda görülen bu uygulama zamanla önemini yitirmiştir. Eski zamanlarda nişan töreninden yaklaşık bir hafta sonra kız tarafı ile erkek tarafı birbirlerine tatlı göndermekteydi.

5.4.2.5 Nikah Merasimi

Erbaa'da evlenecek çiftler hem resmi nikah hem de imam nikahı kıymaktadırlar. Resmi nikah merasimleri düğün yapılırken düğün salonunda ya da düğünden birkaç hafta önce nikah salonun da yapılmaktadır. Resmi nikah işlemleri genellikle Erbaa Belediyesi nikah salonunda yapılır (Fotoğraf). Resmi nikah törenlerinde katılımcı sayısı

oldukça azdır. Genellikle evlenecek çiftlerin ailesi ve birkaç samimi arkadaşları bu mutlu ana şahitlik etmek için nikah merasimine katılırlar. Resmi nikah merasiminde damat ve gelin o güne özel elbise giymektedirler. İsteğe bağlı nikahtan dış çekime gidilmektedir (Fotoğraf 85).

Fotoğraf 84: Damat ve Gelinin Resmi Nikah Kıyması

Fotoğraf 85: Dış Çekim Fotoğrafı

5.4.2.6 Düğün Etkinlikleri

Erbaa ve köylerinde eski zamanlara bakıldığında düğünler genellikle göz adını verdiğimiz sonbahar mevsiminde yapılmaktadır. Bunun temel sebebi yaz mevsiminde insanların tarlada, bahçede ve bağda çalışıyor olmasıdır. Günümüz şartlarına baktığımızda düğünler çoğunlukla yaz mevsiminde yapılmaktadır. Düğün yapılacağı sene dini bayramlar yaz mevsimine denk geliyorsa düğünlerin zamanlamasını bayrama göre ayarlayan bireyler de bulunmaktadır.

Erbaa ve çevresindeki düğünlerin yapılış biçimlerine bakıldığımızda iki farklı düğün görülmektedir. Bunlardan birisi geleneksel olarak devam eden erkek tarafının evinin önünde yapılan ‘‘mahalle düğünü’’, ‘‘ev düğünü’’ ya da ‘‘ yol düğünü’’ olarak da adlandırılan düğün biçimidir. Ev düğünleri Cuma-cumartesi- pazar günleri olmak üzere üç gün sürmektedir (Fotoğraf 87). Diğer düğün yapılış biçimi ise ‘‘düğün salonu’’ ya da ‘‘kır bahçesi’’ adı verilen mekanlarda yapılan d ğ nlerdir. Bu mekanlarda yapılan düğünlere ‘‘salon düğünü’’ ismi verilmektedir (Fotoğraf 88). Ev düğünlerinin geçmişi oldukça eskiye dayanan içinde birçok geleneği ve göreneği barındıran kültürel ş lendir. Salon düğünleri ise daha çok modern hayat biçiminin getirdiği alışkanlık haline gelmiştir. Ev düğünlerinde daha çok geleneksel hayat biçiminden kesitler sunarken salon düğünlerinde buna rastlamak pek mümkün değildir. Ev düğünleri daha çok örf, adet, inanış ve uygulamaları içinde barındırırken, salon düğünlerinde bu geleneklerin kaybolduğunu görmekteyiz.

Fotoğraf 86: Geleneksel Mahalle Düğünü

Fotoğraf 87: Modern Düğün Salonlarında Yapılan Merasim

Erbaa ve çevresinde düğün günleri ve süresi incelendiğinden cumhuriyetin ilk yıllarında düğünler perşembe günü sabah saatlerinde başlamaktadır. Bu tarihte başlayan düğün cuma günü sona erer (Saatçigil,1947). Şimdiki zamanlarda düğünün en son gününde yapılan gelin alma ritüeli cumhuriyet yıllarındaki düğünlerde ilk başta yapılan kültür olarak karşımıza çıkmaktadır. 1960'lı yıllara gelindiğinde ise köylerde yapılan düğünlerin 3 gün sürdüğünü kaydedilmiştir (Oral ve Sümer,1968). Bugün günümüzde kapı önü düğünü olarak da bilinen ev düğünleri üç gün sürmektedir. Bu düğünler çoğunlukla cuma günü Cuma namazından sonra başlar pazar günü öğlene doğru gelin almayla son bulur. Bu düğün günleri nadiren de olsa salı-çarşamba-perşembe günlerine kayabilir.

Geleneksel mahale düğünlerinin dışında salonlarda ya da açık kır bahçelerinde yapılan düğünler aynı gün içinde başlayıp bitmektedir. Bu mekanlardaki düğünler gece vakitlerinde yapılır. Genellikle saat 19.00 gibi başlayıp 24.00'e kadar sürer. Bu düğünler en çok beş saat sürmektedir.

Geçmiş zamanlarda Erbaa ve çevresinde düğün merasimlerinin duyurulması için

görevli kişilere ‘‘okuyucu’’ ismi verilmektedir. 1980’li yıllara kadar Erbaa’da davetiye verme olayı nadiren görülmektedir. 1980’li yıllardan şehir büyüdüğü için eş, dost ve akrabayı düğüne davet etme için davetiye kullanılmaya başlanmıştır. Günümüz zamanında kullanılan davetiyelerin biçim ve örnekleri değişime uğramıştır (Fotoğraf 90)

Fotoğraf 88: Güncel Düğün Davetiyesi

Eski zamanlarda Erbaa ve çevresindeki köylerde düğünler perşembe, cuma, cumartesi ve pazar günleri olmak üzere dört gün sürerdi. Perşembe günü akşam erkek evinde çay ikram edilir ve ‘‘danışık’’ adı verilen toplantı düzenlenir. Bu toplantı da düğünde hangi kişiye hangi görev verileceği konuşulup karara bağlanır. 1950’li yıllarda bu toplantı organizasyonu 15 gün önceden tertip edildiği ve bu toplantıya ‘‘çörek yeme toplantısı’’ ismi olarak adlandırılmıştır (Oral ve Sümer,1968). 2000’li yılların başında ise düğün yönetimi için çağırılan misafirlere ‘‘düğün idarecileri’’ adı verilmektedir (Temiz ve Peynirci,1996). Düğün yönetiminde yer alan bireyler kişilerin neler yapması gerektiğini ve yörenin adet/örflerini çok iyi bilen bireylerden oluşur.

Yöre çevresinde yapılan geleneksel düğünlerde damada eşlik ve kılavuzluk eden damadın yakın arkadaşına ‘‘sağdıç’’ ismi verilmektedir. Kız tarafında geline aynı şekilde eşlik eden kıza ise ‘‘kızbaşı’’denmektedir. Sağdıç olan kişi düğün boyunca

damada kılavuzluk yapar, acil ihtiyaçlarını giderir ve gerdek gecesini tarif etme gibi başlıca görevleri bulunmaktadır. Ayrıca sağdıç düğün evinin bayrağını asmakla yükümlüdür. Düğüne gelecek davulcu/zurnacı, aşçı ve misafirleri takip eder. Düğün evini bulamayan insanlara yer-yön tarifi konusunda yardımcı olur. Damadın yanında bulunur ve gelin arabasını sağdıç kullanır. Sağdıçın en önemli görevi ise düğün geleneği ve göreneği olan damat kaçırma olayına karşılık damadı koruma görevidir. Damadı kaçıran kişi sağdıçtan her şeyi isteyebilir. Bu nedenden ötürü sağdıç hem damadı hem de kendini düşünmektedir.

Erbaa ve çevresinde düğüne gelen misafirlerin karşılanması, yemek ve çay ihtiyaçlarını giderecek, toplumun önde gelen kişilerine ‘‘yiğitbaşı’’ adı verilmektedir. Yiğitbaşları genellikle iki kişiden oluşmaktadır. İkili iletişimi iyi, sıcakkanlı ve hoşgörülü özellikleri taşıması gerekir. Yörede yapılan düğünlerin tarihsel geçmişleri incelendiğinde yiğitbaşların önemini hala koruduğu anlaşılmaktadır. Yiğitbaşları düğün evinde yapılan yemekten ve yemeğin dağıtımından da sorumlu kişilerdir. Düğünün eğlence kısmı olan damat gezdirme ve damat çimdirmeye uygulamalarından sorumludur. Organizasyonun planlaması ve uygulaması yiğitbaşının görevleri arasında yer alır.

Düğün evine gelen misafirlere tepsi tutmakla sorumlu kişiye ‘‘hoş geldinci’’ ismi verilmektedir. Tepsinin üstü beyaz bir havlu ile örtülür. Tepsinin içinde çikolata, leblebi ve sigara bulunmaktadır. Düğüne gelen misafir için hazırlanan bu tepsiye misafirler cebinden çıkarttıkları zarfı koyarak hayırlı olsun der. Zarfı tepsiye koyduktan sonra kendisine ikram edilen çikolata ve sigaradan alır. Yörede bu tepsiye ‘‘hoş geldin tepsisi’’ ismi verilmektedir. Düğüne eşlik eden misafirin tepsiye bıraktığı zarfa ‘‘saçı’’ ismi verilmektedir (Fotoğraf 91).

Fotoğraf 89: Düğünde Misafirleri Karşılaman Yöneticiler (Bolat,2020)

Erbaa yöresi ve çevresinde yapılan geleneksel düğünlerde çoğunlukla davulcu/zurnacı tutularak düğünde müzik işlerini bu kişiler üstlenmektedir (Fotoğraf 92). Ancak gelişen teknoloji ile birlikte düğün salonlarında yapılan müzik organizasyonlarda org aletinin yaygınlaştığı gözlenmektedir (Fotoğraf 93). Erbaa düğünlerinde çoğunlukla yöre bölgesine ait ya da yakın oyun havaları çalınmaktadır. Oyun havalarının ismi şu şekilde yer almaktadır: Tokat Sarması, Oy Kestane, Ağaçlarda Kestane, Menşur, Kekliği Düz Ovada Avlarlar, Tinyebenin Taşları, Eminem Darı Koydum Ambara.... Aynı zamanda Erbaa Yöresinde Ankara Oyun Havaları çok beğenilmekte olup sıklıkla çalınmaktadır.

Fotoğraf 90: Mahalle Düğünü Orkestrası (Bolat,2020)

Fotoğraf 91: Salon Düğünü Orkestrası (Bolat,2020)

5.4.2.7 Kına Gecesi

Ülkemizin hemen hemen her yöresinde görülen kültürel bir unsurdur. Düğünden birkaç gün önce ya da gerdek gecesinden bir/iki gün önce genellikle kız evinde tertip edilir. Bu gecenin en büyük özelliği kadınlara has bir eğlence sanatı olmasıdır. Ama son zamanlarda kına gecesine erkeklerin katıldığı gözlenilmektedir.

Erbaa ve çevresindeki kına geceleri tarihsel süreç içerisinde incelendiğinde cumhuriyetin ilk yıllarında damat ve arkadaşlarının kına gecelerine katılmadığı tespit edilmiştir. Günümüzden farklı olarak o yıllarda kız evine davet edilen misafirlerin

hediyeler götürdüğü anlaşılmaktadır (Saatçigil,1947).

Yörede yapılan geleneksel düğünler içerisinde kına yapılmasına karar verilmişse düğünden bir gün önce kına yapılmaktadır. Eğer kına düğünün içinde yapılmıyorsa ayrı mekân tutulup genellikle hafta sonu kına eğlencesi düzenlenir. Kına gecesine eskiden sadece kadınlar katılırken günümüz kına gecesine etkinliklerinde erkeklerin katıldığı gözlenilmektedir. Kına gecesinde gelin üstüne ‘bindallı’ adı verilen bir elbise giymektedir. Damat ise takım elbiseyle kına gecesine katılır. Kınayı genellikle erkek tarafı alıp kız evine götürmektedir. Damat ve gelin herkesin görebileceği bir alama geçip damadın halası ya da teyzesi kınaları yakmaktadır. Gelenekler gereği gelin elini açmayıp açması için eline çeyrek altın ya da ata altın konur. Kınaya gelen misafirlere hediyeler takdim edilir (Fotoğraf 94)

Fotoğraf 92: Kına Merasimi

5.4.2.8 Kız Çeyizi

Kız çeyizi, gelin olacak kızın evlendiği zaman kullanacağı evin eşyalarının sergilendiği ortamdır. Düğünün belli gününde bu eşyalar gelecek misafirler için sergilenmektedir. Erkek tarafından gelen misafirler çeyiz evi için birtakım küçük hediyeler getirmektedir. Kız çeyizine yörede ‘çeyiz asma’ ya da ‘çeyiz serme’ ismi olarak adlandırılır (Fotoğraf 95).

Fotoğraf 93: Geçmiş Yıllarda Kız Evi Odası (Bolat,2020)

Cumhuriyetin ilk çeyiz asma ritüeli haftanın salı günü başlamaktadır (Saatçigil,1947). Günümüz ve eski zamanlardaki çeyiz asma kültür olayına baktığımızda bariz şekilde farklılar bulunmamaktadır. Çeyiz görme kız evinde yapılmaktadır. Eskiden yaygın olan çeyiz asma zamanla önemi kaybetmiştir. Çeyiz asma kültürü şu şekilde uygulanırdı. Düğüne bir hafta kalan gelin ve gelinin arkadaşları bir başka isimle kız başları toplanır bir araya gelirler. Gelinin çeyizinden oya, tülbent, başörtüsü ürünler bir araya toplanır ve eksik olan bir ürün varsa tamamlanır. Gelinin baba evinden bir oda boşaltılır ve kız başları gelinin kumaşlarını duvara asarlar. Erkek tarafı çeyiz görmeye gelince odanın kapısı hemen açılmaz damadın annesinden bahşiş gözlenir. Gelen misafirler için şerbet hazırlanarak misafirlere ikram edilir. Ayrıca kız başlarının hazırladığı damat yastığı damadın annesine sembolik bir ücretle satılmaktadır.

5.4.2.9 Kız Evine Seysana (Aş-Boğaz) Götürme

Cuma günü Cuma namazından sonra erkek tarafından kız tarafına götürülen

eşya, yiyecek ve içeceklerin tümüne “seysana” adı verilmektedir. Seysananın içine elbise, kuru baklagil, et, tavuk, çay gibi vs. ürünler kız tarafına götürülmektedir. Geleneksel düğünün hâkim olduğu köylerde damat babası seysana olarak canlı şekilde koç ya da keçi götürmektedir. Damadın annesi ve babası “ seysana” hediyesini götürürken davul ve zurna ile götürülür. Kız babasının rızası alınarak davul ve zurna eşliğinde erkek tarafından giden misafirler kız evinin önünde oyun oynarlar. Kız başları düğün idaresinden görev aldıkları için damadın babası aş-boğaz götürme esnasında kız başlarına harçlık verir.

5.4.2.10 Düğün Son Günü/ Gelin Alma

Erbaa ve çevresinde motorlu taşıtların yaygın olmadığı geçmiş zamanlarda gelin alma merasimleri at binek hayvanı ile yapıldığı görülmektedir. Atların en iyisi seçilir ve o güne özel süslenirdi (Oral ve Sümer,1968). Şu an günümüzde at ile gelin alma ritüeli kalmamış onun yerine son model ve güzel arabalar tercih edilmektedir.

Günümüz Erbaa ve köylerindeki geleneksel mahalle düğünlerinde gelin alma ritüeli düğünün son günü olan pazar sabah saatlerinde gerçekleşir. Salon düğünlerin gelin alma uygulaması düğünden yaklaşık bir saat önce gerçekleşir ve gelin almadan sonra direk düğün salonuna geçilir. Her iki düğünde de gelin alma uygulaması çoğunlukla benzer ve ortak yönler taşımaktadır. Gelin konvoyu için önceden hazırlanan havlu ya da yazmalar arabaların sol aynasına takılır. Gelin alma esnasında davulcu ve zurnacı konvoyla eşlik eder. Gelin arabası en önde olmak üzere diğer araçlarda konvoyun peşine takılarak gelin alma merasimi başlamaktadır. Konvoyda davul zurna ‘yol ezgisi’ ismi verdikleri müzik çalmaktadır (Fotoğraf 96).

Fotoğraf 94: Damat- Gelin Konvoyu (Bolat,2020)

Erkek tarafı kız evinin önüne verdiği zaman kız babasının rızası olursa damadın arkadaşları davul ve zurna eşliğinden oyun oynarlar. Kız evinde kızları evden ayrılacağı için üzüntülü anlar yaşanabilir. Veda işlemleri esnasında damadın erkek kardeşi yoksa dayısı ya da amcası gelinin beline kırmızı kuşak bağlarlar. Kırmızı kuşak bağlanmadan önce üç kez gelinin belinde dolaştırılır. Kuşak bağlama esnasında sessiz bir şekilde gelin ve damat için iyi telkinlerde bulunularak dua edilir. Gelin son kez büyüklerinin elini öperek kardeşinin koluna girerek evinden çıkartılır (Fotoğraf 97). Gelin evinden çıkarken erkek tarafından havaya ateş açılır ve davulcu/ zurnacılar gelin alma türkülerinden müzikler çalmaktadır. Gelin, içinden damadın bulunduğu arabaya binerek kısa bir şehir gezintisi yaptıktan sonra damadın evine ya da düğün salonuna giderler.

Fotoğraf 95: Gelin Alma Merasimi (Bolat,2020)

5.4.2.11 Gerdek

“Gerdek gecesi” nikahları kıyılan erkek ve kadının bir arada bulunması olayıdır. Yeni evli bireylerin devletin kanunları ve dini kuralları sağladıkları için toplum tarafından kabul edilmiş olduklarının göstergesidir. Nikahları kıyılan bireyler “gerdek evi, gerdek odası” verilen yerlerde kalmaktadır. Erbaa’da geçmiş zamanlarda bu ritüele “zıfak gecesi” tabiri de kullanılmıştır (Oral ve Sümer, 1968). Evlenen çiftler bu geceden sonra karı koca sayılmaktadır.

Erbaa ve yöresinde üç gün süren düğünlerde pazar günü akşam gerdek gecesi olarak belirlenir. Salon düğünlerinde ise düğünün yapıldığı günün akşamıdır. Pazar günü akşam olarak belirlenen gerdek gecesinde gelin ve damat akşama kadar birbirlerini görmezler. Damat ve arkadaşları yatsı namazına gidip namazlarını kıldıktan sonra evli çiftlerin kalacakları eve kadar eşlik ederler. Eşlik edenler arasında caminin imamı da bulunur. İmam yol boyunca damat arkadaşına gerdek gecesi ile alakalı ne yapmasını gerektiğini anlatarak gece hakkında damada bilgi verir. Daha sonra evin önüne gelindikten sonra imam önderliğinde dua edilir. Dua edildikten sonra damat gelinin yanına giderek gerdek gecesi için hazırlanan odaya geçilir.

5.4.2.12 İlk Ziyaret

Düğün sona erdikten yaklaşık bir hafta sonra gelin baba ocağına götürülerek el öptürülür. İlk hafta içinde gelinin baba evine gitmesi pek hoş karşılanmaz. Bu gelenek ve görenek Erbaa'da 1950'li yıllara kadar görülmüştür. Evlendikten sonra ilk ziyaret kız tarafının ailesine yapılmaktadır. Sofra hazırlansa bile damat sofraya oturmaz. Birkaç kez davet bile edilse damat pek oralı olmaz. Bu anda damat kayınbabasından hediye beklemektedir. Kayınbabanın durumu iyiye damada toprak hediye etmektedir. Büyükbaş ya da küçükbaş hayvan da hediye edilebilir. Bu hediye cinsi kayınbabanın durumuna göre farklılık göstermektedir.

5.5. ÖLÜM İLE ALAKALI İNANIŞ VE UYGULAMALAR

Ölüm, ruh denen varlığın kişi bedeninden ayrılarak dünyadan ayrılması olarak ifade edilir. Ölüm ile alakalı ritüeller, farklı dine ve kültüre sahip olan her toplumlarda görülmektedir. Ölüm olgusu felsefi olarak tartışılmış ve üzerine birçok fikirler söylenmiştir. Ölüm olgusunun mahiyeti ve bireylerdeki ölüm algısı antropologlar tarafında da araştırılmıştır (Gürkan,2007). Buradan hareketle bireylerinin zihinlerinin ölümü kavramaya başlaması zihinleri meşgul etmiştir (Bekki,2009).

İnsanoğlunun geçmişten günümüze kadar karşılaştığı en acı duygu ölüm olgusudur. İnsanların gene en çabuk benimsediği de ölümdür. Ölüm, doğanın değişmeyen kanunları arasında en başlarda yer almaktadır. Erbaa ve yöresinde diğer toplum ve kültürlerde olduğu gibi ölüm ve ölüm sonrası ile alakalı bazı gelenek ve görenekler mevcuttur. Bu gelenek ve görenekleri alt başlıkları halinde anlatmaya çalışacağız.

5.5.1. Ölümün Habercisi Olan Belirtiler

Erbaa ve çevresinde ölümün habercisi olan inanışlardan en yaygın görülen ritüellerden bir tanesi hayvanların gösterdiği davranışlarla ilgilidir. Bir evin önünde ya da tavanında toplu halde karga sürüsünün ötmesi veya görülmesi yörede ölümün habercisi olarak sayılır. Bir evin damına baykuş gelip acı acı ötüyorsa o evin hane

halkından birisinin öleceğine inanılır. Erbaa'nın ova köylerinde manda ile ölüm sıklıkla ilişkilendirilmektedir. Mandanın olağan dışı hareketlerde bulunması ya da mandanın bir kişinin rüyasına girmesi yörede ölümün habercisi olarak sayılmaktadır. Bu hayvanlar içerisinde ölümle alakalı en çok bağlantı kurulan baykuştur. Baykuş bir evin bacasına konup o evden ölü çıkarsa “ evi baykuş tüneği” oldu diye deyim kullanılmaktadır.

Yöre ve çevresinde ölümün habercisi olan bir başka inanış ise rüya tabiri ile ortaya çıkan kültürel aktarımdır. Rüya gören kişinin rüyasında evinin önünden bulanık şekilde su akıyorsa kişinin hanesinden birinin boğularak öleceği varsayılır. Rüyasında oturduğu evin çatısının çökmesi aile büyüklerinden birinin öleceğine dair işaret olarak tahmin edilir. Rüyasında dışının çekildiğini gören birisi akrabalarından ölüm haber alacağını varsayar. Ayrıca rüyasında birisinin ölümünü gören kişi o kişinin ömrünün uzayacağı da işaret olarak sayılmaktadır. Rüya da ölmüş birisinin sıkıntı çektiğini görmek o kişinin kabir azabı çektiğine, mutlu ve güzel bir mekânda görmek ise cennette olduğuna işarettir. Rüya ile ilgili bir başka inanış ise ölmüş kişi çevresinden bir şeyler istiyorsa o kişinin çevresinden dua beklediğine inanılır. Yine ölen kişi rüyasında akrabalarından yiyecek istiyorsa ölen kişinin ailesinden Mevlüt verilmesi gerektiğine yöre halkı inanır.

Erbaa ve çevresinde ölmeden önce kişinin yaptığı hal ve hareketlerde ölümün habercisi olarak görülmektedir. Kişinin yapmadığı önceki yaşamında hiç yapmadığı davranışları göstermesi, örneğin hiç sevmediği yemeği iştahlı şekilde yemesi, sevmediği insanlarla eski bir dost olarak görüş sohbet etmesi kişinin öleceğine dair işaret olarak görülmektedir. Yine bireyin yakın akrabalarını teker teker gezip onlarla sohbet etmesi, helallik istemesi ölümün habercisi olarak görülmektedir. Ölmüş eş, dost ve akrabalarından sıklıkla bahsetmesi bahsederken özlem duyması da kişinin öleceğine dair işaret sayılmaktadır.

5.5.2. Ölüm Anı ve Ölüm Olayının Duyurulması

Hastalığı gittikçe ağırlaşan bireyi dünya gözüyle son kez görmek isteyen akraba, komşuları ve arkadaşları hasta evine ziyarette bulunur. Ziyaret esnasında giden misafirler biliyorsa Yasin suresi bilmiyorsa Fatıha suresi okurlar. Hasta kişi için yanı başında su ve Kur'anı Kerim bulunur. Durumu daha da hasta olan kişiler beslenme ve

su içmede zorlandığı için dudakları ıslak bir bezle ıslatılmaktadır.

Hasta olan kişi günlerce bir şeyler yemeyip içmediği için yorgun duruma düşmektedir. Hasta olan kişi iyileşme belirtisi gösterip canı bir şeyler istediğinde buna halk dilinde “feylini topluyor” denir. Yatan hastayı görmek için akrabaları ve komşuları sık sık ziyaret ettiği için oda sıklıkla havalandırılır. Yatağı temiz tutulup kişisel bakımlarına önem verilir. Erbaa ve yöresinde halk dilinde “dügünde ve ölümde diri dur” diye tabir vardır. Cenaze törenleri ve düğün merasimleri ailenin yüz akı (dıştan görünüşü) olarak ifade edilir.

Ölüm gerçekleşikten sonra ölen kişi (cenaze) yattığı yerden alınarak sert ve düz bir zemine yatırılır, gözleri acıksa kapatılır, elleri vücuduna yaklaştırılarak biçimlendirilir, ayakları düzgün bir hale getirilerek başparmakları birbirine ip ile bağlanır ve ağzı açık kalmaması için çenesi başının üzerine bir bez ile tutturulur. Elbisesi bıçak veya makas yardımı ile kesilerek çıkartılır. Ölen bireyin vücudunda soyka denilen giysiler çıkarıldıktan sonra üzerine beyaz bir çarşaf veya battaniye örtülür ve cenaze şişip morarmaması için çarşafın üzerine bıçak bırakılır. Erbaa ve çevre köylerde yaşayan halk arasında oldukça geniş bir yer tutmuş bir ritüel söz konusudur. Örneğin; hayatını yitiren kişi Ramazan ayında, kandil gecelerinde, cuma günü veya gecesi ölür ise bu kişinin amelinin güzel olduğuna inanılır; namaz kılarken ve oruçlu iken ayrıca devleti ve milleti için hayırlı bir iş yaparken ölür ise yine bu kişinin ameli güzel sayılmaktadır.

Erbaa ve çevresinde ölüm anı ile alakalı bir başka inanış ise ölen kişi öldüğü esnada çok can çekişiyor ya da yüzü mor şeklini alıyorsa dünya hayatında günahının çok olduğu ve Azrail’in şiddetli acılar vererek o kişinin canını aldığı varsayılmaktadır. Yörede başka bir ritüel ise birey öldüğünde, kış mevsimi var ise ve o gün hava güneşli olursa veya yaz mevsimi yaşanıyorsa, yağmur yağarsa ölen kişinin de amelinin iyi olduğu düşünülmektedir.

Ölüm haberinin duyurulması için ilk başta öncelikle aile büyükleri ve akrabalar aranarak haber verilir. Aile büyüklerinin kendi aralarında yaptığı istişare sonrasında cenazenin nereye ve ne zaman defin edileceği karara bağlanır. Daha sonra cenazenin defin edileceği gün ilçe belediye anons geçerek ilçe halkına bilgi verir. Cenaze yakınlarında bulunan camilerde sela okunur. Köylerde ise muhtarlıktan köy halkının bilgilenmesi için haber anons verilir.

görüşmecilerin ifadesi ise şu şekildedir:

G2: “ *Yeme içme azalır, geçmişinle uğraşırsın, gelecek planı olmaz.*”

G6: “ *Rüyasında o kişinin öleceğini görmesi.*”

G8: “ *Evinin üstünde baykuş görürse o evde ölü çıkacağına inanılır.*”

G9: “ *Rüyasında görür.*”

G11: “ *Saçına ak düşmüş ve köyde köpeklerin ulumaları.*”

5.5.3. Cenaze Namazı ve Defin İşlemleri

Geçmiş yıllarda Erbaa ve çevresinde cenaze fazla bekletilmeyip aynı gün defin işlemi gerçekleşmiştir. Geçmiş yıllarda hem morg olmadığı için hem de cenazeye saygısızlık düşüncesi ile defin işlemi hızlı olmuştur. Günümüz şartlarında birçok akrabanın şehir dışında olması, vefat eden kişinin evlatları büyükşehirlerde yaşıyorsa cenaze morgda bekletilmektedir.

Dünya hayatına gözlerini yummuş kişinin vasiyeti varsa vasiyet doğrultusunda nereye gömüleceği, cenaze namazını kimin kıldıracağı konularına dikkatlice hassasiyet gösterilir. Cenaze sahiplerinden izin alınarak yıkama ve defin işlemi gerçekleştirilir. Erbaa ve çevresinde ölen kişinin yıkanmasına şahitlik eden birinci dereceden akrabalarıdır. Ölen kişi kadın ise kızları ya da kız kardeşleri, ölen kişi erkek ise oğulları ve erkek kardeşleri cenaze yıkanırken yanında bulunur ve yıkama olayı anında su dökerek helallik istemiş olur.

Cenaze yıkanır ve gusül abdesti aldırılır. İslami koşullara uygun kefenlendikten sonra kefene güzel kokular sürülmektedir. Erbaa ve yöresindeki birkaç köyde cenaze yıkanıp kefenledikten sonra mum yakılır. Köy halkının mum yakmasındaki temel amaç kötü ruhlarından arınıp vefat eden kişinin huzurlu ahiret hayatı geçirmesi içindir. Mum yakmadan ziyade ateşin yer alması daha dikkat çekici bir unsurdur. Kadim dönemden bu yana ateş Türkler için kutsanmış bir madde olarak karşımıza çıkar (Bayat,2007).

Yıkama işlemi bittikten sonra bazı çevre köylerde kefenin içine çörek otu konulmaktadır. Benzer şekilde cenaze gömülürken de çörek otunun toprağa gömüldüğü bazı ritüeller mevcuttur. Çörek otunun vefat eden kişiye kabir azabı yaşatmayacağı ya da kabir azabının acısını dindireceği düşünülmektedir. Aynı zamanda çörek otu konulan

cenazeye böcek, yılan gibi sürüngen hayvanların yaklaşmayacağı inancı mevcuttur.

Cenaze kefenledikten sonra tabuta konulur. Cenaze evinin önünden akrabalarından, komşularından, eş ve dostlarından helallik alınarak cenaze namazının kılınacağı caminin avlusunu götürülür. Erbaa'da cenaze namazları öğle ve ikinci namazına müteakip kılınmaktadır. Caminin avlusuna getirilen cenaze musalla taşına konur. Tabutun üstüne yeşil bir örtü serilmektedir. Vefat eden kadın ise yeşil örtünün üstüne tülbent ya da yazma serilir. Vakit namazı sonrasında cemaat bir araya gelerek ölen kişi cenaze namazı kılınır ve helallik cemaat tarafından verilir. Tabut omuzlar üstünden yükselerek cenaze aracına konarak mezarlığa doğru yol almaya başlamaktadır.

Fotoğraf 96: Cenaze Namazı

Cenaze defin işleminde ölünün mezara konulmasına dikkat edilir. Cenazeyi mezara koyarken kadınlar rol almaz. Ölen kişi erkekse onu mezara koyan kişi genellikle oğulları ve erkek kardeşleri, ağabeyleridir. Ölen kişi kadınsa onu da genellikle mezara oğlu ya da erkek kardeşleri, ağabeyleri koyar. Ölen kadının eşinin ölü bedene dokunması uygun görülmez. Bu hususta artık nikâhın düşmesine dikkat çekilmektedir, Cenazeyi gömme işleminde özellikle evlatlar görev alırlar. Gözlem yöntemiyle elde ettiğimiz verilere göre cenazenin defni sonrasında kimi zaman katılan kişilerden özellikle çocuklara ölü yakını tarafından para dağıtılmaktadır. Kimi köylerde daha

yaygın bir şekilde yaşamaya devam eden bu gelenek şehir merkezindeki mezarlıklarda daha seyrek görülmektedir (Fotoğraf 99).

Fotoğraf 98: Defin Merasimi

5.5.4. Cenaze Evine Taziye Ziyareti

Erbaa'nın merkezine bağlı köylerde veya mahallerinde bir cenaze olmuşsa her iş bırakılıp cenaze evine gidilir, başsağlığı dileklerinde bulunulur. Cenaze evinde yemek pişmez, taziye gelenler yemek pişirip getirirler. Cenaze evine uzak yerlerden gelen misafirler cenaze sahibinin komşuları ve akrabaları tarafından ağırlanıp yatıya kalırlar. Cenaze evi kalabalık olduğu için ibadetlerini yerine getirmek isteyen komşu evlerinde ibadet görevlerini yerine getirirler.

Erbaa'nın güney tarafında dağ köylerinde cenazenin olduğu gün yemek pişmişse uğursuzluk getireceği düşüncesi ile yemekler çöpe dökülür ya da sokak hayvanlarına verilir. Cenazenin çıktığı evde yaklaşık bir hafta boyunca yemek pişmez, yemekler komşu evlerinde pişirilip cenaze evine getirilir. Cenaze evinin aile büyükleri taziye kabul etmek için zor durumda kalmadıkça on beş gün boyunca evden ayrılmazlar. Taziye için eve gelen kişiler "Başınız sağ olsun, Allah rahmet eylesin" gibi iyi dilek ve dua temennisinde bulunur. Eski zamanlarda Erbaa'da gayri müslim vefat etmişse "Toprağı bol olsun" diye iyi dilek temennisinde bulunulmuş. (Fotoğraf 100).

Fotoğraf 99: Yas Evi Ziyareti

5.5.5. Yas Tutma

Yas tutma, bireyin bir yakını ya da akrabasını kaybettiğinde günlük yaşamındaki belli ihtiyaçlarına ve davranışlarına bir süreliğine farklı kısıtlamalar getirmesidir (Atrun,2014). Eski Türk devletlerinde yas tutma ile alakalı bilgilere Çin kaynaklarında ulaşılmaktadır. Buna göre eski Türk toplumlarında yas acısının tutan kişilerin bağıra bağıra ağladığı, yüzlerini parçaladıkları bilinmektedir (İnan, 2015). Ayrıca eski Türk toplumlarında ölen kişinin atının kuyruğunun da kesildiği bilinmektedir.

Erbaa ve çevresinde yas tutmak her toplumda olduğu gibi yaygın bir adettir. Geçmişte bir köyde ve mahallede cenaze yaşanmışsa aile bireyleri ve yakın akrabaları tarafından elli iki gün boyunca yas tutulmaktadır. Yas tutulan evde televizyon açılmaz, yüksek ses tonu ile konuşulmaz, sesli şekilde gülünmezdi. Cenaze evine başsağlığı için gidenler yasa uygun şekilde giyinip, fazla konuşmazlar, kesinlikle gülmezlerdi. Ölen kişinin akrabasının yakın zamanda düğün ve nişan gibi eğlencesi varsa ileri bir tarihe ertelenir. Ölen kişinin akrabası olmayan fakat cenaze törenine katılan aile büyükleri evlerine döndüklerinde aile bireyleri ayağa kalkarak onu karşılarlar.

Yas tutma ritüelleri içerisinde giyilen kıyafetlerin yeri çok önemlidir. Bir yakını ya da komşusu ölen kişinin bir süre boyunca yeni kıyafet giymemesi gerekir. Özellikle kadınlar en eski ve en kötü tülbentleri takmaktadırlar. Geçmişte daha yaygın olan bu

geleneğe göre yas tutan kişinin kendinden ve dış görünüşünden vazgeçerek yalnızca ölen kişinin derdine düştüğü manası düşünülmektedir.

5.5.6. Ölü için Okutulan Mevlitler

Erbaa ve çevresinde ölen kişinin ardından yapılan mevlitler Anadolu coğrafyasının her tarafında yapılan mevlitler ile benzerlik göstermektedir. Ölen kişinin defnedilmesinden sonra yedi gün, kırk gün ve elli iki gün geçince ölü için mevlitler okutulmaktadır. Ayrıca ölüm yıl dönümlerinde mevlitler okutulup vefat eden kişinin hayır kapısının kapanmaması için yemek servis edilmektedir. Bu uygulamalarda Süleyman Çelebi'nin Vesiletün Necat adlı eserinden kasideler okunur, ölen kişinin ardından hayrı ve sevabı dualar edilir ve Kur'an'ı Kerim'den çeşitli sureler okunur. Mevlit törenini yöneten şahıslar genellikle dinî yönü ağır basan birkaç kişiden oluşmaktadır. Mevlit törenlerine eş, dost, akrabalar davet edilir.

Erbaa ve çevresinde günümüz şartlarında cenaze defnedildikten hemen sonra gelenler misafirlere yemek vermek yaygın bir davranıştır. Kadınlar genellikle cenaze evinde komşuların getirdikleri yemekleri yerler. Erkekler ise defin töreni bittikten hemen sonra mezarlıkta nadiren de olsa cenaze evinde yemek yerler. Mezarlıkta genellikle pide ve ayran dağıtılmıştır.

BÖLÜM 6

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez çalışmasında Erbaa ilçesinin sahip olduğu kültürel birikimin coğrafya bilimine etkisi araştırılmıştır. Erbaa ve yöresinde yaşayan bireylerin tarih süzgecinde ortaya çıkardığı kültürel birikimler de araştırılmıştır. Orta Karadeniz ve İç Anadolu bölgesinin geçiş güzergahında bulunan Erbaa 1990'lı yıllarda tuğla fabrikası ve tarım sektörü ile nüfusunu korumuştur. 2000'li yılların başında Erbaa Organize Sanayi Tesislerinin kurulması ilçe merkezine birçok tekstil fabrikasının kurulmasına vesile olmuştur. D-100 karayolu çevresinde bulunan şehir merkezi yapılan yatırım ve teşvikler sayesinde ekonomik bağımsızlığını kazanmış ve nüfusu sürekli gelen göçlerin de etkisiyle artmıştır. Cumhuriyetin ilk yıllarında mübadele nüfus değişimine bağlı olarak Balkanlar'dan gelen vatandaşlarımızın Erbaa'nın köylerine yerleşmesi yerli halk ile etkileşimi artırmış, şehri kültür bakımından mozaik haline getirmiştir. Örneğin; mübadele göçünden önce Erbaa'da ekmek kültürü olarak bazlama ekmek yenirken, göç olayından sonra Erbaa'da somun ekmek kültürü oluşmaya başlamıştır.

Erbaa ve yöresindeki köylerin kendine has kültür özellikleri, maddi ve manevi kültürel unsurlar başlığı adı altında incelenmiştir. Maddi kültür başlığında tarihi yapılar, yeme- içme alışkınları ile geleneksel giyim- kuşama ait kültürel öğelerin başı çektiği görülmüştür. Manevi kültürel unsurlar ise geçiş ritüelleri kapsamında yörenin doğum, evlenme ve ölüm ile ilgili örf- adetler ele alınmıştır.

Maddi kültürel öğelerden olan tarihi yapılar doğal çevre ve insanların inanış biçimleri dikkate alınarak dizayn edilmiştir. Erbaa yöresinde tarihi yapıları incelediğimizde birçok tarihi yapının asırlar önce yapıldığı, yapılış aşamasında gayri müslim insanların çalıştığı anlaşılmaktadır. Birçok tarihi yapının isimlerini incelediğimizde durum daha iyi anlaşılmaktadır. Erbaa'nın 1939 ve 1942 yıllarında büyük depremlere maruz kalmasıyla şehir merkezinin alüvyal araziden taşınıp şehrin güney kesimine kaydırıldığı bilinmektedir. Depremden önce eski Erbaa'ya ait yerleşim yerinden günümüze sadece iki tane yapı ayakta kalmıştır.

Maddi kültürel öğelerden olan geleneksel erkek ve kadın elbiselerinin hala az da olsa şehir merkezinde ve çoğunluk olarak köylerde kullanılmakta olduğu gözlenmiştir. Geleneksek erkek elbiselerinin aba, fes, alaca çorap, içlik, göynek ve kuşak olduğu

belirlenmiştir. Geleneksel kadın elbiselerinin ise entari, don, takke, yazma, önlük ve kuşak olduğu belirlenmiştir. Hem erkeklerin hem de kadınların giydiği elbiseler, ekonomik faaliyet ve iklim şartlarına bağlı olarak şekil almıştır. Yaz döneminde entari ve yeleklerde açık renk tercih edilirken kış mevsiminde koyu renkler tercih edilmektedir. Geleneksel kıyafetlerde önlüklerin kullanılması tarım faaliyetinde toplanan ürünlerin taşınmasına kolaylık sağladığı için yöre halkı tarafından tercih edilmektedir. Ayrıca hem kadınların hem de erkeklerin kullandığı kuşakların bel çevresini ani hareketlerden korumak ve soğuğa karşı bel çevresini izole etmek için kullanıldığı anlaşılmıştır.

Erbaa şehir merkezinde ve çevresindeki köylerde yeme-içme alışkanlıklarının oluşmasında tarım faaliyetlerine bağlı olarak tarımsal ürünler ve doğal bitki örtüsüne bağlı olarak şekil almıştır. Erbaa'nın coğrafi ürün özelliği taşıyan Erbaa Narenciye Yaprığı mutfak kültürünün merkezinde yer almaktadır. Bu tarım ürününe bağlı olarak zeytinyağlı, etli dolma, baklalı dolma gibi yemek çeşitleri yöresel mutfağın en önemli yemeklerindendir. Erbaa ve yöresinde aşlık ve bulgurdan yapılan çorbalar ön plana çıkmaktadır. Şehrin kuzeyinde yer alan dağ köylerinde doğal bitki örtüsüne bağlı olarak pancar ve civelek çorbaları meşhurdur. Ayrıca etli yemekler arasında "ferfene" ismi verilen, kış mevsiminin toplumsal yemekleri kültür bakımından oldukça önemlidir. Erbaa'da buğday tarımına bağlı olarak un kullanımı ve hamur işi yemekler ön plana çıkmaktadır. Hayvancılık faaliyetlerinin yoğun olduğu köylerin yemeklerinde süt ve süt ürünleri, tereyağı ve yoğurt tüketimi bir hayli fazladır. Bununla birlikte ilçede yemek kültürünü şekillendiren diğer etken yabani bitkiler olmuştur. Bitkilerin, yemeklerin hem temel malzemesi hem de yardımcı malzeme ya da baharat olarak kullanıldığı belirlenmiştir.

Erbaa şehir merkezinin ve çevresindeki köylerin manevi kültürel unsurları geçiş ritüelleri kapsamında incelenmiştir. Erbaa'da geçiş ritüellerini doğum, düğün ve ölüm ile alakalı örf- adetler olarak üç başlık altında ele alınmıştır. Manevi kültür unsurları araştırılırken gözlem ve görüşme yöntemi yoluna başvurularak bilgiler toplanmış ve derlenmiştir. Ayrıca bu yöntemlerden farklı olarak geçmiş yıllardaki Erbaa ile alakalı yerel eserlerde bu ritüellerin gelişim süreçleri incelenmiştir. Manevi kültür öğelerine ait gelenek ve görenekler görsellerle desteklenmiştir.

Araştırma yapılan bölgede geçmiş yıllarda geleneksel düğünlerin üç gün

yapıldığı bilinmektedir. Geleneksel düğünlerde geçmiş yıllardan günümüze aktarılan ritüeller büyük oranda devam etmektedir. Son yıllarda Erbaa şehir merkezindeki düğünler bir gün sürmektedir. Şehir merkezindeki düğünler çoğunlukla düğün mekanlarında akşam yedi ile on bir saatleri arasında yapılmaktadır. Geleneksel düğünlerin zaman geçtikçe yerini salon düğünlerine bıraktığı gözlemlenmektedir. Salonlarda gerçekleştirilen düğünler geleneksel olarak yaşayan birçok inanış ve uygulamanın hayatta kalmasını engelleyen en büyük sebeptir.

Araştırma sahasında doğum ile alakalı ritüeller çevre yerleşim yerleriyle büyük oranda benzerlik göstermektedir. Evli çiftlerin gebe kalması için tekke ziyaretleri geçmiş yıllara nazaran azalsa da hala devam etmektedir. Anadolu coğrafyasının tamamına yakın yerinden görülen aşırma olayı ile alakalı örf ve adetler Erbaa ve köylerinde de devam etmektedir. Örneğin; çocuğun erkek olmasını istiyorsan tatlı, kız olmasını istiyorsan ekşi yemekler tüketmen gerektiği söylenmektedir. Ayrıca göbek bağı ile alakalı ritüeller Anadolu'dakine benzer özellik taşımaktadır. Yeni doğan bebeğin kulağına ezan okunarak isim verilmesi aile büyüklerine aittir. Aile büyükleri vefat ettiyse bebeğin amcası ya da dayısı kulağına ezan okuyarak, ezanın sonunda üç kere ismini bebeğin kulağına söyler.

Araştırmanın son bölümünde ölüm olgusu ele alınmıştır. Ölüm ile ilgili yöre insanların ne hissettikleri, ölümü kabullenme ve ölümden sonra ile alakalı görüşme formları insanlara sorulmuştur. Geleneksel bilgileri gözlem yoluyla tespit edilmiştir. Ölüm ile alakalı kültürel unsurlara baktığımızda ölümü haber verme, yıkama, kefenleme ve gömme işlemleri ortaya konmuş daha sonrasında yas tutma ve ölüünün arkasından mevlit okutulması gibi başlıklara dair bilgiler verilmiştir.

Kültür turizmine katıldığında öğrencileri motive eden araçlar, bir kültürün yeme-içme alışkanlıklarını öğrenme, düğün-ölüm törenlerine tanık olma, farklı adetlere şahit olma, değişmeyen ve özü bozulmayan alışkanlıkları tanıma, yaşam tarzlarını görme ve inceleme, tarihi mistik yapıyı tanıma, farklı dinsel ibadetleri görme ve inanışları olarak belirtilmiştir. Öz değerlerin korunması, kültürel sürdürülebilirliğin sağlanması için bu konuda bir bilinç oluşturulmaya çalışılan öğrencilerin fikirleri, büyük önem arz etmektedir. Gelecekte öğrenciler, kendi kültürlerini yaymak için etkili fikirler ürettikleri ve bu konuda kendilerini geliştirme amacı taşıdıkları görülmüştür. Kültürün tanıtımı için öğrenciler öncelikle her şeyden önce yerel halkın yaşam tarzının korunmasını

sağlamak, yerel halkın kendi değerlerinin farkında olması için çalışmalar düzenlemek, festivallerin ve turların bu konuda etkinliğini artırmak, gibi düşünceleri olduğu görülmüştür.

Araştırma yapılan sahanın maddi ve manevi kültür unsurlarının daha çok ön plana çıkması ve geçmişten günümüze aktarılan kültürel unsurların yerel halk tarafından daha çok sahip çıkılması şu önerilerde bulunmakta fayda var;

- 1- Erbaa şehir merkezinde ve çevre köylerinde kültür bilincinin ön plana çıkması ve kültürel değerlerin korunması için ilgili kurumların çalışma yürütmesi esastır.
- 2- Erbaa'ya ait kültürel mirasların korunması ve gelecek nesillere aktarılması için sempozyum ve paneller düzenlenmesi gerekmektedir.
- 3- Üniversite ile iş birliği yapılarak yerel yönetim ve üniversite arasında kültürel değerlerin turizm potansiyeli için bilimsel bir platform kurulabilir.
- 4- Temel eğitim ve ortaöğretimde öğrenim gören öğrenciler için Erbaa'nın maddi kültürel unsurlarının tanınması, özümlemesi ve gelecek nesillere aktarılması için milli eğitim müdürlüğü koordinesinde kültürel geziler düzenlenebilir.
- 5- Tokat üniversitesi ile iş birliğine gidilerek coğrafya bölümü öğrencileri için arazi dersi kapsamında geziler düzenlenebilir.
- 6- Kültürel unsurlar bakımından zengin olan Erbaa için manevi kültürel unsurların aktarıldığı kitap hazırlanması şehrin tanıtımı için fayda gösterebilir.
- 7- Erbaa yöresine ait atasözleri ve deyişlerin doğal coğrafi özellikleri arasındaki ilişki incelenerek atasözleri ve deyimleri ayrıntılı olarak ele alınabilir.

KAYNAKÇA

Adıgüzel, S., (2004), “Tokat’ta Folklor Gülü Bardağ İçinde”. Tokat.

Akın, M., Topal, T., (2008). Assessment of SPT-based liquefaction of Erbaa (Tokat), Turkey. 6th Int. Conference on Case Histories in Geotechnical Engineering, 12-16

Aktimur, T., Ateş, S., Yurdakul, E., Tekirli, E., & Kecer, M. (1992). Niksar-Erbaa ve Destek Dolayının Jeolojisi. Mta Dergisi, 114, 36.

Alkaya Z., (1999). Tokat Yöresi Halk Oyunları. Lisans Tezi.GOP. Beden Eğitimi ve Spor Yüksek Okulu, Tokat.

Altuntaş, Y & Şahin Y. (2000), “Tokat İli Halk Oyunları Kıyafetleri Teknik Çizimleri, Kültür Bakanlığı Yayınları, Ankara.

Ardos, M. (1985). Jeomorfoloji Açısından Türkiye Ovalarının Oluşumları ve Gelişimleri Coğrafya Dergisi, 0 (1), 111-126

Arınç, P. C. (2002). Selçuk’ta Kültür Turizmi. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir

Arlı, M. & Gümüş, H. (2007). Türk mutfak kültüründe çorbalar. 38. ICANAS Uluslararası Asya ve Kuzey Afrika Çalışmaları Kongresi 10-15 Eylül Ankara, 143-158

Artun, E. (2014). Ansiklopedik halkbilimi / Halk Edebiyatı Sözlüğü (Terimler-motifler kavramlar). Adana: Karahan

Aydın, N. (2018). Nitel Araştırma Yöntemleri: Etnoloji. *Uluslararası Beşeri Ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi*, 2(2), 60-71.

Bahçe, A.s., (2009). Kırsal Gelişimde Kültür (Mirası) Turizmi Modeli. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (25), 1-13.

Bakır, S.(1999). Tokat Yöresi Giyiminin Genel Olarak İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi. İTÜ. Sosyal bilimler Enstitüsü. İstanbul.

Bekki, S. (2004). Türk halk anlatılarında ölüm ruhu motifi. Millî Folklor, 62, 53-66.

Bekki, S. (2009). Uzak Türk illerinde destanlaşan evlilikler. Ankara: Öncü.

Bolay, S. H. (2002). Küreselleşme ve Milli Kùltürler. İçinde; Siyasi, Ekonomik ve Kültürel Boyutlarıyla Küreselleşme (Ed: M.S. Aydın, M. Erdoğan, A. Y. Sarıbay, S. H. Bolay ve M. Altan). İstanbul: Ufuk Kitapları.

Bolat, Y. E. (2012). *Erbaa Yöresi Yatırları Etrafında oluşan inanç ve uygulamalar*.

Yayımlanmamış lisans bitirme tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü, Trabzon

Bulut, İ. (1992). Beşerî ve İktisadi Coğrafya Açısından Bir Araştırma Erbaa Ovası ve Çevresi, Atatürk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,

Çeçen, A. (1996). Kültür ve Politika (2. Baskı). İstanbul: Gündoğan Yayınları.

Genim, S. (2002). Kültür Turizmi. T.C. Turizm Bakanlığı II. Turizm Şurası Bildirileri, 12-14 Nisan, Ankara.

Gökalp, Z. (2015). Türkçülüğün Esasları. Ankara: Ötüken Yayıncılık

Gömeç, S. (1998). Şamanizm ve Eski Türk Dini. Pamukkale Üniversitesi Dergisi, 4(4),

Gürkan, S. L. (2007). "Ölüm". Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA). (C 34, 32-34). İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı

Gürsoy, C. R. (1950). Samsun Gerisinde Karadeniz İklimi. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakùltesi Dergisi, 8 (1-2), 113-131

Hacıbekiroğlu, E. (1993). "Halk Oyunları Giysi Rehberi" Gençlik ve Spor Genel Müdürlüğü Yayını Ankara. S.84-85

Hanilçe, M. (2017). Osmanlı Taşrasına Telgraf Hattı Çekilmesinde Yaşanan Zorluklar Niksar-Erbaa-Tokat Telgraf Hattı Örneği. History Studies (13094688), 9(4).

İlbars, Z. (2018). Kişiliğin Oluşmasındaki Kültürel Etmenler. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 31(1-2), 201-211.

İlgazi, A., & Canik, S. "Millî Mücadele Döneminde Erbaa". Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi 19 (2003): 1089-111

İnan, A. (2015). Tarihte ve bugün Şamanizm. Ankara: Türk Tarih Kurumu.

Kafalı, M., (2019). Selçuk Üniversitesi Selçuklu Araştırmaları Dergisi, (11), 299-304

Kağıtçıbaşı, Ç. (2010). Benlik, Aile ve İnsan Gelişimi Kültürel Psikoloji. İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

Kaya, M. (2012). Charles Texier Anlatısına Göre Anadolu'da Sosyal Yaşam. Gazi Türkiyat, 1 (10), 245-262

Kaya, R (1988). "Türk Yazmacılık Sanatı", İş bankası Kültür Yayınları, İstanbul,77.

Kılıç, A. (1996). Tokat Turhal Yöresi Halk Oyunları. Millî Eğitim Bakanlığı "A" Kategorisi Jüriliğine Yükselme Tezi. Ankara

Kılıç, A. (1996). Tokat Turhal Yöresi Halk Oyunları. Millî Eğitim Bakanlığı "A" Kategorisi Jüriliğine Yükselme Tezi. Ankara

Kongar, E. (1999). Kültür Üzerine (6. Baskı). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Majuyev, V. (1998). Kültür ve Tarih (Çev: S. H. Yokova). İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

Melanlıoğlu, D. (2008). Kültür aktarımı açısından Türkçe öğretim programları. Eğitim ve Bilim. 33(150), 64-73.

Okur, A., & Keskin, F. (2013). Yabancılar Türkçe öğretiminde kültürel öğelerin aktarımı: İstanbul yabancılar için Türkçe öğretim seti örneği, International Journal of Social Science Volume 6 Issue 2, p. 1619- 1640.

Oral, B. ve Sümer, Z. (1968). Erbaa (Erek). Ankara: Töyko.

Örnek, S. V. (1995). Türk halkbilimi. Ankara: Kültür Bakanlığı.

Özbeyli, A., (2012). Tübitak Türkiye Projesi

Özey, R. (1994). Coğrafi Bölgeler Perspektifinde Kalkınma Modelleri. Türk Coğrafya Dergisi, 0 (29), 115-124

Öztürk, Y., Yazıcıoğlu, İ. (2002). Gelişmekte Olan Ülkeler İçin Alternatif Turizm Faaliyetleri Üzerine Teorik Bir Çalışma. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, 2, Ankara.

Ryan, C. (2002). Tourism and Cultural Proximity Examples from New Zealand, Annals of Tourism Research, 29-4: 952-971.

Saatçigil, E. (1947). Dünkü, bugünkü Erbaa. İstanbul: Cumhuriyet.

Strabon (1993). Coğrafya Anadolu (Kitap: XII, XIII, XIV). Adnan Pekman (çev.). İstanbul: Arkeoloji ve Sanat

Şahin, C. (1998). Erbaa-Niksar Havzası ve Yakın Çevresinin Jeomorfolojik Etüdü, (Yayımlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı, İstanbul 1998, s. 154.

Silberberg, T. (1995). Cultural Tourism and Business Opportunities For Museums and Heritage Sites, Tourism Management, 16: 361–365.

Temiz, Ş. & Peynirci, Ş. (1996). Erbaa (tarih, coğrafya, ekonomi, kültür). Tokat:

Topçu, N. (1998). Kültür ve Medeniyet (2. Baskı). İstanbul: Dergâh Yayınları.

Tümertekin E, & Övgüç. N, (2015). Ekonomik Coğrafya Kitabı, 183

Türker, K. (1996), “Ağaç Baskı Tokat Yazmaları”, Türkiye İş Bankası Kültür Sanat Dergisi

Uygur, S. (2007). Kültür Turizmi ve Turizmin Kültürel Varlıklar Üzerindeki Etkileri. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi, (2), 1-20

Uyanık, H. (2014). Arkeolojik Araştırmalar Işığında Tunç Çağı'nda Erbaa. *Kafkas Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*, 1(14), 97-120.

Uysal, K. (2008). “Tokat Yazmaları” Tokat Kültür Araştırma Dergisi, S.12

Williams, R. (1985). Keywords A vocabulary of culture and society. New York: Oxford University Press.

Yılman, M. (1995). Demokrasimizin Kültürel Temelleri. İzmir: Serdar Ofset

Yılmaz, Y. (2019). şehir Coğrafiyası Açısından Erbaa. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Doktora Tezi. 85-86

Yılmaz, Y., (2016). Erbaa İlçesi Klimtalojik  zellikleri. Ondokuz Mayıs Üniversitesi Yüksek Lisans Tezi. 75-77

 NTERNET KAYNAKLARI

15.03.2022 tarihinde <https://erbaa.bel.tr/Site/icerik/erbaa-tarihi> adresiden alınmıştır

20.03.2022 tarihinde <https://www.mgm.gov.tr/tahmin/il-ve-ilceler.aspx?il=Tokat&ilce=Erbaa> alınmıştır.

30.06.2022 tarihinde <https://tokat.tarimorman.gov.tr/Menu/112/Erbaa-Ilce-Tarim-Ve-Orman-Mudurlugu>

15.01.2023 tarihinde https://www.arkeolojisanat.com/shop/urun/cocugunu-emziren-kadin-heykelcigi-horoztepe_11_20926.html alınmıştır.

15.05.2023 tarihinde <https://tokat-erbaa-toprak-sanayi-ihatisaskarma-organize.business.site/> alınmıştır.

EKLER

EK 1: ANKET SORULARI

Doğum yeriniz neresidir?

- A) Erbaa Merkez B) Köyler

Yaşadığınız yerin özelliği nedir?

- A) Köy B) Şehir

Hangi yaş aralığındasınız?

- A) 10-20 B) 21-30 C) 31-40 D) 41-50 E) 51 ve üstü

Eğitim durumunuz nedir?

- A) İlkokul B) Ortaokul C) Lise D) Üniversite

Erbaa kültürü hakkında bir şeyler söyleyebilir misiniz?

- A) Evet

.....

- B) Hayır

Yaprak üretiminin aile ekonominize katkısı var mı?

- A) Evet B) Eskiden vardı C) Hayır

Evinizde kışın tüketmek üzere yiyecek hazırlıyor musunuz?

- A) Evet B) Hayır

Erbaa'da yayla şenliklerine gidiyor musunuz?

- A) Evet B) Hayır

Yaylaya çıkma nedenleriniz?

- A) Tarımsal faaliyet yapmak B) Hayvan otlatmak C) Rekreasyonel faaliyette bulunmak
D) Serin havada yaşamak E) Hepsi F) Diğerleri

Yaylada sosyal etkinlik (festival-şenlik) yapılıyor mu?

- A) Evet B) Eskiden Evet C) Hayır D) Fikrim yok

Eviniz hangi tür meskene girer?

A) Kırsal B) Şehirsel

Yöremizin yemeklerini biliyor musunuz? Hangi sıklıkla yapıyorsunuz?

A) Evet – Bazen B) Evet-Çoğunlukla C)Evet-Hiç D)Hayır bilmiyorum-yapmıyorum

Yöresel yemeklerimizi biliyor musunuz? Neler?

A) Evet.....B)Hayır

Düğün-nişan gibi etkinliklerde hangi yemek yapılır ve hangi tatlı yenir?

.....

Salça, tarhana, zeytin, kuru üzüm, kuru patlıcan, kuru incir gibi ürünler hazırlıyor musunuz?

A) Evet B) Hayır

Erbaa'yı tanıtan erkek kıyafetleri nelerdir?

.....

Erbaa'yı tanıtan kadın kıyafetleri nelerdir?

.....

Yeni doğan bebek için dinsel-büyüsel, halk hekimliği, tıbbi uygulamalar arasında hangisini yapıyorsunuz?

.....

Vefat eden yakınınız arkasından Mevlid-i Şerif okutuyor musunuz?

A) Evet..... B) Hayır

Erbaa'da geleneksel düğün adetleri devam ediyor mu?

A) Evet B) Hayır

Erbaa düğünlerinde en fazla halay mı çekilir, oyun mu oynanır?

.....

Erbaa'da düzenli olarak festival-şenlik düzenleniyor mu?

A) Evet B) Hayır C) Fikrim yok

Çocuk olması için yapılan uygulamalar nelerdir, nelere inanılır?

Aşerme ile ilgili inanış ve uygulamalar nelerdir?

Doğacak çocuğun cinsiyetini anlamak için neler yapılır, nelere inanılır

Doğum yaptıran para veya hediye verilir mi?

Göbek Bağı nereye bırakılır?

Yeni doğan çocuğa ne zaman ad verilir?

İlk diş, tıraş ve tırnakla ilgili başka inanış ve uygulama var mıdır?

Gelin/güvey seçiminde aranan özellikler nelerdir?

Kız istemeye giderken ne tür hediyeler hazırlanır?

Düğünler ne zaman yapılır, hangi mevsim ve aylar seçilir? Neden?

**Davetiye getirilen kişi, davetiye veren kişiye herhangi bir hediye verir mi?
Damat gerdeğe nasıl sokulur?**

Ölümü hatırlatan olaylar nelerdir?

İnsan öleceğini ya da yakında bir ölüm gerçekleşeceğini nasıl anlar? Ölüm olayı yakınlarla ve köylülere nasıl duyurulur?

Cesede ya da kefene kokulu maddeler sürülür mü? Neden?

Erkek ölüyü ya da kadın ölüyü belirtmek üzere tabut üzerine herhangi bir madde konur mu?

Cenazeye katılanlara ölü evinde yemek verilir mi?

Mezar ziyaretleri ne kadar sürer ve neler yapılır?

ÖZGEÇMİŞ

